

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ
ZAHRADNICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ZAHRADNÍ A KRAJINÁŘSKÉ ARCHITEKTURY

DIPLOMNÍ PROJEKT
STUDIE OBNOVY HISTORICKÉ ZAHRADY VRCHOTOVY JANOVICE

Vedoucí diplomové práce:
doc. Dr. Ing. Dana Wilhelmová

Vypracovala::
Bc. Kristýna Střítecká

Lednice 2016-2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Zpracovatelka: **Bc. Kristýna Střítecká**
Studijní program: Zahradní a krajinářská architektura
Obor: Zahradní a krajinářská architektura
Název tématu: **Diplomní projekt – Studie obnovy historické zahrady Vrchotovy Janovice**
Rozsah práce: Textová část – 40 stran, fotodokumentace, grafické přílohy dle potřeby

Zásady pro vypracování:

1. Vyhledejte, shromážděte a prostudujte literární prameny k danému tématu obecně a zpracujte literární rešerši jako úvod do problematiky.
2. Vyhledejte, soustřeďte a prostudujte veškeré dostupné historické prameny (literární, mapové, obrazové) týkající se modelového objektu, proveďte jejich analýzu a stanovte z nich východiska pro návrh.
3. Podrobně analyzujte modelový objekt pro potřeby zahradně architektonické studie a vyhodnoťte je. Soustřeďte se především na vztahy urbanistické, architektonické, historické, biologické, provozní a programové.
4. Za použití obecných zásad z oblasti péče o památky zahradního umění a konkrétních poznatků o modelovém objektu zpracujte diplomní projekt v rozsahu architektonické studie, průkazně řešící funkční, provozní, výtvarné, kulturní a obytné aspekty modelového území.
5. V závěru zobecněte výsledky své práce.

Seznam odborné literatury:

1. HENNEBO, D. – HANSMANN, W. a kol. *Gartendenkmalpflege : Grundlagen der Erhaltung historischer Gärten und Grünanlagen*. Stuttgart: Eugen Ulmer, 1985. 393 s. ISBN 3-8001-5046-8.
2. MARTIN, P. – SCHMITT, K. *Noch "... eine neue Heidelberger Debatte anfangen"? : Rekonstruktion und Gartendenkmalpflege ; Dokumentation des Symposiums in Heidelberg am 17. April 2008, gemeinsam veranstaltet von der Arbeitsgruppe Gartendenkmalpflege der Vereinigung der Landesdenkmalpfleger in der Bundesrepublik Deutschland mit dem Institut für Europäische Kunstgeschichte der Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg*. Petersberg: Imhof, 2008. 150 s. ISBN 978-3-86568-450-9.
3. DOKOUPIL, Z. – NAUMAN, P. – RIEDL, D. *Historické zahrady v Čechách a na Moravě*. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1957. 67 s.
4. ROHDE, M. – SCHOMANN, R. *Historic gardens today : to commemorate the 80th birthday of Professor Dr. Dieter Hennebo*. [Leipzig]: Edition Leipzig, 2004. 296 s. ISBN 3-361-00578-7.
5. ICOMOS: Charta o historických zahradách, tzv. Florentská charta, In: Památky a příroda XXXVIII, 5/1978
6. Vinter, V.: *Stručný slovník památkové péče*, KSPPOP Ústí nad Labem 1983
7. Wirth, Z.: *Vývoj ochrany památek 1846-1945*, In: *Architektura ČSR 9/1950*, 236-246 s.
8. *Zákon č.20/1987 Sb. o státní památkové péči*

Datum zadání diplomové práce: leden 2017
Termín odevzdání diplomové práce: květen 2017

L. S.

Bc. Kristýna Střítecká
Autorka práce

doc. Dr. Ing. Dana Wilhelmová
Vedoucí práce

doc. Dr. Ing. Dana Wilhelmová
Vedoucí ústavu

prof. Ing. Robert Pokluda, Ph.D.
Děkan ZF MENDELU

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci: Diplomní projekt – Studie obnovy historické zahrady Vrchotovy Janovice vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Lednici dne

.....
Podpis

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala všem, kteří mi předali cenné rady, nápady a názory během vytváření této práce. Velké díky patří především vedoucí práce, doc. Ing. Daně Wilhelmové, paní Mgr. Ludmile Fiedlerové, kastelánce zámku, a panu Václavu Mrkosovi, který je zahradníkem ve Vrchotových Janovicích. Děkuji za vaši ochotu, poskytnuté konzultace, připomínky a rady k tématu.

Poděkování patří též Bc. Kateřině Staré, díky které jsem se do Vrchotových Janovic poprvé dostala, a osobnostem spjatým s divadlem Ungelt, kteří mne „nakazili svým zaujetím“ pro příběh Sidonie Nádherné. Děkuji také rodině, která mě během celého studia podporovala, a příteli Jiřímu Cmíralovi, který mi byl oporou i v těch nejnáročnějších situacích.

OBSAH

1.	ÚVOD	7
2.	CÍL PRÁCE	8
3.	MATERIÁLY A METODY	11
4.	LITERÁRNÍ PŘEHLED	12
4.1.	LEGISLATIVA PAMÁTKOVÉ PÉČE	12
4.2.	LEGISLATIVA PAMÁTEK ZAHRADNÍHO UMĚNÍ	12
4.3.	ČESKÁ LEGISLATIVA	14
4.4.	PAMÁTKOVÝ ZÁMĚR, OBNOVA HISTORICKÉ ZAHRADY	14
5.	VÝSLEDKY	16
5.1.	ROZBOROVÁ ČÁST	16
5.1.1.	ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA	16
5.1.2.	PŘÍRODNÍ PODMÍNKY	16
5.1.3.	HISTORIE	19
5.1.4.	ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU	24
5.1.5.	POHLEDOVÉ VAZBY	33
5.1.6.	PROVOZNÍ VZTAHY	33
5.1.7.	INVENTARIZACE ZELENĚ	33
5.1.8.	VÝCHODISKA PRO NÁVRH	37
5.2.	NÁVRHOVÁ ČÁST	40
5.2.1.	KONCEPCE ŘEŠENÍ	40
5.2.2.	ZAHRADNĚ-NAUČNÁ STEZKA	40
5.2.3.	STEZKA PŘÍBĚH SIDONIE NÁDHERNÉ	40
5.2.4.	SLAVNOSTI SIDONIE NÁDHERNÉ	49
5.2.5.	DETAILNÍ ŘEŠENÍ PROSTORU PŘEDDVOŘÍ	51
5.2.6.	DETAILNÍ ŘEŠENÍ PROSTORU UŽITKOVÉ ZAHRADY	56
5.2.7.	DÍLČÍ NÁVRHY ŘEŠENÍ DŮLEŽITÝCH PAMĚTIHODNOSTÍ	66
5.2.8.	PRÁCE S VEGETACÍ	69
6.	DISKUZE	74
7.	ZÁVĚR	75
8.	SOUHRN	76
9.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	77
10.	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A SCHÉMAT	78
11.	SEZNAM PŘÍLOH	79

„V Janovicích ke mně mluvil každý kámen, atmosféra zámku byla plná vnitřních zážitků, zvláštní nálada pronikala místnostmi i parkem, jako z jiného světa. Vrátil se po všech těch hrůzách, jež nyní proděláváme, do Janovic ještě někdy to, co je na nich tak osobité a co není ovlivněno vůlí, nýbrž prostě tam je? Prostor před zámkem je rozryt tanky. Podaří se mi zahladit stopy a nechat znovu povstat staré, důvěrně známé, milované Janovice? V jejich celé osobitosti?“

**Sidonie Nádherná v dopisu Václavu Wagnerovi, 27.6.1944
(cit. podle Sak, Bezecný, 2000, s. 185)**

1. ÚVOD

Zahrada ve Vrchoťových Janovicích patří do kategorie přírodně krajinářských zahrad a je chráněna jako kulturní památka. Její výjimečná hodnota však nespočívá pouze v druhové pestrosti bylinného a dřevinného patra a citlivém začlenění do terénu a okolní krajiny. Především tedy tkví v jejím neobyčejném výtvarném ztvárnění a spojením s pohnutými osudy jejích posledních šlechtických majitelů a jejich hostů. Na skladbě a formování díla se tak podílejí složky geomorfologické, dendrologické, historické, architektonické i duchovní.

Baronka Sidonie Nádherná byla velmi vzdělanou a emancipovanou dámou, stala se múzou nejednoho umělce. Díky ní jsou s Janovicemi spjata jména osobností jako Rainer Maria Rilke, Max Švabinský či Karel Kraus. Zahradě ve Vrchoťových Janovicích věnovala Sidonie celý svůj život a péči o ní vnímala jako svůj životní úkol. Díky její intenzivní zahradnické práci a citlivé volbě dřevin a rostlin ve spolupráci s krajinářským architektem Camillo Schneiderem bylo dosaženo neuvěřitelné působivosti a harmonie. Genius loci nás upoutává na každém kroku. Svou rozlohou necelých 17 ha se Janovice řadí k menším zámeckým zahradám. Díky své kráse a bouřlivé historii však patří k těm nejzajímavějším.

2. CÍL PRÁCE

Cílem práce je obnova stavu zahrady do období spjatého s životem Sidonie Nádherné, do 20. a 30. let 20. století. Je zapotřebí obnovit jeho základní strukturu a zdůraznit důležité prvky. Symbolicky, na několika místech rekonstruovat výsadby. Zároveň ale přemýšlet nad její mnohvrstevnatostí, a zachovat tento „ostrov v čase“ ve všech jeho dimenzích. Jednotliví tvůrci na sebe navazovali a vzájemně se inspirovali – a právě díky ní má janovická zahrada své osobité kouzlo.

Cílem práce je obnova zahrady ve shodě s Florentskou chartou, tak aby respektovala historický vývoj a citlivě na něj navázala – za současného využití soudobých forem a prostředků, tak abychom obraz zahrady zachovali živý a proměnlivý.

Klíčovou úlohou je nalézt nové formy a funkce nevyužitých či špatně řešených částí. Vytvořit prostory dostatečně reprezentativní, které budou ctít jedinečný charakter místa a genius loci. Které nebudou postrádat intimitu... a nebudou omezovat jejich uživatele a majitele. Prostory, které využijí potenciálu místa a naváží na historii.

Mým cílem je podnítit uživatele a návštěvníky zahrady k dalším činnostem, posouvat je v jejich znalostech a možnostech, donutit k zamyšlení. Nalézt aktivity, které prolomí kletbu... kletbu, které se Sidonie tolik obávala.

*“Kdo zlomí temný osud vládnoucí nad tímto místem,
jenž během krátkého šedesátiletého období
postupně zahubil šest jeho majitelů?”*

**Sidonie Nádherná, 1934
(cit. podle Sak, Bezecný, 2000, s. 5)**

Jakým způsobem můžeme zlomit takovou kletbu?

...tím, že do zahrady vrátíme život.

3. MATERIÁLY A METODY

Na počátku práce bylo stanoveno modelové území pro studii obnovy historické zahrady – autorkou byla zvolena zámecká zahrada ve Vrchatových Janovicích. První část práce se věnuje všeobecnému literárnímu přehledu k tématu. Jsou definovány pojmy týkající se obnovy památek zahradního umění. Následují vlastní výsledky práce – rozdělené na část rozborovou a návrhovou. Rozborová neboli analytická část spočívala ve shromáždění veškerých materiálů a informací k modelovému objektu. Z dostupné literatury a internetových serverů byly získány historické plány, kresby, evidenční doklady, staré mapy a indikační skici, které dokládají postupný vývoj zahrady. Zároveň byly vyhledány podklady pro tvorbu vlastních map – topografické mapy a ortofotomapy, pro umožnění zakreslování v terénu. Důležité bylo seznámení se s nejbližším okolím řešeného území a jeho základní charakteristikou. Po provedení terénních šetření byla vypracována analýza širších souvislostí, přírodních podmínek, historického vývoje, současného stavu zahrady a jejích provozních a funkčních vztahů. Bylo nastudováno základní rozčlenění zahrady, přičemž důraz byl kladen na její hlavní kompoziční prvky. V mapě kompozičních vztahů byly zdůrazněny prostorově vizuální vazby, místa pohledů, průhledů a důležitých historických dominant, které jsou zároveň fotograficky zdokumentovány.

Na základě konzultace s vedoucí práce byla provedena vlastní zjednodušená inventarizace zeleně, která podrobněji popisuje solitéry, významné dřeviny a ty, které se nacházejí v detailněji řešených územích. Ostatní zastoupené vegetační prvky a jejich prostorového uspořádání bylo provedeno na základě metodiky dokumentu Pasport zeleně, Koncept osnovy přednášek (Šimek, 2012).

Po konzultaci s Ing. P. Krejčířkem, Ph.D. byla provedena i analýza celkového dendrologického průzkumu zahrady, který vznikl v rámci projektu Revitalizace zeleně z roku 2009 (Chromý, Halík, Jebavý, 2009). Zhotovitelem bylo Sdružení Halík – Chromý, hlavním architektem projektu Ing. Matouš Jebavý. Na základě syntézy dat byly vytvořeny grafy vyjadřující zastoupení nejvýznamnějších taxonů a vyhodnocení dendrologického potenciálu – zdravotního stavu a sadovnické hodnoty.

V rámci vlastní inventarizace dřevin došlo k vyhodnocení zdravotního stavu na základě Klasifikace zdravotního stavu dřevin (TEI VÚLHM, ČÚOP, 1994) – pro lepší porovnatelnost stejné, která byla použita i v dendrologickém průzkumu projektu Revitalizace zeleně (Chromý, Halík, Jebavý, 2009):

ZS 0 – strom zdravý

Všechny větve jsou zdravé, olistěné, listí zelené, normálně vyvinuté, strom je naprosto zdravý, beze stop vadnutí.

ZS 1 – strom mírně poškozený

Jednotlivé větve v koruně chřadnou, koruna je mírně proředěná, ojedinělé terminální výhony jsou bez listů, odlistění max. 20 %, strom je zelený, stále poměrně dobře olistěný.

ZS 2 – strom středně poškozený

Koruna dřeviny je prořídla s prosýchajícími větvemi, terminální výhony jsou často bez listů, odlistění max. 45 %, často se objevuje obrůstání kmene adventivními výhony.

ZS 3 – strom silně poškozený

Koruna dřeviny je značně proschlá, listí prořídle, odlistění 50 až 70%, v koruně jsou odlistěné některé kosterní větve, na kmeni, někdy i ve spodní části koruny je bohatý obrost adventivních výhonů.

ZS 4 – strom odumírající nebo odumřelý

Jedná se o chřadnoucí a odumírající strom s korunou téměř suchou, odlistěnou více než ze 70 %, nebo strom odumřelý (zcela suchý) bez známek regenerace.

Poznámka: Uvedené stupně jsou v souladu s hnilobným stádiem poškození kmene a poškozením houbovými či hmyzími škůdci.

Sadovnická hodnota byla stanovena na základě klasifikační stupnice Sadovnické hodnocení dřevin (VÚOZ Průhonice, ZF MZLU Lednice) – opět stejné, která byla použita i v dendrologickém průzkumu projektu Revitalizace zeleně (Chromý, Halík, Jebavý, 2009):

SH 1

Dřeviny jsou absolutně zdravé a nepoškozené, tvarem i celkovým habitem koruny odpovídají svému druhu, nemají pozorovatelná poškození, jsou zavětvené až k zemi, velikostně jsou již plně rozvinuté, avšak doposud v plném růstu a vývoji. Tyto dřeviny by měly být zachovány ve všech případech.

SH 2

Jedná se o dřeviny zdravé, typického tvaru, odpovídající příslušnému druhu či kultivaru, v celkovém habitu nanejvýš nepatrně narušené či poškozené. Velikostně rozvinuté minimálně tak, aby dosahovaly zhruba polovinu rozměrů, které jsou v daném stanovišti schopny vytvořit. K jejich odstranění lze přistoupit ve zcela výjimečných případech.

SH 3

Jedná se o dřeviny zdravé, resp. pouze nepatrně proschlé, bez chorob a škůdců, kteří by mohli expandovat. Dřeviny v této kategorii mohou být tvarově i velmi odlišné od původního typu. Radíme sem např. dřeviny vysoko

vyvětvené, ale takové, které drží své funkční a estetické hodnoty i při silném vyvětvení, dřeviny s jednostrannou, avšak stabilní korunou apod. Náleží sem rovněž dřeviny, které jsou tvarově a vzhledově typické, avšak dosud menší velikosti, tak že nedosahují poloviny normálních rozměrů daného druhu na hodnoceném stanovišti. Při řešení sadovnických úprav u této kategorie počítáme s tím, že se dřeviny ponechají dalšímu vývoji, popř. jsou odstraněny, v případech, kdy to záměr vyžaduje.

SH 4

Radíme sem dřeviny značně poškozené, velmi vysoko vyvětvené, které jsou po prosvětlovacích probírkách bez předpokladu obrůstání, dřeviny staré a jen málo vitální, výrazně prosýchající, dřeviny s dutinami, popř. jinak silně poškozené. Patří sem především takové dřeviny, u nichž nelze nadále předpokládat zlepšení jejich kvality. Nesmí se jednat o dřeviny ohrožující bezpečnost lidí či porostů. Při výhledových úpravách porostů počítáme s jejich postupným odstraněním. Výjimky jsou dřeviny mimořádné dendrologicky hodnotné, unikátní, takové dřeviny, k nimž se váží památné události, stromy chráněné, resp. velmi malebně působící torza, které se nechávají na dožití.

SH 5

Jedná se o dřeviny velmi silně poškozené, nemocné, popř. silně napadené škůdci, obzvláště takovými, kde hrozí nebezpečí rozšíření na další porosty, dřeviny odumírající a odumřelé, takové, které ohrožují bezpečnost návštěvníků, popř. svou existencí výrazně poškozují kvalitu ostatních cennějších exemplářů a bezprostředně ohrožují daný prostor a jeho vývoj. Při řešení ploch a sadovnických úpravách je nezbytné tyto dřeviny okamžitě, respektive v co nejkratší době odstranit, bez ohledu na záměr, který je při další výchově porostů uplatňován.

Ostatní atributy byly stanoveny na základě metodiky Vyhodnocení dendrologického potenciálu objektu (Šimek, 2013).

Za použití obecných zásad z oblasti péče o památky zahradního umění a na základě syntézy vlastních poznatků byl vypracován návrh řešení v rozsahu architektonické studie. Důležitým úkolem bylo vytvoření komplexního řešení provozních, funkčních, výtvarných, kulturních i obytných aspektů. Textová část práce včetně obrázků a vlastních výstupů byla vytvořena v programu InDesign Cs6, tabulky v programu Excel 2016, výkresy v Autocad 2015. Hlavní 3d model v programu SketchUp Pro 2015. Výstupy z něj byly poté dopracovány v programu Adobe Photoshop CC 2015. Některé vizualizace byly vytvořeny formou zákresu do fotografií.

4. LITERÁRNÍ PŘEHLED

4.1. LEGISLATIVA PAMÁTKOVÉ PÉČE

V současné době ve společnosti narůstá vědomí hodnoty a nezbytnosti uchování a obnovy památek. Je naší morální povinností zachovávat je i pro budoucí generace. Ukazuje se, že jedinou fungující a trvale udržitelnou cestou, je zároveň jejich užívání – bereme v potaz potřeby a záměry vlastníků a současně zajišťujeme zachování jejich hodnot, které je ve veřejném zájmu.

Památky rozdělujeme do kategorií, které jsou stanoveny zákony, a které odráží současnou hospodářskou i společenskou situaci. Základním východiskem pro vyjádření památek jsou dva nejdůležitější oborové dokumenty – charta Benátská a Florentská. V preambuli Benátské charty, schválené roku 1964, se píše:

„Památky jako nositelé duchovního odkazu minulosti představují v přítomném životě národů živá svědectví jejich staletých tradic. Lidstvo, které si každodenně uvědomuje jednotu všelidských hodnot, považuje památky za společné dědictví a prohlašuje se vůči budoucím generacím solidárně zodpovědné za jejich zachování. Považuje za svou povinnost odevzdat jim je v plné bohatosti jejich původnosti. Je proto nezbytné, aby zásady, jimiž se mají řídit práce na zachování a restaurování památek, byly obecně objasněny a formulovány v mezinárodním rozsahu...“ (Ochrana kulturních památek, Praha 1969, str. 111-114).

V České republice má památková péče dlouhou tradici. Právní základ i metodika památkové péče byly formovány v souladu s odbornými činnostmi a aktivitami v zahraničí, především v Evropě, v průběhu dlouholeté činnosti mezinárodních subjektů. Nezbytným krokem bylo objasnit a formulovat zásady práce pro uchování a restaurování památek v mezinárodním měřítku, zároveň ale tak, aby každému jednotlivému národu bylo ponecháno řízení v rámci uchování vlastní kultury a tradic (Pacáková – Hošťálková a kol., 2004).

Výjimečný význam pro stanovení zásad památkové péče měla charta, která vznikla v Athénách roku 1931 na Mezinárodní konferenci památkových teoretiků a restaurátorů. Hlavní zásadou charty je respektování historického a uměleckého díla v historii takovým způsobem, aniž by byl zavržen sloh nějakého období. Zájmy veřejné jsou vždy upřednostňovány před zájmy

soukromými. Původní památky by měly být využity tak, aby zajistily kontinuitu a zároveň historickou a uměleckou povahu (Pacáková – Hošťálková a kol., 2004). Předmětem studia bylo také spojení architektury s přírodou a současné zachování jejich jednotného charakteru. Athénská charta byla výstižně charakterizována signatářem Jakubem Pavlem v rámci jeho vysokoškolských skript (Ochrana kulturních památek, Praha 1969, str. 20).

Hlavními organizátory pro přípravu odborných dohod a konvencí jsou organizace UNESCO, Rada Evropy a řada jiných. Dokumenty, ve kterých se Česká republika zavázala podpisem, jsou tedy součástí našeho právního řádu. Roku 1954 byla vydána Haagská úmluva, jeden z prvních dokumentů organizace UNESCO, známá také jako Úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu. Roku 1972 na ni v Paříži navázala Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (Poláková, 2007).

Další dokumenty vydala organizace ICOMOS, která působí zároveň jako poradce UNESCO v otázce ochrany kulturního dědictví. Nejdůležitějšími a nejzávažnějšími dokumenty jsou charty. Organizace ICOMOS bojuje o jejich maximální uplatnění v rámci národních komitétů, které dnes existují již ve více než 130 zemích světa. Jejich obsah je v průběhu let neustále prověřován v praxi a průběžně je následují další dokumenty.

V roce 1964 byl v Benátkách zorganizován Mezinárodní kongres architektů a techniků památkové péče, aby znovu posoudil zásady Athénské charty, aby vyzdvihl její význam a potvrdil ji novým dokumentem. Byla vypracována Benátská charta, která zároveň s vývojem společnosti rozvíjela i svůj zájem o lidové, krajinné, technické i urbanistické dědictví (Národní památkový ústav, 2007).

Byla stanovena definice pojmu historické památky, principy jejího zachování (neboli konzervace) a restaurování, pravidla péče o památková sídla, zásady pro práce na vykopávkách a tvorbu jejich dokumentace a publikací. Překlad Benátské charty byl vytvořen Jakubem Pavlem (Ochrana kulturních památek, Praha 1969, str. 111-114).

Další charta, tzv. Charta z Burry, vznikla v Austrálii a zabírala se péčí o místa kulturně významná. Byly vybrány mezinárodní dokumenty, které následně publikoval Český národní komitét ICOMOS a Národní památkový ústav, v původní anglické verzi i v českém překladu (Poláková, 2007).

4.2. LEGISLATIVA PAMÁTEK ZAHRADNÍHO UMĚNÍ

FLORENTSKÁ CHARTA

Florentská charta, vydaná roku 1982, rozšířila a doplnila předchozí charty o zásady týkající se ochrany historických zahrad. Stala se tak pilířem mezinárodní památkové ochrany zahradního umění. Usiluje o spolupráci jednotlivých oborů a profesí – architektů, zahradníků a krajinářských architektů, zahradníků, dendrologů, botaniků, historiků a historiků umění, inženýrů, archivářů a spoustu dalších. V České republice byla zveřejněna 4 roky po jejím vyhlášení, v roce 1986. Její plné znění nalezneme v dokumentu Mezinárodní dokumenty o ochraně kulturního dědictví, který byl vydán NPÚ roku 2007 (Poláková, 2007):

„MEZINÁRODNÍ CHARTA O HISTORICKÝCH ZAHRADÁCH

Florence, Itálie, 15. prosince 1982

Preambule

Mezinárodní výbor pro historické zahrady ICOMOS-IFLA se rozhodl na svém zasedání ve Florencii dne 21. května 1981 vypracovat chartu týkající se ochrany historických zahrad s tím, že tento dokument ponese název města, v němž byl přijat. Tato charta byla načrtnuta Mezinárodním výborem a dne 15. prosince 1982 ji registroval ICOMOS, aby tak na tomto specifickém úseku doplnila Benátskou chartu.

Definice a cíle

Článek 1

„Historická zahrada je architektonická a vegetační kompozice, jež je z hlediska dějin nebo umění celospolečensky významná.“ Jako taková je považována za památku.

Článek 2.

„Historická zahrada je architektonická kompozice, jejíž materiál je především rostlinný, tudíž živý a jako takový pomíjející a obnovitelný.“ Její vzhled tedy vyplývá ze stálé rovnováhy mezi cyklickou změnou ročních období, rozkvětu a odumírání přírody, z umělecké vůle a důmyslného záměru, jež se snaží ustálit její stav.

Článek 3.

Jako památka musí být historická zahrada chráněna v souladu s Benátskou chartou. Nicméně jako živá památka musí být zároveň chráněna i podle specifických pravidel, která obsahuje tato charta.

Článek 4.

Do architektonické kompozice historické zahrady patří:

- její plán včetně vegetační složky a její reliéf,
- její rostlinná hmota: dřeviny, jejich objem, barevnost, rozmístění, vzájemné poměry,
- její stavební či dekorativní prvky,
- její tekoucí i stojaté vody s příslušným zrcadlením.

Článek 5.

Vyjadřující úzké vztahy mezi civilizací a přírodou jako místo blaha, vhodné k meditaci nebo k odpočinku, nabývá zahrada kosmického smyslu idealizovaného obrazu světa, stává se „rájem“ v etymologickém slova smyslu a současně svědčí o kultuře, stylu a příslušné epoše, popřípadě o originalitě jejího tvůrce.

Článek 6.

Označení „historická zahrada“ náleží stejně tak malým, drobným zahradám jako i rozsáhlým tvarovaným nebo krajinářským parkům

Článek 7.

Historická zahrada, ať již je, či není připojena k budově – v kladném případě je jejím neoddelitelným doplňkem –, nemůže být odtržena od svého vlastního městského nebo venkovského prostředí, a to bez ohledu na to, je-li uměle vytvořené, nebo je-li přírodní.

Článek 8.

Historická lokalita je určitá část krajiny připomínající pamětihodnou skutečnost: jde o místo významné historické události, vzniku pověsti nebo hrdinského boje, slavného obrazu a podobně.

Článek 9.

Ochrana historických zahrad vyžaduje, aby byly identifikovány a inventarizovány. Vyžaduje diferencované postupy, zejména údržbu, konzervaci a restaurování. Autenticita historické zahrady záleží na její koncepci i objemu jejích částí, jako je výzdoba, výběr vegetace či anorganických materiálů, které ji vytvářejí.

Údržba, konzervace, restaurování, restituce

Článek 10.

Při veškerých činnostech souvisejících s údržbou, konzervací, restaurováním nebo restitucí historické zahrady nebo některé z jejích částí se musí přihlížet současně ke všem jejím prvkům. Oddělit od nich jednotlivé

úkony by znamenalo narušení jednoty celku.

Údržba a konzervace

Článek 11.

Kontinuální údržba historických zahrad je prvořadou činností, a to nezbytně kontinuálního charakteru. Vzhledem k tomu, že hlavním materiálem jsou rostliny, je možné udržovat dílo v dobrém stavu dílčími náhradami a – v dlouhodobém výhledu – cyklickou obnovou (holosečí a novou výsadbou, respektive umístěním již vyzrálých rostlinných jedinců).

Článek 12.

Rozhodnutí o výběru druhů stromů, keřů, rostlin a květin, jež mají být periodicky nahrazovány, musí zohledňovat stanovené zvyklosti, platné pro jednotlivé botanické a kulturní oblasti, ve snaze udržet, respektive s cílem vymezit zde původně pěstované druhy.

Článek 13.

Architektonické a sochařské složky ani pevné či mobilní prvky tvořící výzdobu, jež jsou nedílnou součástí historické zahrady, nesmějí být odstraňovány; jen v případech, kdy to vyžaduje jejich konzervace nebo restaurování. Restaurování nebo nahrazení ohrožených prvků se musí dít podle zásad Benátské charty a je třeba zaznamenat datum jakékoli substitute.

Článek 14.

Historická zahrada musí být uchována v odpovídajícím prostředí. Je třeba odmítnout jakoukoli změnu fyzikálního prostředí, jež by mohlo ohrozit ekologickou rovnováhu. To platí pro veškeré infrastruktury, vnitřní i vnější (kanalizace, zavlažovací systémy, silnice i cesty, parkovací plochy, oplocení, technická zařízení umožňující hlídání či vybavenost a podobně).

Restaurování a restituce

Článek 15.

Jakékoli restaurování, a tím spíše jakoukoli obnovu historické zahrady nelze zahájit bez vypracování důkladné studie, vycházející z odborného průzkumu, eventuálně i zahradního archeologického výzkumu a ze zhodnocení všech shromážděných dokumentů, týkajících se dané zahrady a obdobných zahrad, aby byl po všech stránkách zajištěn vědecký charakter návrhu. Před vlastními pracemi musí provedená studie vést k vypracování projektu, jenž bude předložen k posouzení a odbornému odsouhlasení.

Článek 16.

Obnovné práce musejí respektovat vývoj příslušné zahrady. V zásadě by se nemělo privilegiovat jedno slohové období na úkor druhého, s výjimkou skutečnosti, kdy chátrání nebo odumírání některých částí může být mimořádnou příležitostí pro restituci, založenou na dochovaných pozůstatcích původní koncepce nebo na dokonalé dokumentaci. Eventuální restituce si může vzít za cíl ty části zahrady, jež jsou v těsné blízkosti budovy, aby se tak zdůraznila jejich návaznost.

Článek 17.

Pokud zahrada úplně zanikla nebo pokud máme k dispozici jen hypotetické prvky u jejího postupného vývoje, pak nelze realizovat rekonstrukci zahrady a zároveň pro ni využívat pojem historická zahrada.

Dílo, jež by se v tomto případě inspirovalo z tradičních forem a bylo vybudováno na místech bývalé zahrady nebo na místech, na nichž dříve žádná zahrada neexistovala, má charakter evokace a nové kreace; nejde však v žádném případě o historickou zahradu.

Využití

Článek 18.

I když každá historická zahrada má sloužit k tomu, aby byla shlédnuta a aby jí bylo možné projít, je nutné, aby byl přístup omezen s přihlídnutím k její rozloze a křehkosti, a to tak, aby byla zachována její podstata a kulturní poslání.

Článek 19.

Svým charakterem a určením je historická zahrada místem klidu, napomáhajícím kontaktu s přírodou a jejímu uvědomění. Tento denní, běžný provoz musí jednoznačně kontrastovat s výjimečným použitím historické zahrady jako místa, v němž se pořádají slavnosti. Je potřeba jednoznačně určit podmínky, za nichž se historické zahrady navštěvují. Pokud se mimořádně pořádá v jejich prostorách slavnost, uvítání a podobně, má toto ještě zvýšit krásu zahrady, a nikoli jí být na újmu, či ji dokonce znehodnocovat.

Článek 20.

Zatímco historické zahrady mohou být při běžném denním provozu vhodné pro provozování poklidných her, pro živé a dynamické hry a sport je třeba naproti tomu vytvořit jiná vhodná místa, respektive terény; tedy realizovat tento společenský požadavek, aniž by došlo k narušení historických zahrad a krajiny.

Článek 21.

Provádění údržby a konzervace, jež jsou časově vázány na roční období, nebo krátkodobé zásahy, jež napomáhají obnovovat autenticitu zahrady, musí mít vždy přednost před požadavky pro veřejné využití zahrady. Organizování přístupu do historické zahrady musí být řízeno vhodnými pravidly a zachován duch místa.

Článek 22.

Pokud je zahrada obklopena zdí, nelze tuto zed' odstranit, aniž by se uvážily všechny důsledky, jež mohou být na újmu jak prostředí, tak ochraně zahrady, a jež by mohly z takového zásahu vyplynout.

Právní a správní ochrana

Článek 23.

Na základě dobrozdání příslušných expertů přísluší zodpovědným místům určit právní a administrativní úpravy týkající se identifikace, inventarizace a ochrany historických zahrad. Jejich ochrana má být součástí zastavovacích plánů, plánovacích dokumentů a územního plánování. Zodpovědná místa musejí rovněž učinit na základě vyjádření příslušných expertů opatření finančního rázu, vhodná pro údržbu, konzervaci, restaurování a popřípadě restituci historických zahrad.

Článek 24.

Historická zahrada je součástí kulturního dědictví, jehož zachování vyžaduje v důsledku jejího charakteru maximum trvalé péče zajišťované kvalifikovanými osobami. Je proto zapotřebí vhodné výchovy a vzdělávání těchto osob, ať jde o historiky, historiky umění, architektky, zahradní architektky, zahradníky či botaniky.

Je rovněž třeba dbát na zajištění pravidelného rozmnožování rozličných rostlin, vhodných pro údržbu a renovaci historické zahrady.

Článek 25.

Je nutné podněcovat zájem o historické zahrady veškerými prostředky, vhodnými pro zhodnocení tohoto typu kulturního dědictví a pro jeho lepší poznání a ocenění. Podpora vědeckého výzkumu, mezinárodní výměna a šíření informací, publikování odborných a popularizačních děl, iniciativa pro kontrolované zpřístupnění historických zahrad veřejnosti, vedení obyvatelstva k respektování přírody a historického, respektive kulturního dědictví prostřednictvím sdělovacích prostředků. Nejvýznamnější z historických zahrad budou navrženy k zařazení do Seznamu světového

dědictví.

Poznámka:

Taková jsou doporučení týkající se všech historických zahrad světa. Později bude možné tuto Chartu doplnit.

Revizi překladu provedla Ing. Ina Truxová“

Po setkání Rady Evropy vznikaly další dokumenty. Roku 1985 v Grenadě to byla Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy, ve Washingtonu roku 1987 Washingtonská charta pro záchranu měst a městských souborů, ve Valletě v roce 1992 byla vydána Úmluva o archeologickém dědictví Evropy. Nesmíme zapomenout ani na nedávno vydanou Evropskou úmluvu o krajině (Florence, 2000).

Mezinárodní radou pro památky a sídla v rámci UNESCO, organizací ICOMOS, byla v roce 1993 v Colombu vydána Směrnice pro vzdělávání a školení týkající se ochrany památek, roku 1994 v Naře to byl Dokument o autenticitě, v Mexiku v roce 1999 byly vydány 3 následující dokumenty: Zásady ochrany historických dřevěných staveb, Mezinárodní charta o lidovém stavebním dědictví a Mezinárodní charta a kulturním turismu. Další důležitý dokument, Zásady pro analyzování, ochranu a stavební obnovu architektonických památek Charty ICOMOS byla přijata roku 2000 ve Viktoriině vodopádech (Národní památkový ústav, 2007). Na úrovni národní i mezinárodní jsou často pořádány odborné semináře. Pevné zakotvení péče o památky společnými mezinárodními dokumenty hraje významnou roli pro směřování oboru u nás i ve světě. Jejich znalost má mimořádný význam pro památkovou péči.

4.3. ČESKÁ LEGISLATIVA

Památkovou péčí se zabývá i česká legislativa – zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči, ze dne 30. března 1987 a s účinností od 1. 1. 1988.

Je rozdělen na 5 částí:

ČÁST I. ZÁKLADNÍ USTANOVENÍ (§ 1 – § 8)

ČÁST II. PÉČE O KULTURNÍ PAMÁTKY (§ 9 – § 20)

ČÁST III. ARCHEOLOGICKÉ VÝKUMY A NÁLEZY (§ 21 – § 24)

ČÁST IV. ORGÁNY A ORGANIZACE STÁTNÍ PAMÁTKOVÉ PÉČE (§ 25 – § 34)

ČÁST V. OPATŘENÍ PŘI PORUŠENÍ POVINNOSTÍ (§ 35 – § 41)

ČÁST VI. USTANOVENÍ SPOLEČNÁ A ZÁVĚREČNÁ (§ 42 – § 47)

Přechodná ustanovení

Přílohy

Aktuální znění zákona je dostupné na adrese <https://www.npu.cz/portal/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/pravni-predpisy-a-mezinarodni-dokumenty/text-zakona-o-pamatkove-peci.pdf>.

4.4. PAMÁTKOVÝ ZÁMĚR, OBNOVA HISTORICKÉ ZAHRADY

Máme několik způsobů a principů, jak pracovat s ochranou památek – pomocí rekonstrukce, restaurace či rekompozice:

Rekonstrukce – ve smyslu památkové péče obnovení, návrat k původnímu nedochovanému stavu, a sice na základě podložených pramenů, dokládajících původní podobu.

Restaurace – znovuobjevení či uvedení do původního stavu; oprava uměleckého díla nebo památky (takové, která je dílem výtvarného umění nebo uměleckořemeslné práce), podléhající vlivu času, působení přírody a lidských zásahů.

Rekompozice – znovusložení či znovuzkomponování, obnovení rovnováhy
Obnova – souhrnný pojem pro údržbu, opravu, rekonstrukci, restaurování či jinou úpravu kulturní památky nebo jejího prostředí.

Z důvodů nejasnosti a složitých významů těchto pojmů bychom tedy nejlépe měli užívat termínu obnova. Obnova může mít několik podob:

a) Obnova důsledná, exaktní, je založena na autenticitě, původní podobě památky.

b) Obnova analogická je vhodnou volbou, nemáme-li dostatek přesvědčivých dokladů a materiálů, vycházíme z podoby obdobných zahrad.

c) Obnova hypotetická je vytvořena na základě vědecké analýzy (Otruba, 2002).

„Je snadné najít starý obraz a podle něj udělat nově starou zahradu, park. Často se tomu říká rekonstrukce, i když fakticky nevíme, zda to tak skutečně vypadalo. Těžší je vše lokalizovat, ověřit, odkrýt, odkopat, najít skutečné stopy průběhu staletí, a teprve ty obnovit“ (Otruba, 2002).

Při tvorbě návrhu obnovy historické zahrady se na základě průzkumů a analýz vypracovává komplexní výtvarně-architektonické řešení. Důležitým úkolem je studie kompozičních vztahů uvnitř objektu i mimo něj, analýza jeho kompozičních os a vizuálních vazeb na krajinu a objekty. Provádíme archeologickou studii terénu a jeho změn, zkoumáme provozní vztahy (vstupy hlavní i vedlejší, rozvody energií), správně bychom měli provést i stavebně-historický průzkum (který prošetřuje dobové materiály či použité tech-

nologie), dendrologický průzkum a studii fauny. Významným podkladem je aktuální geodetická polohopisná i výškopisná mapa.

Rozbory jsou prováděny u všech prvků a částí zahrady. Výsledným a závazným dokumentem je záměr památkové obnovy. Ten určuje základní směr obnovy (včetně časového horizontu a zásad práce). „*Formuluje závazné zásady, podle kterých se postupuje při údržbě, konverzací, restaurování či eventuální restituci památky*“ (Pacáková – Hošťálková a kol., 2004). Je však pouhým podkladem pro vypracování návrhu řešení. Zpracovává jej odborník, skupina odborníků, popř. úřad. Po schvalovacím řízení se stává závazným pro vypracování řešení návrhu obnovy (Otruba, 2002).

Podkladem, který aktivně pečuje o památku se stává projektová dokumentace. Zabýváme-li se tvorbou projektu, praktickou stránkou věci, rozumíme tím vytvoření graficky a písemně specifikovaném návrhu, který vychází z památkového záměru, poté, co jsou schváleny podklady pro realizaci úprav památky. U větších projektů, které jsou obvykle spojeny s vyvolanými institucemi, se jejich nezbytným předstupněm stává projektová dokumentace pro územní řízení. Té (v případě, že je to potřebné) předchází vypracování studie či jiné ověřovací dokumentace, „*sloužící jako podklad pro potvrzení, podporu, usměrnění nebo doplnění památkového záměru*“ (Pacáková – Hošťálková a kol., 2004).

5. VÝSLEDKY

5.1. ROZBOROVÁ ČÁST

5.1.1. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA

- Rozloha: 16,8 ha
 - Nadmořská výška: 420 m n. m.
 - Vlastník: Národní muzeum a městys Vrchoťovy Janovice, na zlomku území p. Bohuslav Vacek (viz mapa Majetkové vztahy).
- Do řešeného území byla zahrnuta i část předdvoří (v majetku městyse), která je v současnosti hlavním vstupním prostorem do zámku i do zahrady a měla by plnit především reprezentativní funkci.
- Městys Vrchoťovy Janovice (k.ú. 786489) spadá pod obec s rozšířenou působností Votice. Žije v ní téměř 900 obyvatel a katastrální území obce má rozlohu 2694 ha.
 - Řešené území zahrady, které lemují intravilán obce Vrchoťovy Janovice, je částečně, podél Janovického potoka, funkčním regionálním biokoridorem. V minulých fázích ÚSES byl dokonce uvažován jako biocentrum. Zámek i celý areál parku (včetně sousedních pozemků ve vlastnictví obce – předdvoří a areálu letního kina) je zapsán do ústředního seznamu kulturních památek jako nemovitá kulturní památka 2. kategorie pod č. 18748/2-234 (234/6).
 - Budova zámku slouží pro účely provozu Národního muzea. Stavby v předdvoří jsou užívány jako úřad městyse, pošta a mateřská školka. V rohové budově se nachází celoročně otevřená restaurace Na Rychtě. Nedaleko se nachází parkoviště, areál letního kina a kostel sv. Martina.

LOKALIZACE

Městys Vrchoťovy Janovice (k.ú. 786489) se nachází ve Středočeském kraji, v okrese Benešov. Západně, ve vzdálenosti cca 11 km, leží město Sedlčany, 14 km na severovýchod se nachází město Benešov, 23 km východně město Vlašim a 30 km na jihozápad město Milevsko. Okolo městyse probíhá silnice 1/18 (Olbramovice – Sedlčany – Příbram) a městys protíná železniční trať č. 223 (Olbramovice – Sedlčany). Jedná se o jednokolejnou regionální trať. Do Janovic lze dojít i pěšky – z olbramovického nádraží, asi 8,3 km dlouhou naučnou stezkou (<http://www.mestysvrchotovyjanovice.cz/cz/naucna-stezka>).

CYKLISTIKA

Janovicemi vede cyklotrasa č. 0095 (Olbramovice – Vrchoťovy Janovice –

Sedlečko).

PĚŠÍ TURISTIKA

Městysem vede žlutá turistická trasa Olbramovice – Vrchoťovy Janovice – Šebáňovice – Zálesí.

5.1.2. PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

Informace byly včleny z veřejně přístupných map.

GEOLOGIE

Co se týče geologické stavby, na většině řešeného území převládají granity a granodiority sedlčanského typu, hlubinné vyvřelé horniny z období paleozoika. V okolí Zámeckého rybníka a Janovického potoka bychom našli hlavně jemnozrnné smíšené kvartérní sedimenty. Dále v obci, již mimo řešené území, tvoří podloží kvartérní písčito-hlinité až hlinito-písčité sedimenty, místy, např. u Kamenného rybníka nivní sedimenty, a v úzkém pásmu jižně od obce jsou to drobnozrnné biotitické až amfibol-biotické granity a biotit-amfibolické granodiority.

Zdroj: Geologie, radon a geologická mapa Vrchoťovy Janovice [online]. Česká geologická služba, 2016 [cit. 2016-09-27]. Dostupný z http://www.geology.cz/app/ciselniky/lokalizace/show_map.php?mapa=g50&y=738000&x=1090900&s=1

GEOMORFOLOGIE

Dle geomorfologického členění spadá území do Nechvalické vrchoviny, podcelek Votická vrchovina, celek Vlašimská pahorkatina, který je součástí podsoustavy Středočeská pahorkatina, nadřazené jednotky Česko-moravská subprovincie, Česká vysočina, Hercynská pohoří, Hercynský systém.

HYDROGEOLOGIE

Dominujícím typem hydrogeologického prostředí je puklinový kolektor rozpojených a rozpukaných hornin paleozoika a proterozoika středně zrnité biotitické žuly s amfibolitem sedlčanského typu. Hodnota transmisivity je nízká, pohybuje se v rozmezí 1,71.10⁻⁶–5,70.10⁻⁴ m².s⁻¹. Kvalita podzemních vod z hlediska využitelnosti pro zásobování pitnou vodou je zhoršená (II. kategorie) a vyžaduje složitější úpravu. Poblíž obce Křešice se nacházejí kritické složky způsobující místní zhoršení kvality podzemní vody.

Zdroj: Hydrogeologická rajonizace [online]. Česká geologická služba, 2016 [cit. 2016-09-27]. Dostupný z http://mapy.geology.cz/hydro_rajony/

PŮDNÍ PODMÍNKY

Převažujícím půdním typem řešeného území jsou kambizemě. Místy, v podmačených lokalitách okolo potoka, jsou oglejené. V bezprostředním okolí Zámeckého rybníka a Janovického potoka bychom našli fluvické gleje. V jejích meandrech, již mimo řešené území, se rozprostírají modální pseudogleje. Ve svažitéjším terénu kopce Větráku můžeme objevit dystrické kambizemě. Zdroj: Půdní mapa 1:50 000 [online]. Česká geologická služba, 2016 [cit. 2016-09-27]. Dostupný z <http://mapy.geology.cz/pudy/>

KLIMATICKÉ POMĚRY

Průměrná teplota: 6,8 °C

Průměrný roční srážkový úhrn: 655 mm

Území spadá do mírně teplé klimatické oblasti MT7 (Quitt, 1971).

FAUNA A FLÓRA

Vrchoťovy Janovice spadají z hlediska vegetace do oblasti středoevropské flóry – listnatého opadavého až smíšeného lesa, vegetační jednotkou jsou acidofilní doubravy a luhy a olšiny. Mezi chráněné druhy rostlin, které se v obci vyskytují, patří prvosenka jarní, vstavače, vemeník dvoulistý, některé druhy plavuní, kosatec žlutý, ďáblík bahenní, a mnoho dalších. Velké množství významných druhů se nachází přímo v zámeckém parku – nejpozoruhodnějším zdejším stromem a zároveň nejmohutnějším exemplářem svého druhu v Čechách je platan javorolistý 'Suttneri'. (Vrchoťovy Janovice, Wikipedia, 2017)

Z fauny stojí za povšimnutí především ptactvo, ornitologové zde zaznamenali více než 230 druhů. Mezi ně patří např. výr velký, ledňáček říční, čáp bílý i černý či pilich. Z ryb se můžeme setkat např. s línou, okouny, kapry nebo se vzácněji se vyskytujícími střevli. V okolních lesích se často objevují stáda muflonů a kolonie žab, především skokanů a kuněk. (Vrchoťovy Janovice, Wikipedia, 2017)

ŠIRŠÍ VZTAHY

LEGENDA

- HRANICE ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ
- SILNICE
- - - ŽELEZNIČNÍ TRAŤ
- VODNÍ TOK (JANOVICKÝ POTOK, VĚTRÁK)
- VLAKOVÁ STANICE
- AUTOBUSOVÁ ZASTÁVKA
- M MUZEUM / ZÁMEK VRCHOTOVY JANOVICE
- ZŠ ZÁKLADNÍ A MATEŘSKÁ ŠKOLA
- ☒ ÚŘAD MĚSTYSE VRCHOTOVY JANOVICE
- ☒ POŠTA
- † KOSTEL SV. MARTINA
- P PARKOVIŠTĚ

1 : 10 000

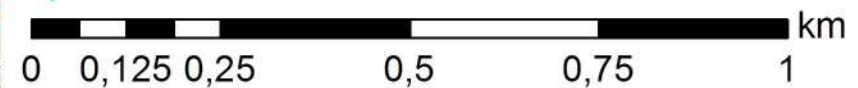

Schéma 1. Širší vztahy

5.1.3. HISTORIE

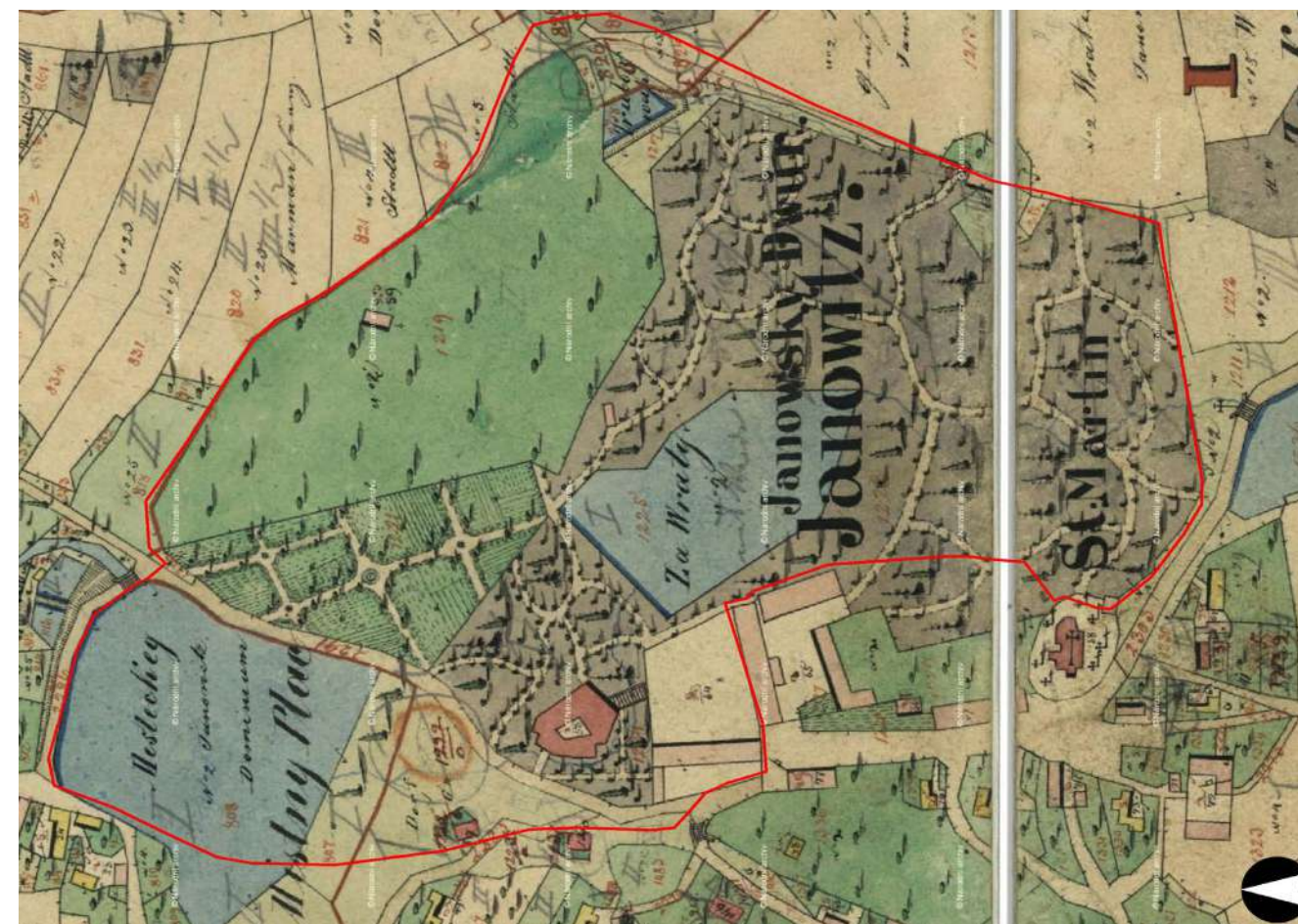
Nejstarší úpravy prostoru zámecké zahrady se odehrály před více než 600 lety v souvislosti se středověkou vodní tvrzí pánů z Janovic a poté Vrchtů z Vrchtovic. Již v této době existovala v místě současného rybníka Za Vraty vodní nádrž, zásobující vodou ochranný příkop kolem tvrze. V polovině 16. století proměnili páni z Říčan původně středověkou vodní tvrz na renesanční sídlo.

Na konci 17. a počátku 18. století existovala v nejbližším okolí zámku menší pravidelná geometrická zahrada, poté upravená do barokní podoby. Tuho hypotézu naznačují oba portály směřující z přízemí ve východním průčelí zámku, v místě pozdějšího Amálieho zákoutí. Na téměř na 200 let převzala panství hrabata z Vrtby. Největší vliv na podobu zahrady měli dva z nich: Arnošt František (zemřel r. 1750) a jeho syn Arnošt František ml. hrabě z Vrtby (1714–1791). Ve spodní rovinaté části dnešní centrální louky byla geometrická zahrada s pravidelnými cestičkami, kamennými stolky, vodními nádržemi a sedátko. V jižní části zahrady byla doložena obora – její vstup připomíná kamenný most s vrtbovským erbem a letopočtem 1717. V okolí zámku nechal vybudovat rozsáhlejší krajinařský park. Nejstarší stromy se datují právě do tohoto období – mezi nimi např. dub letní na hrázi rybníka či dvojice lip srdčitých na louce pod zámek. Zachoval se i kamenný rokokový stolek z poloviny 18. století. Později byl doplněn sedátko a samotnou Sidonií byl přemístěn na místo dnešního Janova odpočívadla (Kutová, Vokolek, 1999).

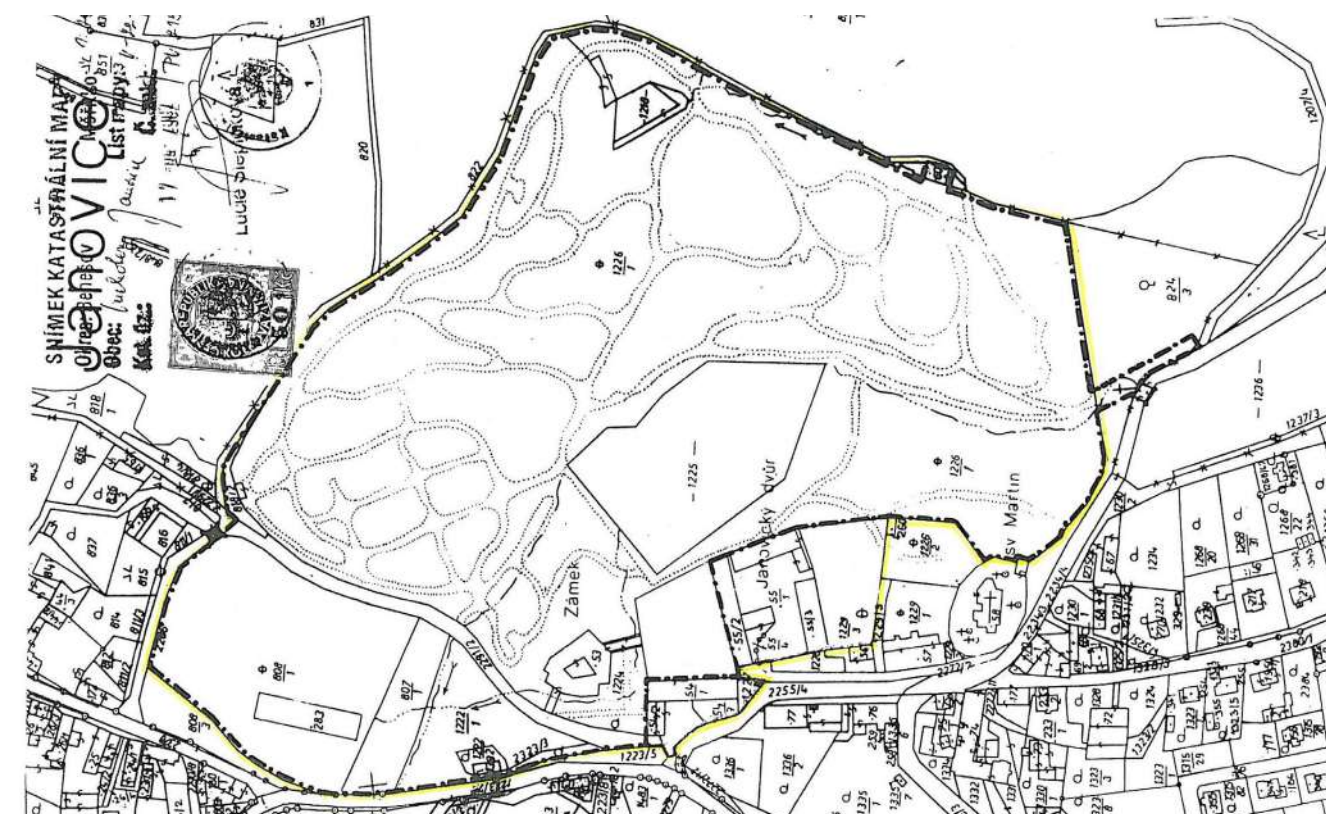
Na mapě stabilního katastru z roku 1840 se můžeme přesvědčit o existenci umělého vodního systému a několika staveb. V soudním ocenění panství, které pochází z roku 1844, byly popsány romantické stavby čínské bažantnice, skleníku a vodní systém.

Velkými změnami prošla zahrada také před polovinou 19. století, díky nadšení a úsilí hraběte Josefa Vratislava z Mitrovic (1818–1869). V zimě 1845 až 1846 nechal vyčistit zasypanou část starého zámeckého příkopu. Jeho hlavním úkolem již nebylo pouze poskytovat bezpečí. Příkop byl zaplněn proudící vodou a umožnil tak konání zábavných jízd na loďce, pěstování vodních rostlin a chov ryb. Podle vlastního návrhu hraběte, pod vedením správce Františka Schmiedla, dohledem zahradníka Lagovského, a vrchního myslivce Pelikána, za účasti stovek lidí, byly do parku z okolí navezeny balvany, kterými byly zaplněny některé rokle a vytvořeny umělé terasy. Z lesních pasek byly naváženy drny, vznikla spleť síť pěšin, které byly vysypány štěrkem a pískem, bylo vysazeno tisíce stromů a keřů. Porosty lip srdčitých a velkolistých na východě a jihovýchodě parku byly nahrazeny skupinami lip evropských. Některé se zachovaly dodnes. V severní části zahrady byl postaven skleník, na vrcholu louky domek pro zahradníka a níže pod ním bílý kovový altán o kruhovém půdorysu. V oboře byl zbudován dům pro fořta, z mohutných kamenů byl nad ústím potoka postaven malý mléčný sklípek. Byla vytvořena základní kostra současného janovické zahrady. Další úpravy respektovaly toto základní rozvržení. Přestárlé dřeviny byly vyměňovány za nové – stejného druhu, popř. pozměněného kultivaru. Původní krajinařský park se tak podařilo uchovat v téměř původní podobě (Kutová, Vokolek, 1999).

Poslední velké proměny zahrady nastaly po roce 1879, v 80. letech 19. století, kdy panství zakoupil rytíř Karel Nádherný z Borutína (1849–1895). Ač respektoval základní rozvržení vytvořené hrabětem z Mitrovic, rozhodl se pro rekonstrukci zahrady na základě návrhů zahradního architekta Eduarda Fialy (1855–1924). Realizovány byly dlouholetým janovickým zahradníkem Josefem Sekalem (1853–1935). Vznikla tak kompozice centrální louky s několika mohutnými solitéry, které hmotově a barevně dotváří prostor. Byla dbána pozornost na jejich proměnlivost

Obr. 1. Indikační skica z let 1824–1843

Obr. 2. Výřez z mapy evidence nemovitostí (1967)

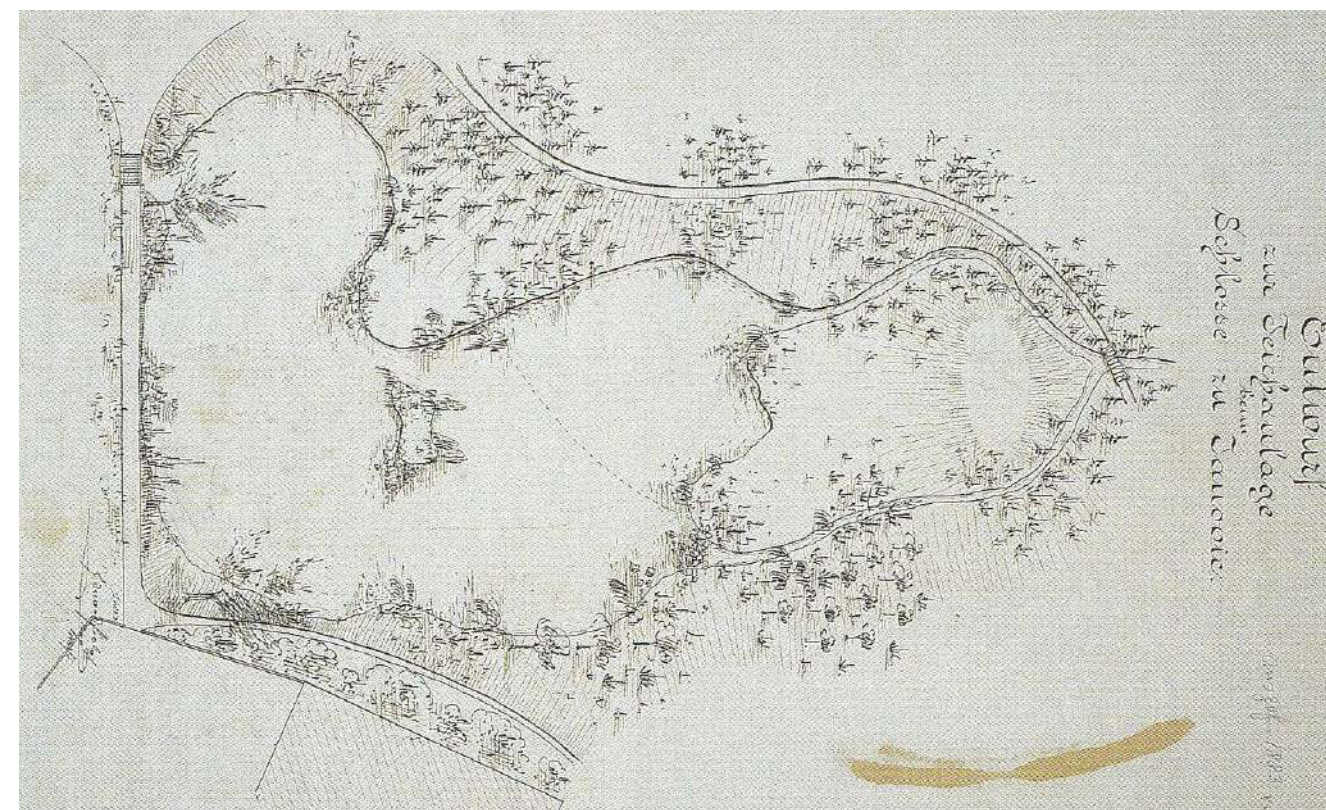
v průběhu roku. Rybník Za Vraty získal nový tvar – jeho břehy byly nyní členitější a byly obohaceny o dva ostrovy. Na loukách v bezprostředním okolí zámku se objevily ornamentální květinové záhony, charakter parkových úprav naštěstí nebyl nijak dotčen. Po roce 1883 nechal Karel Nádherný přes (v této době již vyschlý a zarostlý) zámecký příkop vybudovat cestu s širokým kamenným schodištěm, lemovaným okrasnými vázami. Cesta začínala pod balkóny, na místě Amáliina zákoutí. Mezi léty 1886–1887 se Karlu Nádhernému zdařilo zvětšit zahradu o plochu zhruba 2 ha – vysušením Městečského rybníka. Na místě zřídil sad a zelinářskou zahradu (Kutová, Vokolek, 1999).

Vznikala nová posezení – pro přátele a hosty, stezky vedly přes potoky po romanticky klenutých kamenných můstcích z špičatých nepravidelně skládaných kamenů. Zákoutí starého parku tak získala nový smysl, byla spjata s životem jeho milované rodiny. Dětem pro radost nechal vytvořit kuželník, hřiště a altánek z barevných skel zvaný Sidonienhaus. V zahradě byla zřízena množírna rostlin a vinný skleník. Menší stavby sloužily lidem, kteří v zahradě pracovali (např. domek zahradníka, fořtovna či dřevěný roubený kravín / drůbežník). Při západní zdi stojí dodnes menší dům, postavený r. 1910 dle plánů architekta Josefa Zascheho. Vystřídal více funkcí, od prádelny, sušárny a žehlírny až po dnešní obydlí zámeckého správce a zahradníka, p. Václava Mrkose (Marek, Dandová, Kosnar, 2002).

Janovický zahradník J. Sekal pokračoval během 40-ti let svého působení v dílčích proměnách. Dendrologické složení doplňoval a obnovoval domácími i exotickými druhy dřevin. Ani po jeho odchodu do důchodu se obnova zahrady nezastavila. Velký vliv na podobu zahrady měli jeho poslední šlechtičtí majitelé, dvojčata Karel (též znám pod jménem Charlie, 1885–1931) a Sidonie (do r. 1950) Nádherní, především tedy Sidonie. Nechali se inspirovat radami význačného dendrologa a krajinářského architekta Camillo Schneidera, který Janovice pravidelně navštěvoval, mezi léty 1922–1932 vždy jednou až dvakrát do roka. Na základě jeho rad byly pod vedením správce Ludvíka Šprysla odstraněny jehličnany v blízkosti zámku a dřeviny zarůstající zámecký příkop. Obnovily se tak vizuální vazby mezi zámkem a jednotlivými částmi parku. Roku 1929 došlo k velké vichřici, která vyvrátila na 200 stromů. Do roku 1934 pak bylo obnoveno a nově vysazeno na 4000 stromů. Mezi nimi buky, douglasky, borovice, americké červené duby, ale i keře, trvalky a cibuloviny, např. azalky, pěnišníky, šeříky, zlatice, pivoňky či narcisy. Na doporučení Schneidera je vysazovali ve velkých skupinách – tak, aby jejich barevné plochy v době květu byly ještě větší a působivější. Schneider se věnoval také návrhům detailů v zahradě, jako bylo kamenné schodiště pod Janovým odpočívadlem (1924), schodiště od zámku do zahrady (1925), rodinný hřbitůvek poblíž kostela (1927) či architektonické úpravy okrasných teras (1927) a zbudování zdi za barokní sochou sv. Jana Nepomuckého (Marek, Dandová, Kosnar, 2002).

V severozápadní části zahrady nechala Sidonie vybudovat skleník a pod ním vytvořila rozsáhlé alpinum. Vzniklo v letech 1930–1932 podle návrhu Herberta Schaffgotsche. Ve stejné době se zrodila myšlenka potřeby zelených ploch i v zimě, celá obvodní zeď a východní strážň proti hřbitovu se tedy nechaly porůst břečťanem. Navázala na instalace kamenných balvanů hraběte Josefa Vratislava z Mitrovic a kolem Mluvícího potoka a vodopádu tak vznikala kompozice z velkolepých balvanů (Kutová, Vokolek, 1999).

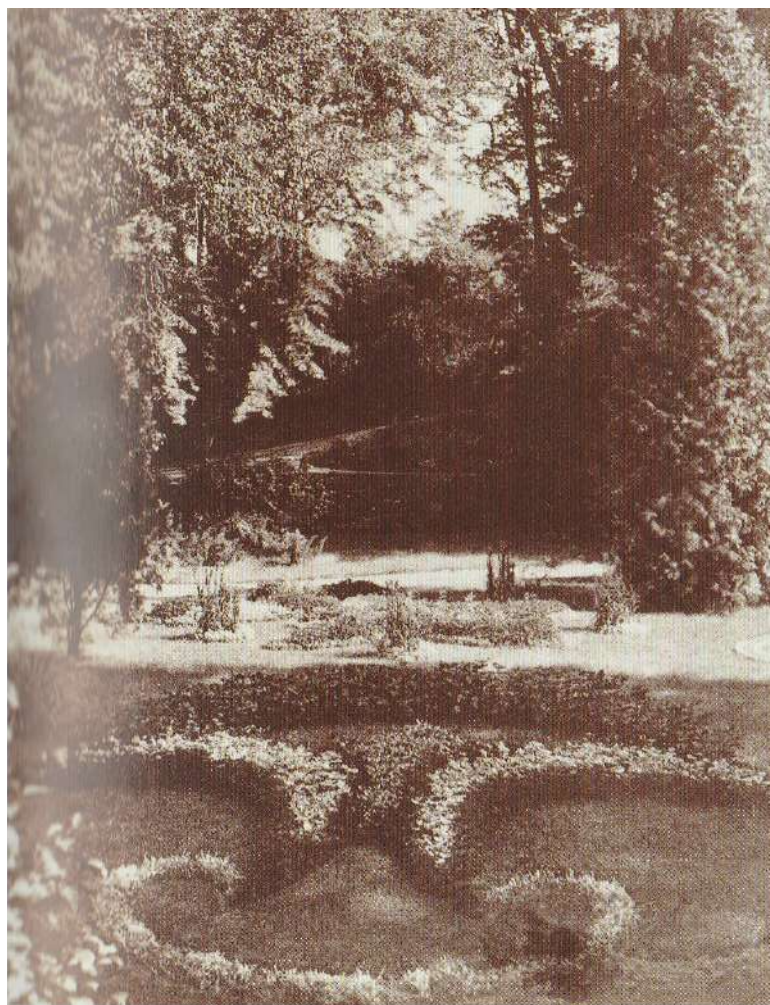
Důraz byl kladen na proměny zahrady během jednotlivých ročních období. Zimní podobu se stálezelenými dřevinami a bylinami vystřídalý jarní efekty kvetoucích cibulovin, bledulí, sněženek, modřenců, ladoněk a petrklíčů (vzácné jemně žluté taloviny se dnes zachovaly pouze kolem Karlova místa, u stolu na louce pod zámkem). Vzápětí je vystřídalý zážitek z intenzivně kvetoucích a vonících šeříků, růžových pivoňek, azalek, pěnišníků a růží. Četné druhy trvalek se v květu střídaly po celé léto. Podzimní barevné harmonie bylo dosaženo výsadbou zajímavých druhů buků, dubů a javorů.

Obr. 3. Plán úpravy kolem rybníka Za Vraty od Eduarda Fialy z r. 1883

Obr. 4. Plán květinových záhonů před zámkem od Josefa Sekala z r. 1889

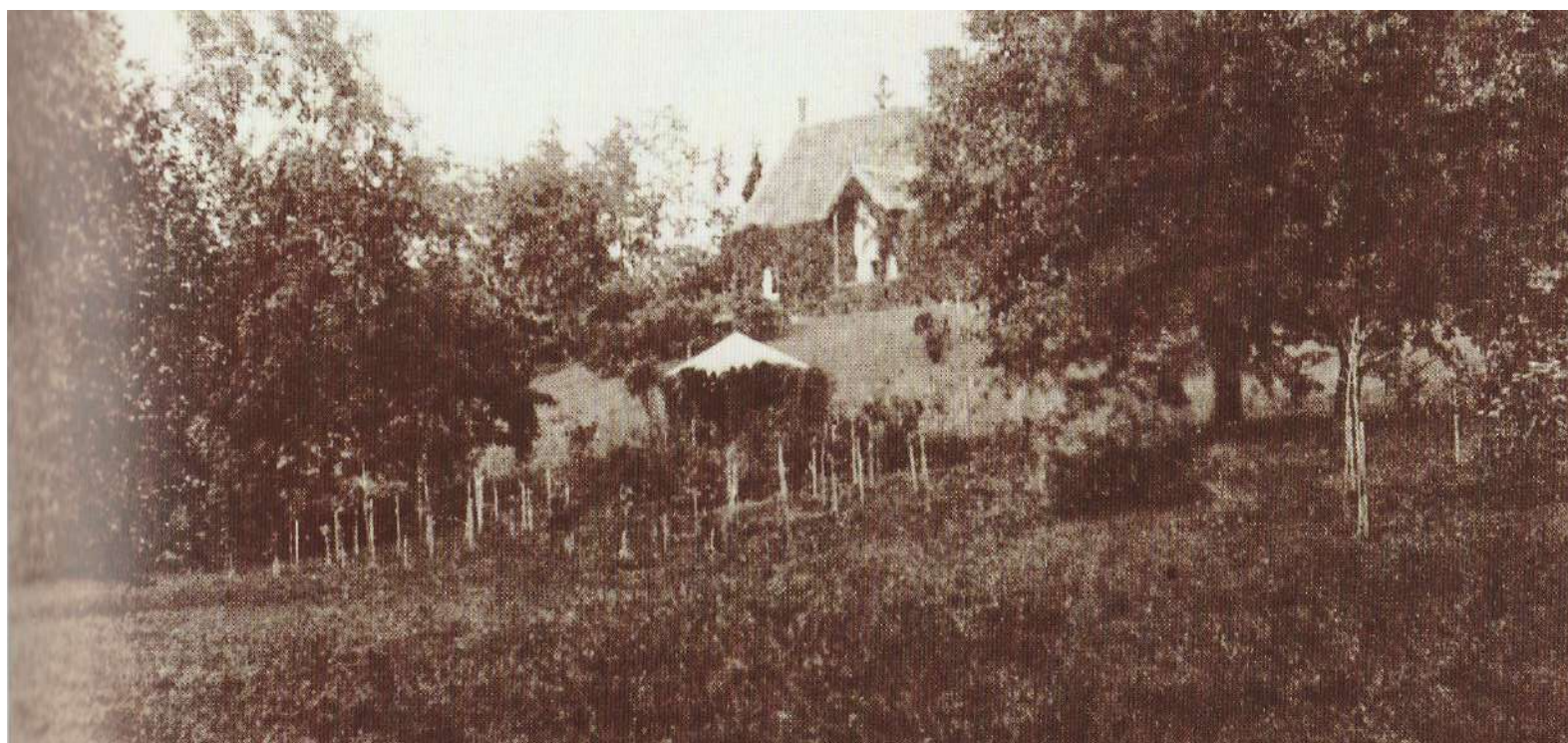
Obr. 5. Květinové záhony před zámkem kolem r. 1900

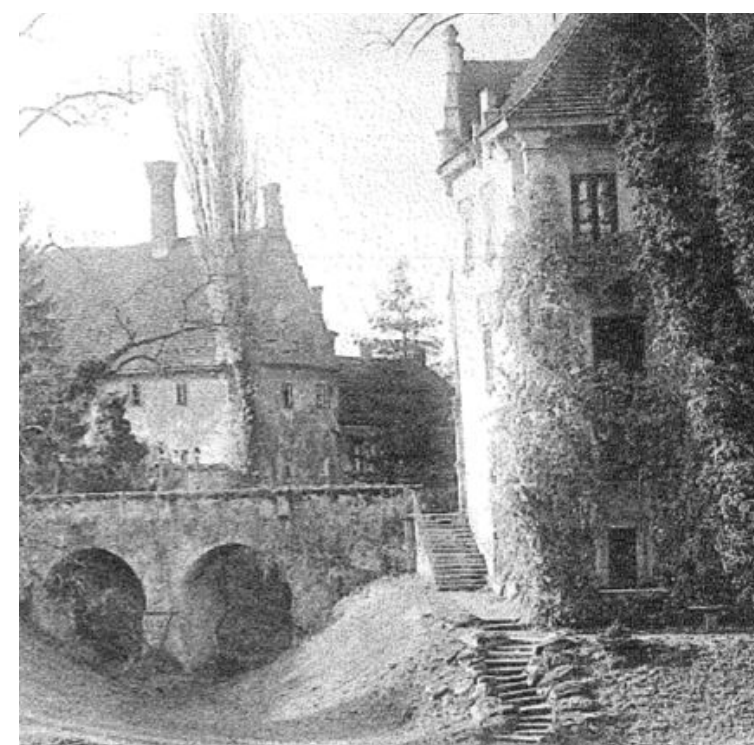
Obr. 6. Východní průčelí zámku r. 1900

Obr. 7. Amalienplatz kolem r. 1910

Obr. 8. Centrální louka s domem zahradníka před r. 1878

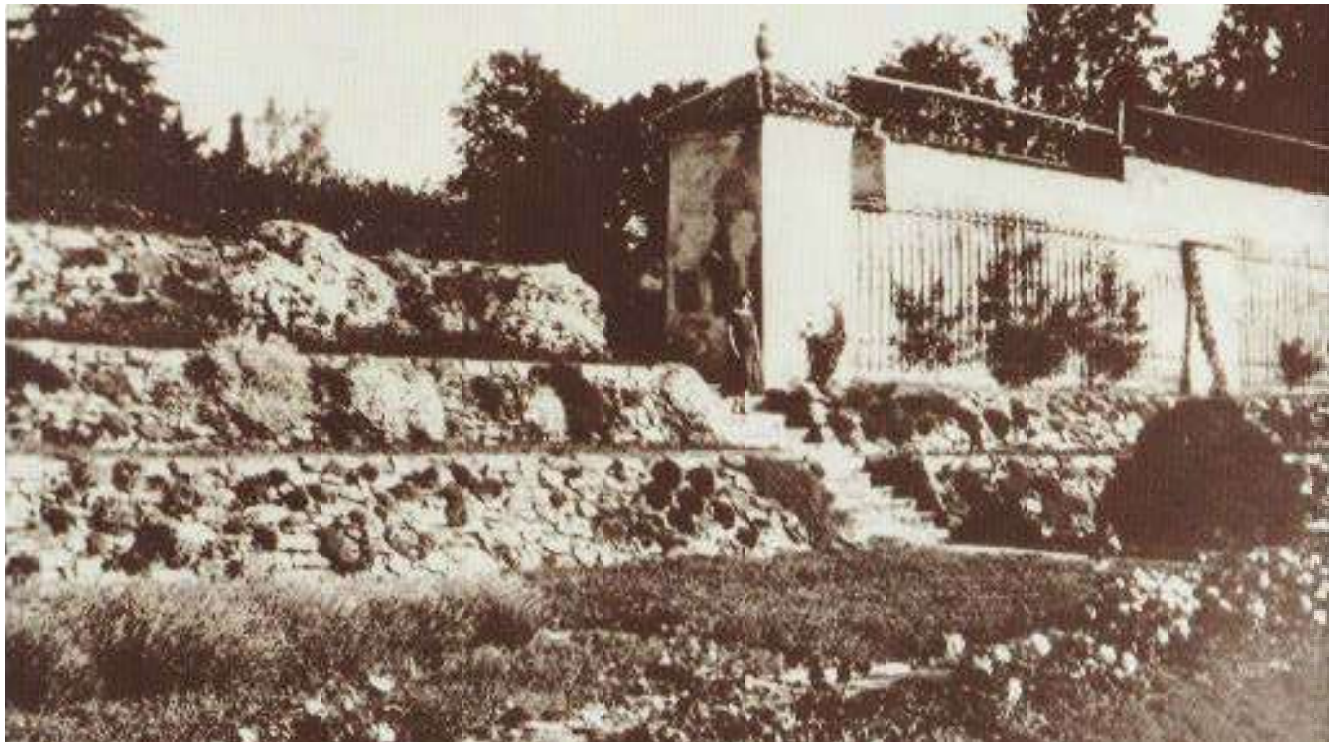
Obr. 9. Schody navržené Camillo Schneiderem v r. 1929

Obr. 10. Dub na hrázi rybníka – na místě dnešního jedlovce

Obr. 11. Zámek a torzo starého dubu zrcadlí se na vodní hladině (r. 1929)

Obr. 12. Květinová zahrada a terasy ve 30. letech 20. St.

Obr. 13. Sidonie Nádherná v květinové zahradě pod terasami

Sidonie v zahradě čerpala klid, harmonii a krásu prostředí. Její vztah k zahradě však nebyl jednostranný. Sidonie zde tvrdě pracovala, vlastnoručně vysazovala mnohé květiny a keře. Pro Sidonii se zahrada stala nejdůležitějším místem a péči o ní vnímala jako svůj největší životní úkol. Sama o sobě napsala, že se s parkem cítí srostlá, že je v něm „zakořeněná“. Své kroky si pečlivě zaznamenávala v zahradnickém deníku, který je k nalezení v příloze této diplomové práce.

Díky intenzivní zahradnické práci, uvolněním průhledů ze zámku do zahrady a ze zahrady do zámku a citlivou výsadbou exotických dřevin, které se doplňují s dřevinami původními bylo dosaženo harmonické kombinace, působivosti a osobitosti janovické zahrady. Neuvěřitelně silný genius loci nás upoutá na každém kroku.

Roku 1931, po náhlé smrti bratra Charlieho, zasáhly aktivní údržbu o zahradu finanční problémy. I nadále se o zahradu, pod vedením Ludvíka Šprysla, starali čtyři stálí zaměstnanci. Zahrada byla alespoň pasivně udržována až do roku 1943. V říjnu o rok později byl ve Vrchotových Janovicích vyhlášen vojenský prostor středního Povltaví, zámek byl vyvlastněn. Sidonie do poslední chvíle věřila v odražení této hrozby. Dokonce ji napadlo, že její příbuzná, Elsa Bruckmannová, by mohla zařadit intervenci u samotného Hitlera (cit. podle Sak, Bezecný, 2000, s. 183):

„To by přece znamenalo všechno vydat zničení! S dřevěnými figurami na schodišti by vojáci zatápěli. A jídelna, stará kachlová kamna a všechno, co je se zámkem neoddělitelně srostlé. Všechno si vzít je stejně nemyslitelné jako zde všechno nechat a vydat napospas. Nejsem schopná jasné myšlenky, bloudím kolem a nevím, co dělám. Toto místo je mé všechno, mé poslední v mé bezhraničné osamělosti. Bylo by pak lépe zemřít“. Její snahy byly bezvýsledné. Na konci února obsadily zámek jednotky SS a od června 1944 došlo v zámku ke zřízení kasárny a velitelské pobočky koncentračního tábora Flossenbürg. Hospodářské budovy u zámku sloužily jako opravna tanků a zámek i zahrada začaly postupně upadat.

O svém svátku se vyjádřila v dopise V. Wágnerovi: „Byl ten nejsmutnější, jaký jsem kdy zažila. Má veškerá touha byla u Janovic a hrobů, které jsem od 1. června – v ten den tam přišlo vojsko – nesměla navštívit. To mě těžce trápilo. Dokud jsem mohla do Janovic a odtud, bylo odloučení snesitelnější. Nyní se jediná živá, kterou mrtví ještě mají, nesmí starat o jejich hroby, poslední útěcha mi byla vzata. Znepokojuje mne také, že nevím, co se děje v zámku.“ (Sak, Bezecný, 2000, s. 184).

Po skončení války se Sidonie Nádherná beznadějně snažila zámek i zahradu uvést do původního stavu. Koncem roku 1949 byly však zámek i zahrada zestátněny a převedeny do správy obce. Staly se volně přístupnými – bez náležité údržby a ostrahy. Násilím byly otevřeny brány. Kamenné prvky, vzácné keře i mohutnější dřeviny byly ve velkém rabovány. Každý si odnesl, co chtěl. Dokonce byla stržena zeď, aby se sem lidé dostali s nákladními auty (Sak, Bezecný, 2000, s. 184).

„Jsem bezmocná.“, postěžovala si Sidonie V. Wagnerovi „Ano, co provádějí, je strašná věc.“, napsala, „člověk se stydí za svůj národ“ (cit. podle Sak, Bezecný, 2000, s. 186).

Na základě tíživých okolností musela Sidonie v září 1949 odejít do exilu. Zanedlouho poté zemřela. Pro Janovickou zahradu započala nejtěžší doba. Květiny, keře a stromy hynuly a mizely nedostatkem péče a v souvislosti s četnými krádežemi.

Malá část zahrady byla nyní využita obcí pro potřeby rozšíření hřbitova a vybudování letního kina. Roku 1957, především zásluhou p. Otta Janka, dostalo zámek a zahradu do správy Národní muzeum. To se věnovalo postupné rekonstrukci zámku i zahrady. Díky jeho iniciativě a pomoci desítek brigádníků se parku dostalo pravidelné údržby. Ta však spočívala spíše ve vysekávání buřene, vytrhávání náletů a odklizení spadných větví. Od roku 1994 dochází, i přes limitované finanční prostředky, ke znatelnému pokroku v údržbě zahrady. Postupně byly obnovovány pohledové osy a asanační nevhodných dřevin byl zvýrazněn estetický účinek solitérních dřevin a barevných ploch. V 60. letech proběhla výsadba jedle obrovské a mezi lety 1996 až 1998 výsadby okrasných buků, korkovníku, ampáku a dosadby pěnišníků. V zahradě byly vysazeny kultivary buku lesního, jinan dvojlaločný, sturačník chlupatý, šácholan Soulangeův či cedr atlantský. Nálety jasanů a javorů z 50. až 60. let kolem bývalých skleníků a plechové haly byly odstraněny. Některé perspektivní dřeviny z náletu byly zachovány (Marek, Dandová, Kosnar, 2002).

Z dendrologického hlediska, první částečná inventarizace dřevin byla provedena v letech 1972–1973 paní Annou Skalickou a Václavem Zeleným. Jak již bylo řečeno, v 90. letech nastalo období intenzivnějších zásahů a byly započaty práce na ošetřování stávajících kosterních stromů a keřů. Na základě studie Rehabilitace (z roku 2000) byly provedeny důležité kompoziční zásahy a odstranění nevhodných dřevin. Začaly také práce na obnově vodního systému. Část vodního příkop byla vyčištěna a zrekonstruována, Horský potok a dva rybníčky v zadních částech zahrady byly obnoveny až

k prostoru bývalých skleníků. Svahy kolem vodopádů pod hrází rybníka Za Vraty byly opraveny (Marek, Dandová, Kosnar, 2002). V roce 2009 byla provedena rekonstrukce hráze a odbahnění rybníka Za Vraty. Bohužel, hráz byla místy navýšena více než bylo nutné, takže trasa hlavní kočárové cesty od brány k zámku by dnes byla stěží sjízdná.

V roce 2009 byla sdružením Halík–Chromý vytvořena studie Revitalizace zeleně. Autorizovanou osobou v rámci zahradně–architektonických úprav byl pan Ing. Matouš Jebavý. V rámci této práce byly provedeny asanace, výsadby a návrh ošetření dřevin. Byla obnovena část užitkové zahrady výsadbou ovocných dřevin a v podmáčené oblasti bývalého Městečského rybníka byly vytvořeny 3 tůně. Z nevelkého rozpočtu byla v posledních letech zhruba polovina finančních prostředků uvolňována na ošetření kmenových dřevin, opravy ohradní zdi a drobné architektury. Budova fořtovny se právě nachází ve fázi rekonstrukce (Chromý, Halík, Jebavý, 2009).

5.1.4. ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU

Zahrada ve Vrchoťových Janovicích je jedinečná krajinářská zahrada s výjimečným výtvarným ztvárněním. Je velmi přirozeně začleněna do terénu a citlivě navázána na okolní krajinu. Ač v dnešní době nedosahuje rozmanitosti jako za života Sidonie Nádherné, stále nás překvapuje svou druhovou pestrostí a množstvím zákoutí, které nás ohromují svojí osobitou atmosférou.

Základní rozdělení zahrady vzniklo zhruba v polovině 19.st. Bezprostřední okolí zámku podléhalo častěji módním vlnám, v souvislosti s architektonickými proměnami budovy. Hlavním prvkem v rámci přírodně krajinářské části je centrální louka s několika solitérními dřevinami, které ji dotváří prostorově i barevně v průběhu roku. Ucelenější porost charakteru lesoparku nalezneme v jihovýchodní části zahrady, v místě výraznější terénní konfigurace. Právě v tomto místě dříve stávala obora.

V areálu se nacházelo několik staveb, které sloužily jako hospodářské zázemí zahrady i pro společenský život v ní. Byly důležitou součástí zahrady a určovaly její charakter. Kromě budovy zámku se dodnes dochovala prádelna (nynější dům zahradníka), pozůstatky původního domu zahradníka nad centrální loukou, budova fořtovny v jihovýchodní části území či plechová hala z pozdějšího období (bývalý depozitář). Řada staveb nebyla dochována a o původním umístění se dodnes vedou dohady.

Zcela pozoruhodnou částí zahrady je její vodní systém, o jehož dokladech se lze přesvědčit už v katastrální mapě z roku 1840. Je tvořena zámeckým rybníkem (dříve nazývaným Za Vraty) a neobvyklou soustavou několika nádrží, které jsou napojeny na dnes už téměř zaniklé potůčky pramenící nad nimi. Přímo u ohradní zdi na východním okraji zahrady se nachází studánka, jejíž voda se ztrácí až v zámeckém rybníku.

POPIS JEDNOTLIVÝCH PAMĚTIHODNOSTÍ

STAVBY:

ZÁMEK

Původně kamenná gotická tvrz chráněná vodním příkopem (za pánů z Janovic), později přestavená do renesanční podoby pány z Říčan, v 18. století se proměnila v sídlo hrabat z Vrtby. Vratislavové z Mitrovic provedli přestavbu areálu v polovině 19. století – zámek tak získal současnou romantickou, novogotickou podobu. V období, kdy zámek patřil Nádherným z Borutína, posledním soukromým majitelům, zámek se stával častým místem setkání

jejich pozoruhodných hostů. Za druhé světové války sloužil zámek jako vojenské velitelství a kasárna. Janovice se staly součástí vojenského prostoru a v místě byl zřízen výchovný tábor pro uprchlíky z pracovního nasazení z Německa a koncentrační tábor pro Židy (a jejich příbuzné) a politické vězně. Po válce se zde vystřídala sovětská a československá armáda. Roku 1950 byl zámek vyvlastněn a krátce sloužil jako sklad textilu. Později spadl pod sbírky Okresního archivu a začal postupně pustnout. Před zkázou ho zachránilo Národní muzeum, jehož účelům slouží již více než 50 let. V otevírací době jsou konány komentované prohlídky pro veřejnost (popř. je lze objednat telefonicky či po e-mailu, více informací nalezneme na www.nm.cz/Hlavni-strana/Navstivte-nas/Zamek-Vrchotovy-Janovice.html).

Stálými expozicemi na zámku jsou:

- Rilke, Kraus a Vrchoťovy Janovice
- České zvonařství
- Společnost v Čechách 19. století

BUDOVY V PŘEDDVOŘÍ

Jedná se o bývalé hospodářské budovy. Stavby jsou v majetku městyse Vrchoťovy Janovice. Dnes slouží pro účely provozu úřadu městyse a pošty, nachází se zde i mateřská školka a zahrádka a vchod restaurace Na Rychtě (celoroční provoz).

BÝVÁLÁ PRÁDELNA / DNEŠNÍ DOMEK ZAHRADNÍKA

Stavba postavená roku 1910 podle plánů architekta Josefa Záscheho. Původně měla funkci prádelny, sušírny a žehlírny, dnes je obydlím zámeckého správce a zahradníka, p. Václava Mrkose (Marek, Dandová, Kosnar, 2002).

SKLAD / PLECHOVÁ HALA

Původně měla sloužit jako depozitář Národního muzea. Dnes je využívána jako sklad zahradní techniky.

POZŮSTATKY DOMU ZAHRADNÍKA

Dům se nacházel nad centrální loukou, tvořil její výškovou dominantu. Byl obýván zahradníkem Josefem Sekalem až do roku 1922 (Kutová, Vokolek, 1999). V současné době se na místě nachází pouze těžko čitelné základy a prostor je zarostlý nálety dřevin.

FOŘTOVNA

Budova fořtovny / myslivny je v současnosti ve fázi rekonstrukce. Pochází z roku 1840 a stojí již mimo janovickou zahradu – jedna z jejích stěn tvoří ohradní zámeckou zeď. Poblíž ní se nacházel i roubený domek fořtovy

vdovy (Marek, Dandová, Kosnar, 2002).

OHRADNÍ ZEĎ

Z původní zdi se dochovalo zhruba 75 %. Jedná se o zbytky zdi z 2. poloviny 18. století, opravované hrabětem z Mitrovic a rytířem Karlem Nádherným. Ten nechal v roce 1887 postavit novou zeď kolem 2ha užitkové zahrady, která byla připojena k zahradě. Zídka mezi předdvořím a zahradou je v současnosti v rekonstrukci (Marek, Dandová, Kosnar, 2002).

ALPINUM A TERASY

V době Sidonie Nádherné bylo pod vedením Herberta Schaffgotsche vybudováno rozsáhlé alpinum (Marek, Dandová, Kosnar, 2002). Bylo tvořeno kamennými stupňovitými terasami, vyrovnávajícími výškový rozdíl mezi úrovní cesty podél potoka a ohradní zdi. Terasy byly přerušeny kamennými schodišti a příčnými plůtky stříhaných habrů. Jižně se nacházela volnější forma skalky / alpina. Rovinatá část pod terasami byla podle historických fotografií vydlážděna z nepravidelných kamenů. Svislé i vodorovné plochy byly osázeny skalničkami (druhové složení nalezneme v přepisu zahradnického deníku v příloze této práce). Za cestou u potoka se nacházela květinová zahrada.

NEDOCHOVANÝ SKLENÍK

Skleník byl vybudován v roce 1840 a mezi léty 1910–1913 došlo k jeho obnově. Svému účelu přestal sloužit v roce 1926. Jediným pozůstatkem do dnešní doby je jeho západní zeď. K její stavbě posloužily i původní ohradní zdi, viditelné na nejstarším vyobrazení zámku z roku 1802 (Kutová Vokolek, 1999).

MOSTY A MŮSTKY

Dochovány jsou 2 kamenné mosty u zámku, 3 můstky z lomového kamene (před azalkovou strání, pod hřbitůvkem a nad Lesním jezírkem), 3 větší kamenné mosty přes potoky, 3 jednoduché mosty z plochých kamenů přes potůčky, 1 dřevěný můstek (pod hřbitůvkem) a 2 místa, kde byly v minulosti dřevěné lávky.

KAMENNÉ STOLKY A LAVICE

Mezi ně patří:

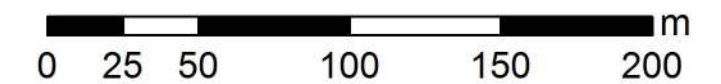
- Janovo odpočívadlo (kamenný stůl se sedátky mezi pěnišníky)
- Kamenný stůl s náslapy u studánky (na místě mléčného sklípku)
- Kamenný stůl Karla Krause (pod lipami na louce u zámku)
- Posezení pod jedlovcem (dříve jako litinová lavička pod starým topolem)

- STAVBY:**
- 1 ZÁMEK
 - 2 DŮM ZAHRADNÍKA (PŮVODNĚ PRÁDELNA)
 - 3 PLECHOVÁ HALA - SKLAD
- VODNÍ PRVKY:**
- 4 SOUSTAVA 3 TŮNÍ (MÍSTO BÝVALÉHO MĚSTEČSKÉHO RYBNÍKA)
 - 5 SOUSTAVA KAMENNÝCH BAZÉNŮ
 - 6 ZÁMECKÝ PŘÍKOP
 - 7 HORSKÝ POTOK S VODOPÁDEM
 - 8 RYBNÍK ZA VRATY
 - 9 LESNÍ JEZÍRKO S PRAMENEM
 - 10 SUCHÉ JEZÍRKO
 - 11 SOUSTAVA KACHNÍCH RYBÍČKŮ
 - 12 BACCHOVA KAŠNA
- CESTNÍ SÍŤ**
- ZACHOVANÝ MOBILIÁŘ (KAMENNÝ)
 - 1 STŮL V MÍSTĚ AMALLIENPLATZ
 - 2 STŮL K. KRAUSE
 - 3 JANOVO ODPOČÍVADLO
 - 4 STŮL NAD STUDÁNKOU
 - 5 OVÁLNÝ STŮL

Schéma 3. Současný stav

1 : 2 500

- Oválný kamenný stůl u Lesního jezírka
- Kamenná lavice nad kočárovou cestou (Karlovo místo)
- Kamenný stůl Amélie Nádherné pod zámek (Amalienplatz)

HŘBITŮVEK RODINY NÁDHERNÝCH

Za zdí starého janovického hřbitova, na východ od gotického kostela sv. Martina leží soukromý hřbitůvek Nádherných z Borutína. Má půdorys ve tvaru kříže a je ohraničen tisovými živými plůtky. Byl vytvořen na popud Karla ml. (Charlie) a Sidonie Nádherných v roce 1927, podkladem se stal architektonický návrh Camillo Schneidera. Dne 14. září roku 1927 sem byly z rodinné hrobky v Chotovinách převezeny ostatky rodičů, Karla st. Nádherného (1849–1895) a Amélie (1854–1910), rozené Kleinové z Wisenberka, a staršího bratra Johannese (1884–1913). O pouhé 4 roky později musel být hřbitůvek rozšířen po nečekané smrti mladšího bratra Charlieho (1885–1942). Poslední odpočinek zde našla i anglická vychovatelka Mary Cooney (1855–1942) a po dlouhém boji i samotná Sidonie (1885–1950), jejíž ostatky sem byly roku 1999 převezeny z exilu v Anglii (ze hřbitůvku v Denham u Londýna). Mohla tak spočinout na místě, které tolik milovala, a které si sama vyvolila (Kutová, Vokolek, 1999).

V nejbližším okolí jsou nepravidelně umístěny, jako dojemné připomínky vděku a lásky, i hroby rodinných psů – Rovera, Tina a dalších.

NEDOCHOVANÉ STAVBY:

V zahradě se vyskytovalo množství drobných staveb, které do současnosti nebyly dochovány. Mezi ně patří čínská bažantnice, skleníky, již zmíněný domek zahradníka či nejrůznější altánky a posezení.

ČÍNSKÁ BAŽANTNICE

Čínská bažantnice, jako spousta dalších, posloužila po 2. sv. válce jako stavební materiál pro nové budovy. Stávala v jihovýchodní části zahrady, několik desítek metrů pod kachními rybníčky. Původně se jednalo o polygonální stavbu vyrobenou z glazovaných cihel, která sloužila k chovu bažantů (Kutová, Vokolek, 1999).

VODNÍ PRVKY:

BACCHOVA KAŠNA V PŘEDDOVOŘÍ

V těžišti plochy předdvoří, uprostřed nově obnovené skupiny šesti jírovců se nachází Bacchova kašna. Voda je ke kašně přivedena od rybníka Za Vraty – potrubím od trkače pod hrází (Marek, Dandová, Kosnar, 2002).

RYBNÍK ZA VRATY

Rybník Za Vraty je součástí vodního systému. Nachází se v centrální čisti zahrady a je napájen potokem z rybníka Musíka. Je průtočný, s čelní hrází. Jeho zátopové území má plochu 0,73 ha a hladina je bezpečně udržována na kótě 409,5 m n.m. Hloubka vody je nízká, kolem 15 až 20 cm, v centrální části až 1,3 m. Nánosy jsou tvořeny písčitohlinitým materiálem s hrubozrnným šterkem (nejjemnější částice nalezneme v místě přítoku) a dosahují mocnosti 0,5 m, v jeho středu max. 1,2 m. V místě u výpusti staré kanalizace je extrémně kontaminovaná (Dandová, Kosnar, 2002).

Hráz má délku téměř 90 m a výšku cca 5,5 m, její šířka v koruně dosahuje 2,1 m a v nejnižším místě je na úrovni kóty 410,54 m n.m. Nachází se zde betonový bezpečnostní přeliv o šířce 2,6 m, který je krytý klenbovým mostkem a přechází v kamennou přírodní skalku. Při vyústění spodní výpusti je také položeno polyetylenové potrubí pro trkač, které nahání vodu do Bacchovy kašny v předdvoří (Dandová, Kosnar, 2002).

ZÁMECKÝ PŘÍKOP

Jedná se o středověký pozůstatek vodního příkopu z období, kdy byl janovický zámek ještě tvrzí. Původní hloubka příkopu mohla dosahovat cca 2 až 3 m. Současná vodní plocha činí zhruba 600 m². Příkop byl napájen potrubím z rybníka Musíku, přepadem z panské kuchyně. Ještě roku 1856 byla v příkopu volná hladina vody (k vyčištění došlo roku 1845), avšak už v 70. letech 19. st. byla jeho část zarostlá stromy a keři. Hladina vody v příkopu byla shodná s hladinou vody ve studánce (pod restaurací). Ta je na pramenu, který pod příkopem směřuje přes roh zámku, znovu směřuje pod vodní příkop a pod potok z obce za zahradní zdí (v bývalé zátopě Městečského rybníka). Pramen byl zřejmě ještě posilován potrubím z rybníka Musíku (z roku 1841). V indikační skice lze vidět vyznačené napájení příkopu z rybníka Za Vraty. To však nebylo potvrzení ani geofyzikálním průzkumem ani proutkařem. Odpad pravděpodobně odtékal podpovrchovým průsakem směrem Janovickému potoku, v místě pod loukou u zámku. V současnosti se v západní části příkopu nachází jímka odpadních vod. (Dandová, Kosnar, 2002)

SOUSTAVA KACHNÍCH RYBNÍČKŮ

Jedná se o historicky doložené vodní stavby. V současnosti je místo zarostlé, téměř ztracené v bujném porostu. V terénu jsou patrné 3 nádrže (ač v literárních zdrojích jsou uváděny 4). Jejich hloubka činí 1 m, 0,8 m a 0,6 m, přičemž voda postupně přepadala z jedné nádrže do druhé. Poté přirozeně odtékala a zasakovala do puklin pod povrchem. Na povrch se zřejmě dostávala v místě tzv. Skrytého pramene. V místě kamenné hlavy

u jedné z nádrží, hlavy čarodějnice či čerta tvořené z lomového kamene, vytékala voda z jejích očí a umocňovala tak magickou atmosféru tohoto místa. Proutkařem byla zjištěna dutina, popř. silný pramen v centrálním místě mezi nádržemi (Dandová, Kosnar, 2002). Je možné, že se jedná o čtvrtou, námi neviditelnou nádrž. V tomto místě se spojují 3 silné prameny. Další možností je, že byly nádrže zásobovány dešťovou vodou a jednalo se o tzv. nebeské rybníčky.

LESNÍ JEZÍRKO SE STUDÁNKOU

Jedná se o historicky doloženou průtočnou vodní nádrž s čelní hrází. V současné době má podobu mokřiny bez znatelných hrázových objektů. Hráz nádrže má délku zhruba 50 m, šířku v koruně 2,5 m a výšku 1,5 m, je homogenní. Její přítok i odtok jsou sporadické. Zdrojem jsou povrchové vody z luk nad ohradní zdí (přitékají brankou ve zdi) a studánka u branky. (Dandová, Kosnar, 2002).

SUCHÉ JEZÍRKO

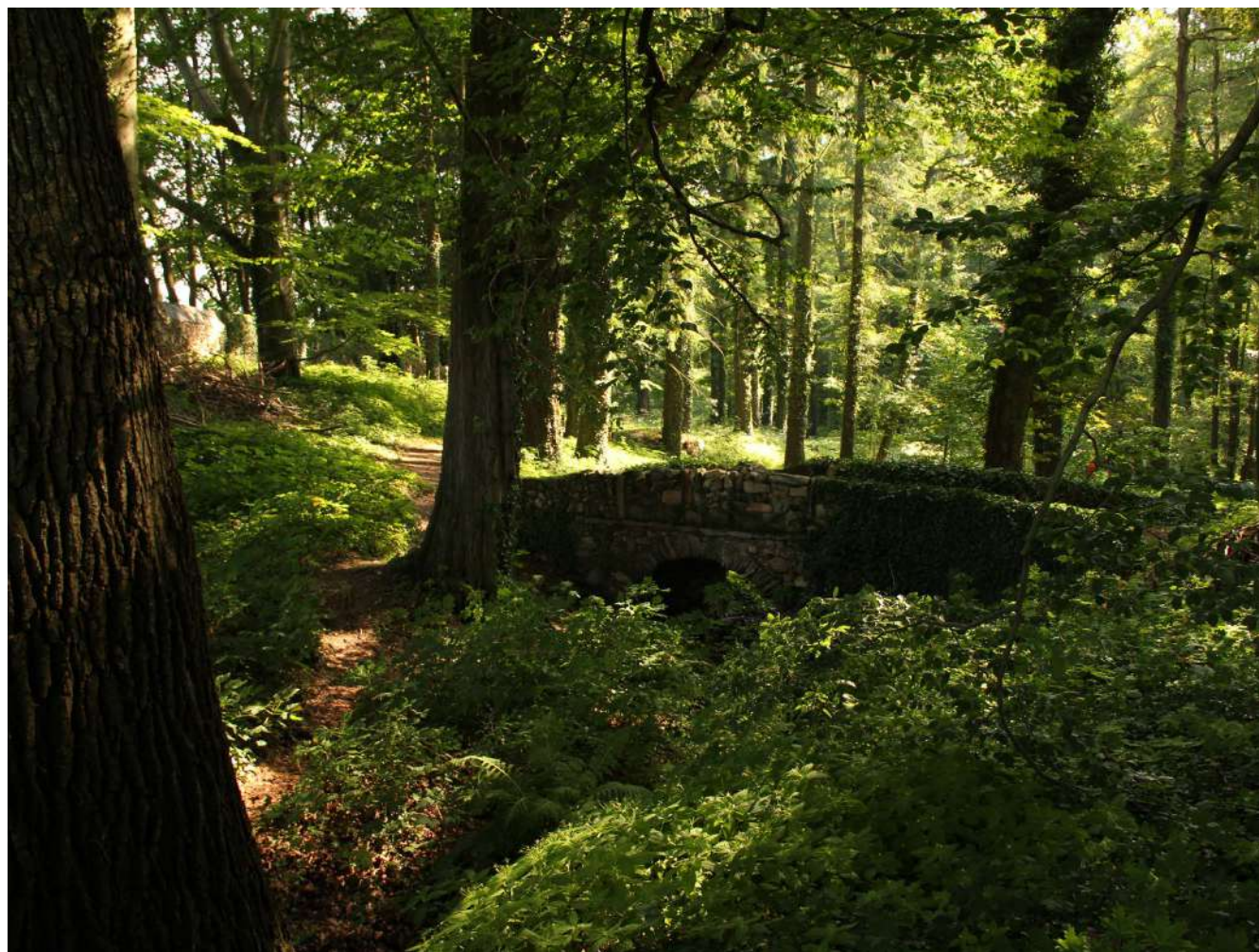
Jedná se o historicky doloženou průtočnou vodní nádrž s čelní hrází. V současné době má podobu mokřiny bez znatelných hrázových objektů. Hráz nádrže má délku zhruba 40 m, šířku v koruně 4 m a výšku 2 m, je homogenní. Její přítok i odtok jsou sporadické. Přítokem Suchého jezírka je koryto od Lesního rybníčku. Zároveň sem směřuje pramen od skupiny jalovců a kaštanů setých. Na jímacích příkopech bylo zřejmě vybudováno hradítko (Skrytý pramen), kterým se dalo přestavit odtok do Suchého jezírka či do koryta k rybníku Za Vraty (Dandová, Kosnar, 2002).

JIŽNÍ POTOK

Jedná se o úsek Janovického potoka od hlavní (původní) brány k hrázi rybníka Za Vraty. Šířka koryta činí cca 2 až 4,5 m (Dandová, Kosnar, 2002). Je mělké a relativně přírodní, bez opevnění. Křížuje jej dřevěná lávka (pod hřbitovem) a klenutý mostek (za rybníkem).

HORSKÝ POTOK S VODOPÁDEM

Poblíž Janova odpočívadla vytéká ze zámeckého rybníka potok, který vytváří malý vodopád připomínající romantickou horskou bystřinu, proto je nazýván jako Horský potok. Jedná se o úsek Janovického potoka od hráze rybníka Za Vraty k mostu pod sv. Janem. Šířka koryta je 3,5 až 8 m, resp. 1,8 až 4,5 m (Dandová, Kosnar, 2002). Zatímco horní polovina je téměř přírodní, spodní úsek tvoří koryto vybudované při rekonstrukcích zahrady, které je ovlivňované vzedmutím hladiny vody na jezích v zahradě i mimo ni. Nánosy jsou minimální. Křížuje jej klenutý mostek od bývalé prádelny (dnešního domu zahradníka) k bývalým skleníkům. Pod bývalými skleníky

Obr. 14. Kamenný most u studánky ve východním cípu zahrady

Obr. 15. Detail mostu z nepravidelně skládaných kamenů (jižně od rybníka Za Vraty)

Obr. 16. Kamenný most z nepravidelně skládaných kamenů jižně od rybníka Za Vraty

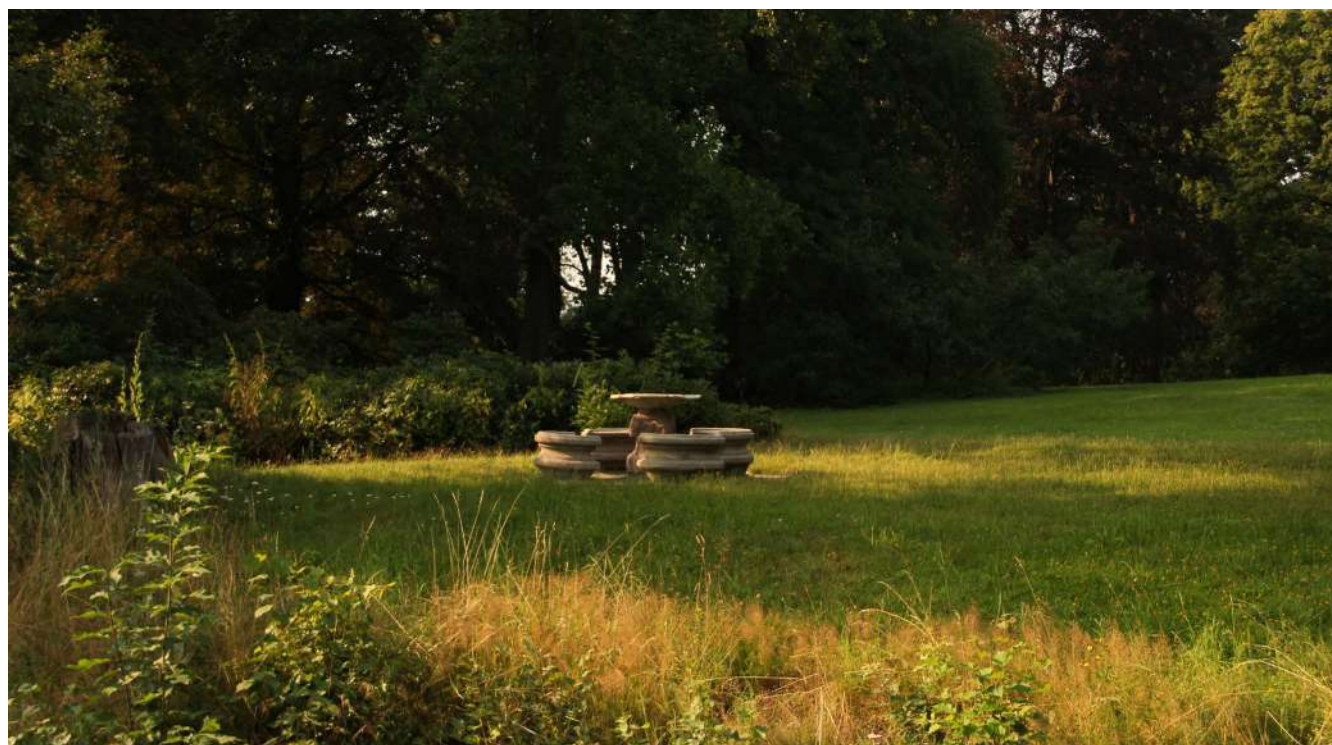
Obr. 17. Kamenný stůl s nášlapy u studánky (východně od rybníka Za Vraty)

Obr. 18. Oválný stůl pod Lesním jezírkem

Obr. 19. Stůl Karla Krause v pozadí pod lipami

Obr. 20. Janovo odpočívadlo

Obr. 21. Detail Janova odpočívadla s kvetoucími pěnišníky v pozadí

nalezneme betonový jez s postranní výpustí. Jeho přelivná hrana měří zhruba 4,5 m a výška jezu dosahuje cca 0,75 m (Dandová, Kosnar, 2002).

LEVOBŘEŽNÍ PŘÍTOK JANOVICKÉHO POTOKA Z OBCE

Potok prochází zastavěnou částí obce a je silně znečištěný. Končí zatrubněním v ohradní zdi západně od zámku. V této části je koryto bez úprav a opevnění, má zanešené přírodní koryto. V dolní části meandruje. Jeho koryto křížuje klenutý mostek od zámku k budově bývalé prádelny (Dandová, Kosnar, 2002).

SOUSTAVA KAMENNÝCH JEZÍREK A BAZÉNŮ OKOLO BÝVALÉHO SKLENÍKU

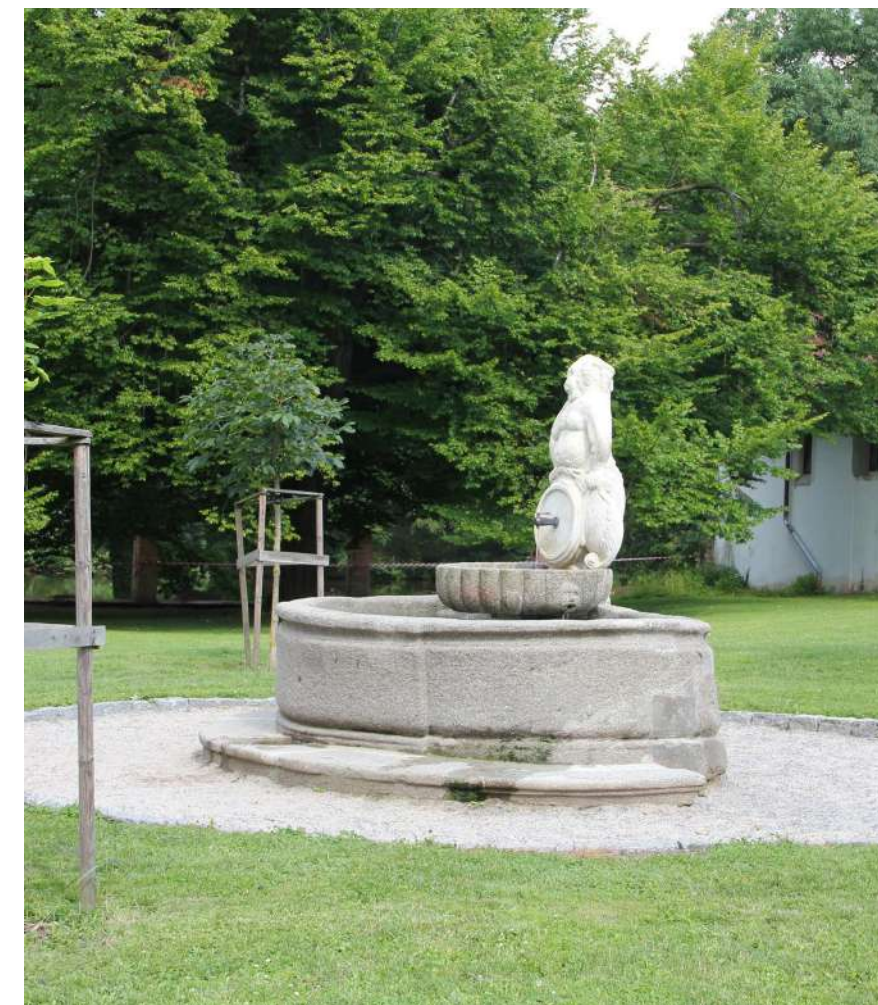
Hovoříme o 4 různých nádržích okolo bývalých staveb skleníků. Z nich největší nádrž s rozměry 3,5 x 6,5 m a hloubkou 0,5 m se nachází na sever od původního oplocení. Její břehy i dno jsou kamenné. Napájení vodou bylo zřejmě přivedeno potrubím vedle schodiště od pramene severně od skleníků. V současné době je nádrž bez vody a přítoku. Dvě malé nádrže s rozměry 0,6 x 0,9 m a hloubkou 0,5 m se nachází na severozápad od zdi. Břehy i dno jsou kamenné, nádrže byly zřejmě napájené potrubím od zdi. Z nich jižní nádržka je napájena z kruhového bazénku, který se nachází nad nimi. Ten se nachází na rovině na jihu od bývalého skleníku. Jeho rozměry dosahují rozměrů 2,8 x 1,6 m a hloubky 0,8 m, břehy jsou kamene, dno je tvořeno štěrskem. Je napájen potrubím od pramene (pod břízou) východně od této nádrže (Dandová, Kosnar, 2002).

SOUSTAVA 3 TŮNÍ

Jedná se o soustavu 3 tůní na místě původního Městečského rybníka. Ten měl plochu 0,2 ha a od roku 1887 byl vypuštěn pro účely vybudování užitkové zelenářské zahrady, zahradnického zázemí a štěpnice. Plocha nebyla pravidelně udržována. Z důvodu vysoké hladiny podzemní vody se zde spontánně vytvořilo bažinaté území s tůňkami, náletovými dřevinami a ruderálním porostem, převážně skupinami vrby bílé a olše lepkavé. Některé vrby jsou napadeny dřevokaznou houbou. Tůně byly obnoveny na základě projektu Revitalizace zeleně z roku 2009 (Chromý, Halík, Jebavý, 2009).

Obr. 22. Čínská bažantnice ve 30. letech 20. století

Obr. 23. Bacchova kašna v předdvorí

Obr. 24. Soustava 3 tůní pod terasami

Obr. 25. Soustava kamenných jezírek u bývalých skleníků

Obr. 26. Budova fořtovny a soustava kachních rybníčků

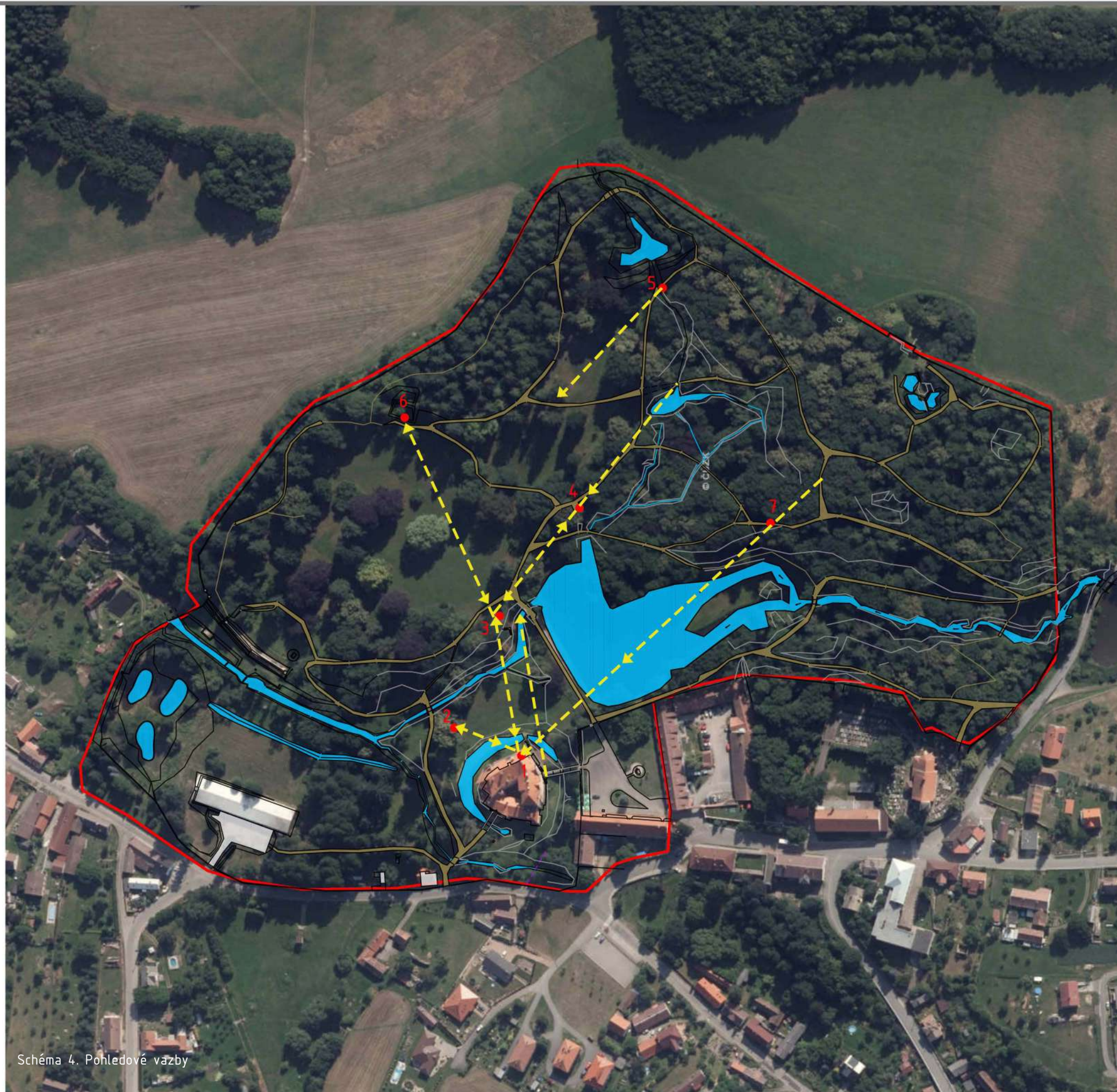
Obr. 27. Lesní jezírko

Obr. 28. Suché jezírko

Obr. 29. Rybník Za Vraty v zimě

- POHLEDOVÉ VAZBY
- MÍSTA KOMPOZIČNÍ VAZEB:
 - 1 STŮL V MÍSTĚ AMALLIENPLATZ
 - 2 STŮL K. KRAUSE
 - 3 JANOVO ODPOČÍVADLO
 - 4 STŮL NAD STUDÁNKOU
 - 5 OVÁLNÝ STŮL
 - 6 PŮVODNÍ DŮM ZAHRADNÍKA
 - 7 KARLOVO MÍSTO

Schéma 4. Pohledové vazby

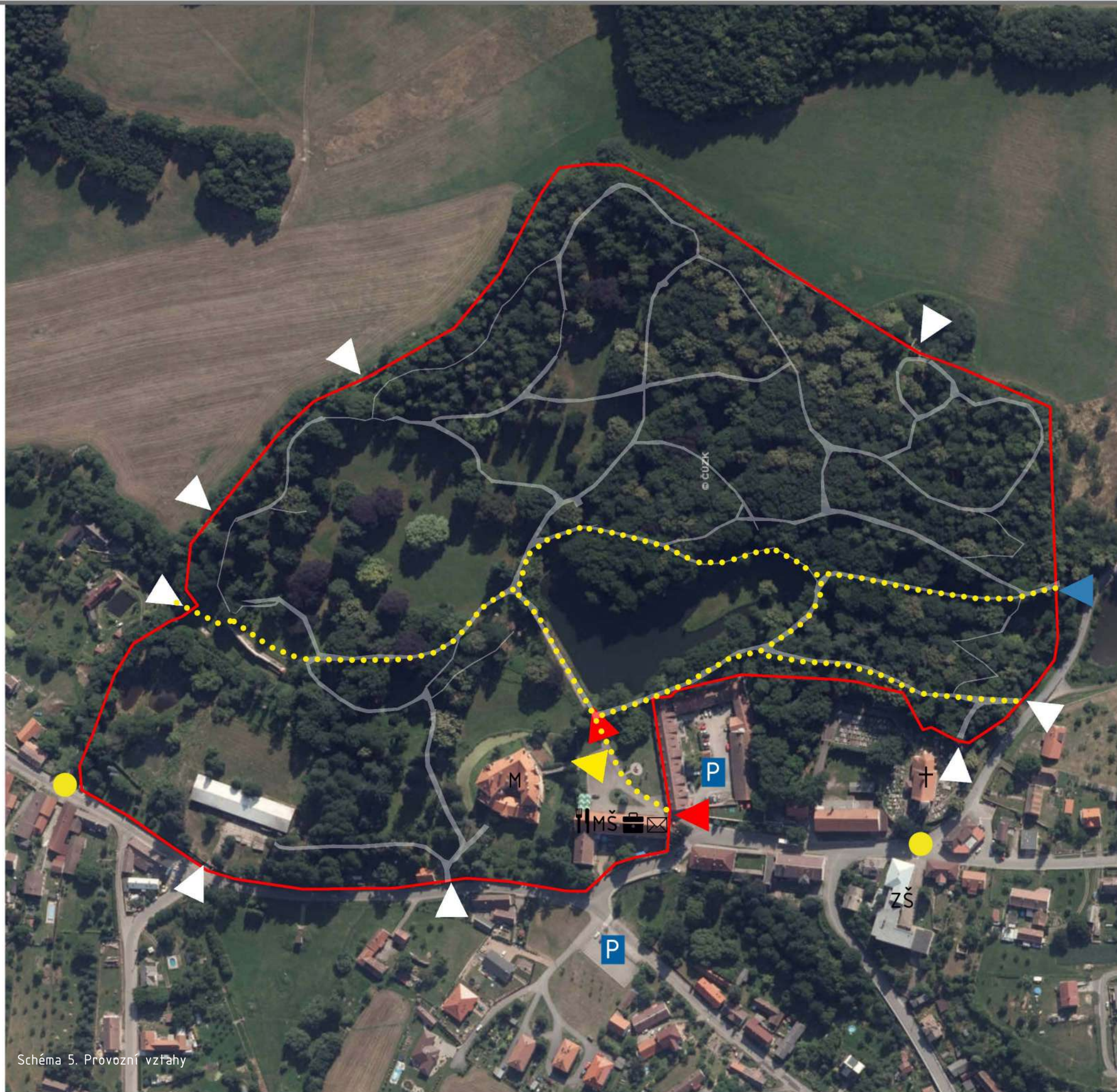
1 : 2 500

0 25 50 100 150 200 m

PROVOZNÍ VZTAHY

LEGENDA

- SOUČASNÝ HLAVNÍ VSTUP / VJEZD
- VSTUP DO ZÁMKU
- HISTORICKÝ HLAVNÍ VSTUP / VJEZD
- VSTUP / VJEZD
- CESTNÍ SÍŤ
- HLAVNÍ PĚŠÍ TAHY
- AUTOBUSOVÁ ZASTÁVKA
- NÁRODNÍ MUZEUM / ZÁMEK
- ZÁKLADNÍ A MATEŘSKÁ ŠKOLA
- ÚŘAD MĚSTYSE VRCHOTOVY JANOVICE
- POŠTA
- KOSTEL SV. MARTINA
- PARKOVIŠTĚ

Schéma 5. Provozní vztahy

1 : 2 500

0 25 50 100 150 200 m

5.1.5. POHLEDOVÉ VAZBY

Hlavní pohledové osy tvoří pohledy od zámku k jednotlivým místům kamenných posezení (a zpět) nebo vzájemně mezi sebou. Patří k nim stůl Karla Krause, Janovo odpočívadlo, domek zahradníka, stůl nad studánkou a oválný stůl pod Lesním jezírkem. Místo s významným pohledem nalezneme u Suchého rybníčka (přes kamenný stůl nad studánkou až k Janovu odpočívadlu) a u tzv. Karlova místa (přes rybník Za Vraty směrem na zámek), skrytého v hustém porostu v jihovýchodní části zahrady.

5.1.6. PROVOZNÍ VZTAHY

Zahrada je ohraničena ohradní zámeckou zdí. Vchod na zahradu je umožněn skrze jednotlivé brány. V současnosti funguje jako hlavní vstup brána předdvorí ze středu obce (brána je novodobá, z počátku 80. let 20.st.). Mezi další vstupy patří:

- historická brána z 50. let 19. st.
- postranní brána od domu zahradníka (na západě)
- postranní brána u plechové haly (na západě)
- branka v severní části zdi u historických teras
- nová brána nad terasami (technický vjezd)
- otvor ve zdi (bez branky) za domem zahradníka
- vstup z budovy fořtovny
- brána v jižní zdi (nad hlavní historickou bránou směrem k hřbitůvku)
- brána mezi parkem a janovickým hřbitovem

Zahrada je přístupná celoročně. Navštěvují ji jak místní, tak turisté. Hlavní pěší tahy jsou vyznačeny v analýze – zahrnují především trasu od historických teras, přes hráz rybníka a předdvorí směrem ke škole, kterou si školáci často zkracují cestu. Hlavní procházkové trasy jsou kolem rybníka Za Vraty.

OTEVÍRACÍ DOBA – ZÁMEK

Otevřeno květen až srpen, září o víkendech

Pondělí – úterý	zavřeno
Středa – neděle	9 – 12 13 – 17

OTEVÍRACÍ DOBA – ZAHRADA

Přístupná celoročně, zdarma

Duben – říjen	8 – 19
Listopad – březen	8 – 16:30

Časová náročnost: 2 h

5.1.7. INVENTARIZACE ZELENĚ

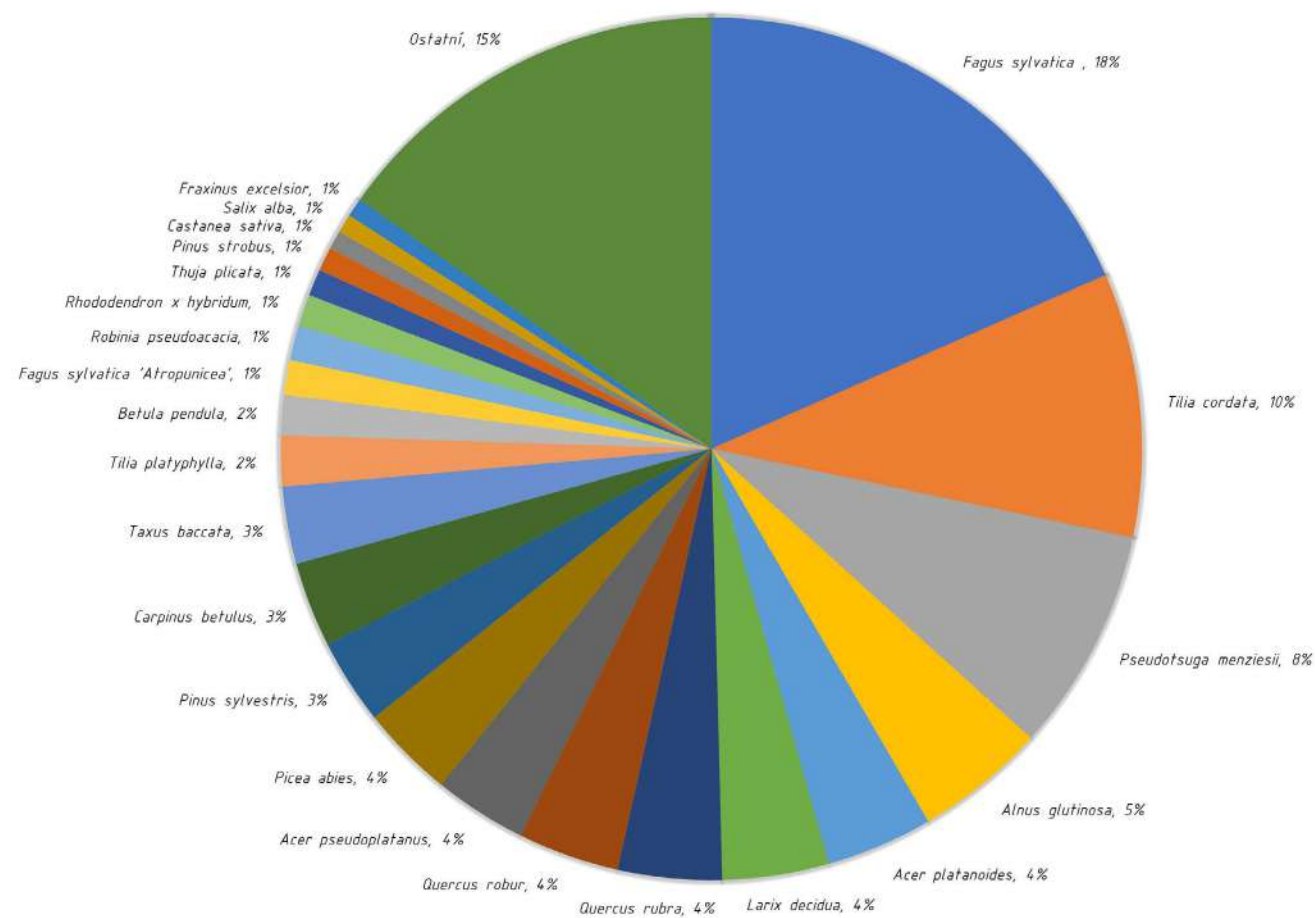
Jak již bylo podrobněji popsáno v metodice práce, byla provedena vlastní zjednodušená inventarizace včetně analýzy dendrologického průzkumu z roku 2009 a vypracování vlastních grafů. Ten vyhodnotil celkem 1896 položek dřevin, z nich 1732 stromů a zbytek keřů (Chromý, Halík, Jebavý, 2009). Z grafu lze vyčíst zastoupení nejvýznamnějších taxonů. Nejpočetnější skupinu (18,4 %) tvoří buk lesní (*Fagus sylvatica*), který vytváří hustý porost v jihovýchodní části zahrady s enklávami lípy srdčité (*Tilia cordata*, 9,9 %) a dubu červeného. Třetím nejčastějším taxonem je douglaska tisolistá (*Pseudotsuga menziesii*), většina jedinců se nachází v prostoru kolem Lesního jezírka a kolem cesty v severní části zahrady. Ostatní dřeviny jsou zastoupeny méně než pěti procenty, mezi nimi olše lepkavá (*Alnus glutinosa*), javor mléč (*Acer platanoides*), modřín opadavý (*Larix decidua*), dub červený a letní (*Quercus rubra* a *Quercus robur*), javor klen (*Acer pseudoplatanus*), smrk ztepilý (*Picea abies*), borovice lesní (*Pinus sylvestris*) a habr obecný (*Carpinus betulus*). Zastoupení pod 3 % má tis červený (*Taxus baccata*), lípa velkolistá (*Tilia platyphylla*), bříza bílá (*Betula pendula*), červenolistý kultivar buku lesního *Fagus sylvatica* 'Atropunicea', trnovník akát (*Robinia pseudoacacia*), různobarevné pěnišníky (*Rhododendron x hybridum*), zerav obrovský (*Thuja plicata*), borovice vejmutovka (*Pinus strobus*), kaštanovník setý (*Castanea sativa*), vrba bílá (*Salix alba*) a jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*).

Z ostatních druhů se v zahradě nacházejí lípa srdčitá, šeříky, pěnišníky, pámelník bílý, kalina tušalaj, kalina obecná, kalina vonná, mahónie cesmínolistá, líska obecná, brslen evropský, brslen Fortuneův, meruzalka alpská, střemcha hroznovitá, hloh jednosemenný, trojpuk drsný, dřišťál Thunbergův, prinsepie čínská, pustoryly, růže, řešetlák počistivý, skalník vodorovný, svída bílá, šácholan kobus, šeřík Prestonové, tavolník význačný, tis červený, cypřišek nutkajský, líska největší, parocie perská, skalník Dielsův, cesmína ostrolistá, dřišťál obecný, líska turecká, javor dlanitolistý, javor mléč, borovice černá, jilm horský, zmarličník japonský, douglaska sivá, dub letní, hlohyně červená, jasan ztepilý, jedle obrovská, jabloň domácí, jabloň purpurová, javor dlanitolistý, javor ginnala, javor tatarský, jedle bělokorá, jedlovec západoamerický, liliovník tulipánokvětý, smrk omorika, smrk ztepilý, vrba jíva, vilín viržinský, ampák Danielův, borovice Heldreichova, borovice pokroucená, dub pýřitý, halézie karolínská, hortenzie popínavá, jabloň lesní, jabloň obecná, hrušeň obecná, hrušeň polnička, jasan pensylvánský, jedle kavkazská, jedle ojíněná, korkovník amurský, jedlovec kanadský, jírovec mad'al, olše šedá, ořešák královský, platan javorolistý, topol osika, topol Simonův a další.

Mezi nejvýznamnější druhy a kultivary řadíme *Fagus sylvatica* 'Asplenifolia' (s dekorativními nepravidelně laločnatými listy), který je díky svému mohutnému vzrůstu řazen k nejkrásnějším stromům v zahradě, dále *Fagus sylvatica* 'Atropunicea' (s tmavě vínově vybarvenými listy), *Fagus sylvatica* L. cv. Rohanii (s purpurově zbarvenými listy a rozložitou korunou), *Fagus sylvatica* 'Roseomarginata' (s bledě růžovým lemem listů), *Platanus x acerifolia* „Suttnerii“ (významná solitera v centrální louce s bělavě skvrnitými listy), *Acer pseudoplatanus* 'Leopoldii' (menší strom, jedná se o roubovance s žlutavě a růžově skvrnitými listy), *Acer pseudoplatanus* 'Atropurpureum' (elegantní strom s temně zelenými lesklými listy na líci a temně vínově zbarveným semišovým rubem), *Acer pseudoplatanus* 'Aureo-variegatum' (na jaře vyniká zlatožlutým zbarvením listů), *Acer platanoides* 'Schwedlerii' (na jaře temně červené listy se postupně mění na zelenou), *Acer palmatum* 'Rubrum' (menší japonský javor, na podzim karmínově zbarvený), *Carpinus betulus* 'Pendula', *Liriodendron tulipifera*, *Pinus nigra laricio*, *Evodia danielli* (menší strom, známý jako „včelí strom“, díky množství včel, které vyhledávají v létě jeho četná bílá soukvětí), *Parrotia persica*, *Pinus leucodermis*, *Cercidiphyllum japonicum*, *Tsuga heterophylla* a jiné.

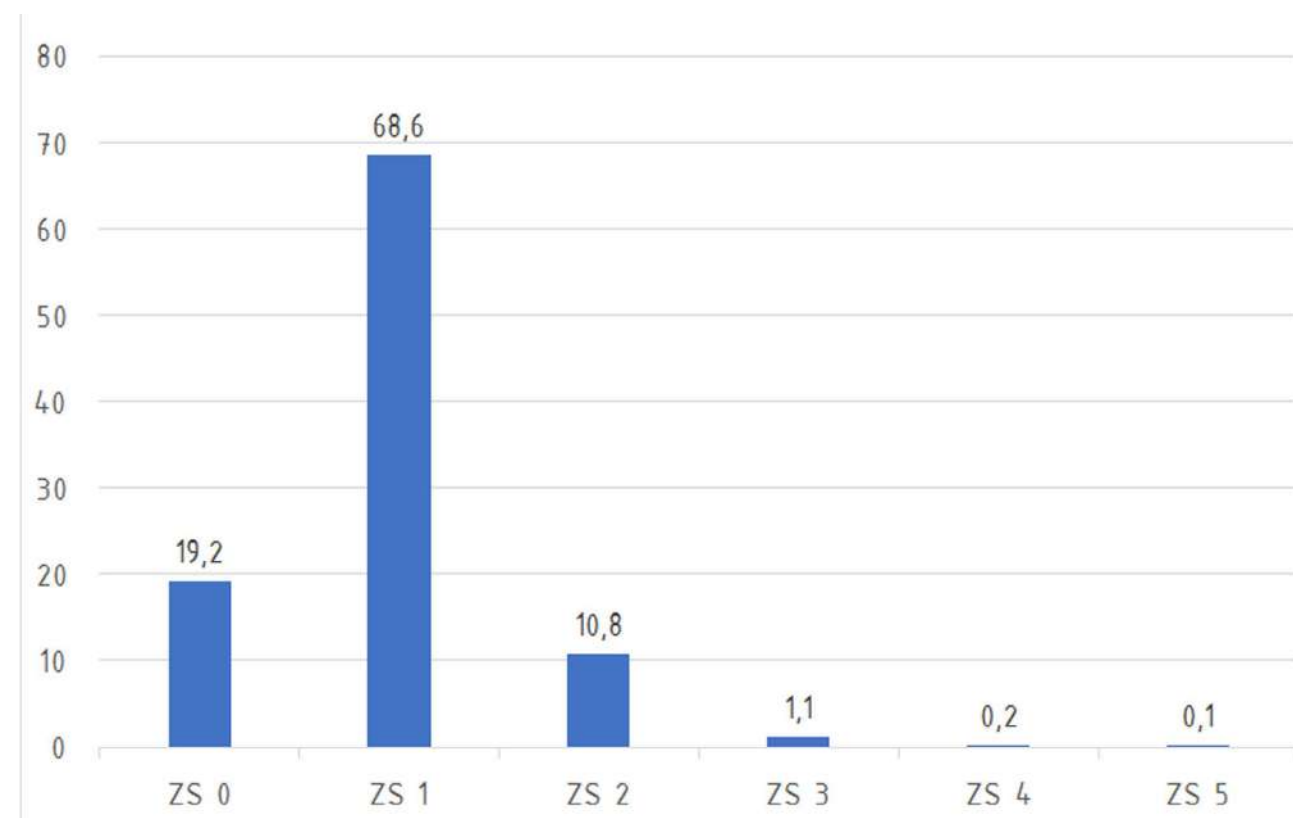
Většina hodnocených dřevin (68,6 %) má hodnotu zdravotního stavu 2 (ve škále 0 až 4), jedná se tedy o mírně poškozené dřeviny s mírně proředěnou korunou, s chřadnoucími jednotlivými větvemi, ojediněle terminály bez listů, poměrně dobře olistěné (odlistění max. 20 %). Celkem 19,2 % dřevin je zcela zdravých a 10,8 % středně poškozených (stupeň 2). Dřevin silně poškozených či odumírajících je minimum (0,2 a 0,1 %). U takových jsou doporučena následná opatření. Co se týče sadovnické hodnoty, největší množství dřevin (76,5 %) je hodnoceno průměrně, sadovnickou hodnotou 3. Poměrně velká část (13,9 %) spadá do horší kategorie 4. sadovnické hodnoty a 7,7 % dřevin má hodnotu 2. Dřevin s výbornou sadovnickou hodnotou i dřevin s nejnižší hodnotou je minimum – 1,6 a 0,3 % (Chromý, Halík, Jebavý, 2009).

ZASTOUPENÍ NEJVÝZNAMNĚJŠÍCH TAXONŮ:

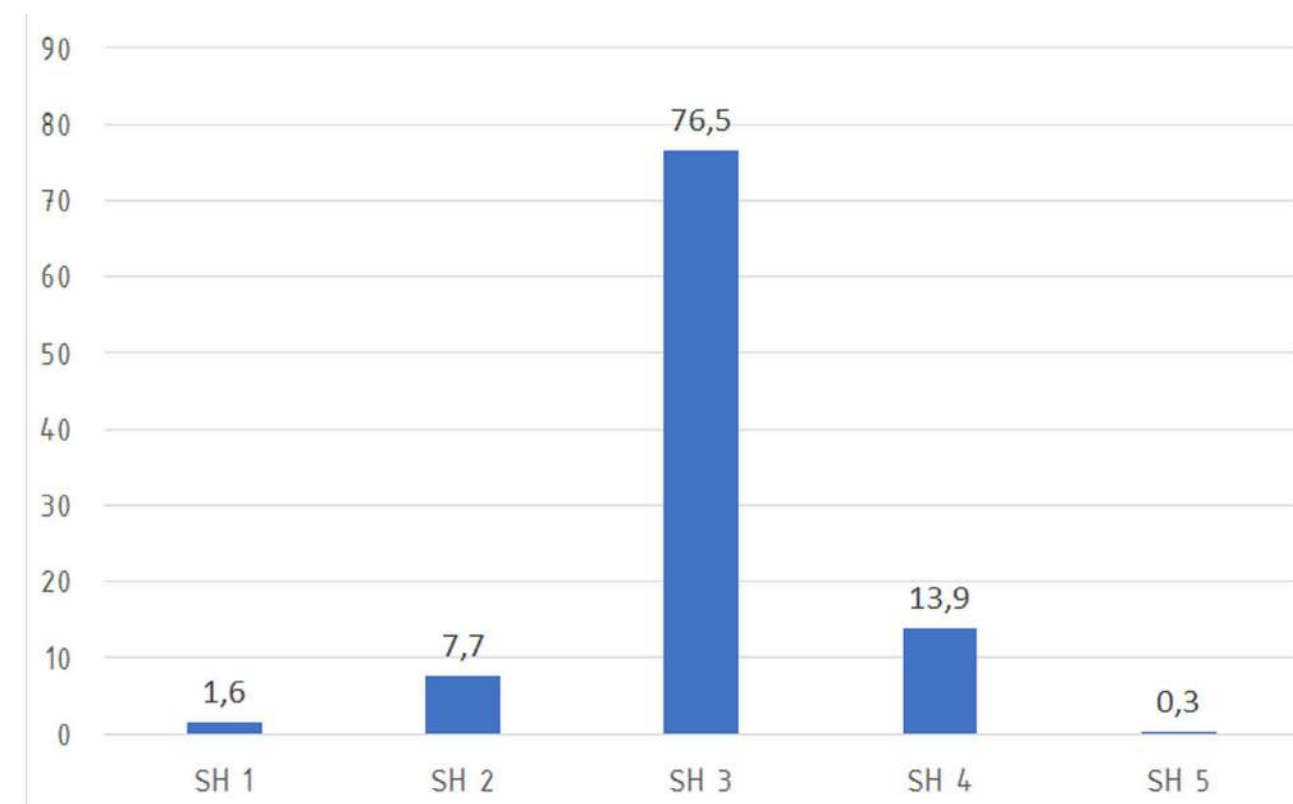
Tab. 1. Zastoupení nejvýznamnějších taxonů

ZDRAVOTNÍ STAV:

Tab. 2. Zdravotní stav

SADOVNICKÁ HODNOTA

Tab. 3. Sadovnická hodnota

INVENTARIZACE ZELENĚ

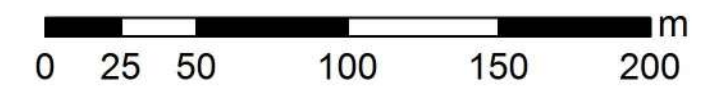
LEGENDA

- SOLITERNÍ / VÝZNAMNÝ STROM
- JEHLIČNATÝ STROM (NOVÁ VÝSADBA)
- LISTNATÝ STROM (NOVÁ VÝSADBA)
- SMÍŠENÝ POROST
- SKUPINA STROMŮ JEHLIČNATÝCH
- SKUPINA STROMŮ LISTNATÝCH
- SKUPINA STROMŮ SMÍŠENÝCH
- SKUPINA KEŘŮ
- ŽIVÝ PLOT

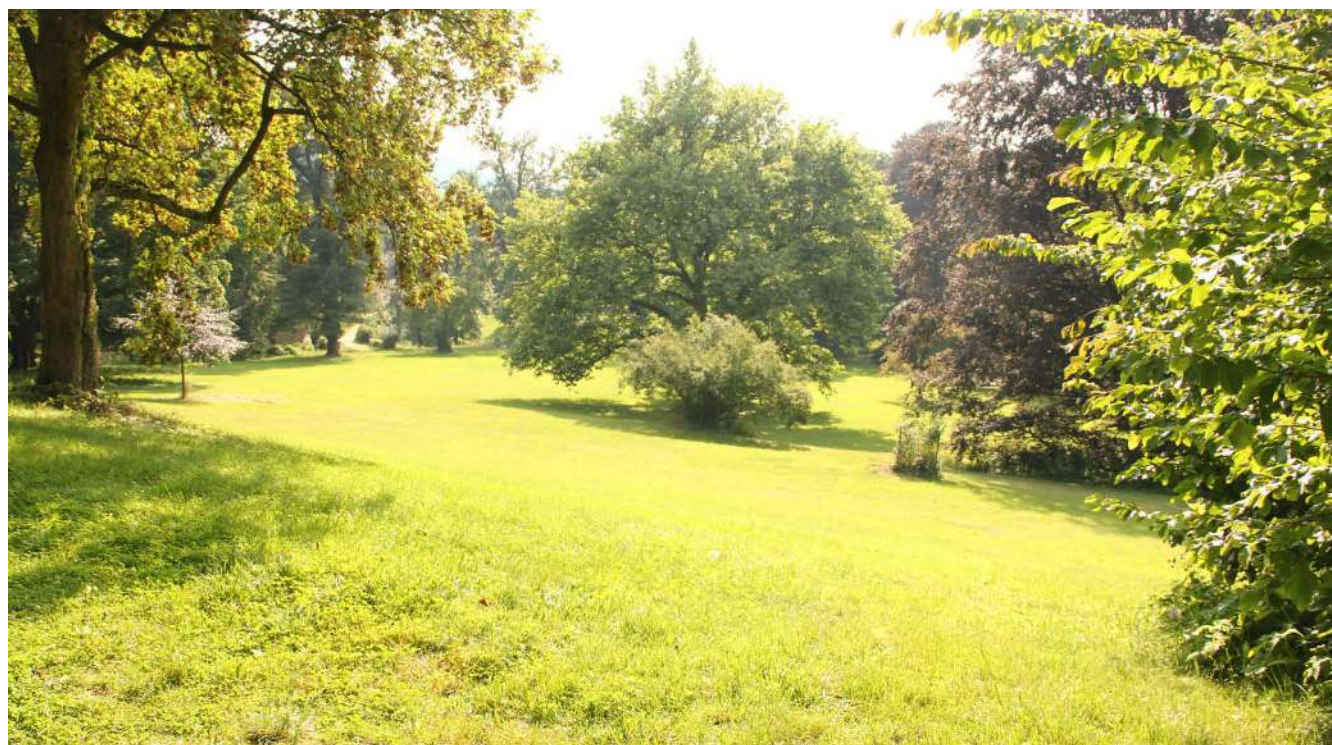
Schéma 6. Inventarizace zeleně

1 : 2 500

Obr. 30. Centrální louka se solitérou *Platanus x acerifolia* „Suttnerii“ v pozadí

Obr. 31. Centrální louka od domu zahradníka

Obr. 32. Skrytá louka v severní části zahrady s dominantou *Picea omorica*

5.1.8. VÝCHODISKA PRO NÁVRH

ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU

Na základě analýzy současného stavu bylo zjištěno, že mnoho významných dominant a koutů zahrady stále čeká na „návrat do života“ a nové využití. Mezi ty nejvýznamnější patří plocha užitkových zahrad na místě bývalého Městečského rybníka spolu s kamennými stupňovitými terasami, původně bohatým alpinem a navazujícími skleníky (s pásem šeříků) nad nimi, prostor předdvoří, který je v současnosti nepříliš reprezentativní nástupní plochou k zámku i do zahrady, tzv. kachní rybníčky skryté v hustém porostu v jihovýchodě území či domek zahradníka nad centrální loukou. Po podrobné analýze byla vytipována 2 hlavní území, která jsou v návrhu detailněji řešena – prostor předdvoří a užitkové zahrady.

Plocha předdvoří je částečně zatravněná a částečně vylita asfaltem. Zhruba minutu pěšky od předdvoří existuje veřejné parkoviště a pro zaměstnance úřadu jsou ve veledjším dvoře vyhrazena parkovací místa. I přesto se v prostoru předdvoří parkuje. Její kompozice nepůsobí příliš koncepčně a reprezentativně. Je zapotřebí prostor sjednotit, při současném zachování hlavních provozních tahů. Cílem je zachování zahrádky restaurace Na Rychtě a nalezení nových aktivit a funkcí pro toto prostranství.

Co se týče prostorů užitkové zahrady, v posledních letech byly obnoveny výsadbou ovocných dřevin a v trvale podmáčené oblasti původního Městečského rybníka byly vytvořeny 3 tůně. Nevzhledná plechová budova původně plánovaného deponitáře již neslouží svému účelu a je užívána spíše jako sklad zahradní techniky. V prostoru bývalé užitkové zahrady jsou zastoupeny převážně krátkověké dřeviny (vrby, topoly, olše, osiky a jabloně). Staré ovocné dřeviny nacházející se poblíž potoka jsou přestárlé.

POHLEDOVÉ VAZBY

Analýzou kompozičních vztahů byly stanoveny hlavní pohledové osy, které musí být v zahradě zachovány. Jedná se o pohledy ze zámku k jednotlivým místům posezení (a zpět) nebo vzájemně mezi nimi. K těmto místům patří stůl Karla Krause, Janovo odpočívadlo, dům zahradníka, stůl nad studánkou a oválný stůl pod Lesním jezírkem. Významný pohled je směřován od Suchého rybníčku přes kamenný stůl nad studánkou až k Janovu odpočívadlu. Krásný průhled na zámek se nám naskýtá od tzv. Karlova místa, skrytého v hustém porostu v jihovýchodní části zahrady.

PROVOZNÍ ANALÝZA

Zatímco v minulosti byla hlavním vstupem zahrady jižní brána, kterou jsme se po kočárové cestě dostali až k budově zámku, v současnosti funguje jako hlavní provozní vstup brána předdvoří ze středu obce. Dvorem poté pokračujeme východně směrem do zahrady, popř. přes mostek k samotnému zámku. Tyto dvě hlavní trasy musí zůstat volné, stejně jako vstupy do budov.

Hojně užívaná je branka u historických teras, kterou využívají školáci při své cestě přes zahradu do školy. Brána východně od ní byla vytvořena po pádu statné douglasky a bývá nyní využívána pro vjezd těžké techniky. Vjezd do centrálních partií zahrady byl před vytvořením této brány velice obtížný, a je tedy doporučeno její zachování i do budoucna. I západní brány slouží pro provoz a údržbu zahrady.

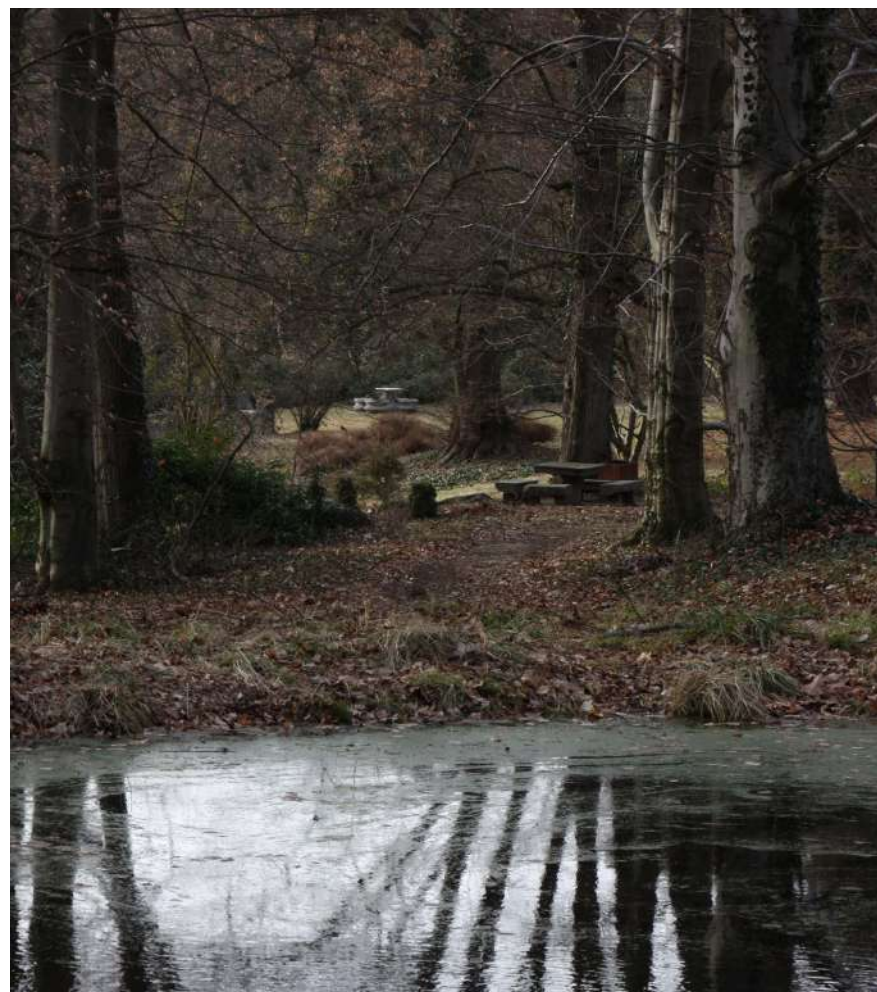
V ohradní zdi nalezneme i otvory bez branky, kterými místní při procházkách vstupují do zahrady. Je doporučeno opatření těchto otvorů brankou, tak aby zahrada byla uzamykatelná. Další vstup nalezneme jihovýchodně – přes současně rekonstruovanou budovu fořtovny a 2 vstupy v blízkosti hřbitůvku.

INVENTARIZACE ZELENĚ

Pro řešení obnovy historické zahrady je zásadním úkolem stanovení hlavních kompozičních prvků a celků. Na základě historických podkladů jsou určeny významné solitéry, skupiny dřevin a hranice porostů, které musí zůstat čitelné i do budoucna. Na základě podrobné analýzy vizuálních vazeb jsou určeny prvky k odstranění či obnově.

Obr. 33. Průhled na zámek od Karlova místa

Obr. 34. Pohledová vazba od Suchého jezírka k místům posezení

Obr. 35. Severní branka u historických teras

Obr. 36. Historická brána (původní hlavní vstup)

Obr. 37. Technický vjezd nad terasami

Obr. 38. Otvor v ohradní zdi bez branky

PROBLÉMOVÁ MAPA

- 1 NEDOSTATEČNĚ REPREZENTATIVNÍ PŘEDDVOŘÍ, PROSTORU SCHÁZÍ ZAJÍMAVÉ FUNKCE, AKTIVITY
- 2 NEVYUŽITÝ PROSTOR UŽITKOVÉ ZAHRADY S OBROVSKÝM POTENCIÁLEM DALŠÍHO VYUŽITÍ
- 3 TERASY A ALPINUM ČEKAJÍ NA OBNOVU
- 4 NEDOCHOVANÉ SKLENÍKY
- 5 RUINY DOMU ZAHRADNÍKA
- 6 LESNÍ JEZÍRKO – SPORADICKÝ PŘÍTOK A ODTOK
- 7 SUCHÉ JEZÍRKO – SPORADICKÝ PŘÍTOK A ODTOK
- 8 KACHNÍ RYBNÍČKY BEZ VODY, ZAROSTLÉ A ZTRÁCEJÍCÍ SE V BUJNÉM POROSTU
- 9 POTOK ZNEČIŠTĚNÝ SPLAVENINAMI, VÝSADBY V JEHO OKOLÍ VYŽADUJÍ „UČESÁNÍ“
- 10 CESTNÍ SÍŤ VYŽADUJE OBNOVU / PRAVIDELNOU ÚDRŽBU
- 11 DRUHOVÉ BOHATSTVÍ ZAHRADY OCHUZENO PO LETECH BEZ ÚDRŽBY A ČETNÝCH KRÁDEŽÍCH PO 2. SV. VÁLCE
- 12 PŘESTÁRLÉ DŘEVINY
- 13 PŘESTÁRLÝ ŽIVÝ PLOT
- 14 OTVOR V OHRADNÍ ZDI BEZ BRANKY

Schéma 7. Problémová mapa

5.2. NÁVRHOVÁ ČÁST

5.2.1. KONCEPCE ŘEŠENÍ

Cílem návrhu je obnova této kulturní nemovité památky, unikátní historické zahrady ve Vrchotových Janovicích. Nezbytným úkolem je obnova její základní struktury a zdůraznění důležitých prvků zahrady včetně symbolické rekonstrukce výsadeb. Hlavním cílem je však vytvoření jednotného konceptu a připomenutí osudu Sidonie Nádherné a jejích významných hostů, kteří jsou se zahradou neodmyslitelně spojeni. Zvýšit její atraktivitu pro veřejnost, neboť pouze vnesením života do zahrady napomůžeme k trvalé udržitelnosti této památky.

5.2.2. ZAHRADNĚ-NAUČNÁ STEZKA

Díky své historii, kráse a osobnosti Sidonie Nádherné, vášnivě zahradníci, mají Vrchotovy Janovice obrovský potenciál jako „zahradně-vzdělávací centrum“. Vždyť jaké lepší místo naleznout a proč by se z Janovic nemohly stát „nové Luhačovice“, místo pořádání laických i odborných workshopů, seminářů a konferencí?

S nalezením zahradnického deníku Sidonie Nádherné se objevil podklad, který přímo vybízí k obnově trvalkových a keřových výsadeb a nabídnutí nových aktivit, které s ní budou spojeny. Na základě deníkových

záznamů bylo stanoveno celkem 25 stanovišť, která jsou navržena k symbolické rekonstrukci. Nikoliv však k přesné, exaktní rekonstrukci, z pěstitelsko-technických důvodů by často ani nebyla možná a není naším cílem. Díky jejich obnově by se tak místo stalo ještě zajímavějším nejen pro odborníky, ale i pro veřejnost, která se může leccos přiučit, sdílet své zahradnické zkušenosti a nadšení.

V zahradě je navržena zahradně-naučná stezka, vedoucí přes Sidoniina oblíbená místa a zakončená v nově zamýšleném zahradnictví a kavárně, kde mohou návštěvníci utřídit své myšlenky a dojmy u šálku kávy (specialitou by mohl být tzv. „Rilkův dýchánek“, čaj podávaný spolu s plátky ananasu, tak jak je Rilke vzpomínal ve svých dopisech). Vchod do zahrady bude opatřen informační tabulí s mapkou a vyznačenými trasami. K dispozici budou záznamové listy a tužky s logem Vrchotových Janovic. Návštěvníci prochází zahradou, kolem míst s nově obnovenými trvalkovými a keřovými výsadbami, mohou se seznámit s nevšedními kombinacemi rostlin a zajímavými, pro ně novými, druhy a kultivary. Během prohlídky si mohou zaznamenávat druhy, které je zaujaly. Následně si je mohou zakoupit ve zmíněném zahradnictví. Ve stanovených termínech budou k dispozici i komentované prohlídky s odborným průvodcem.

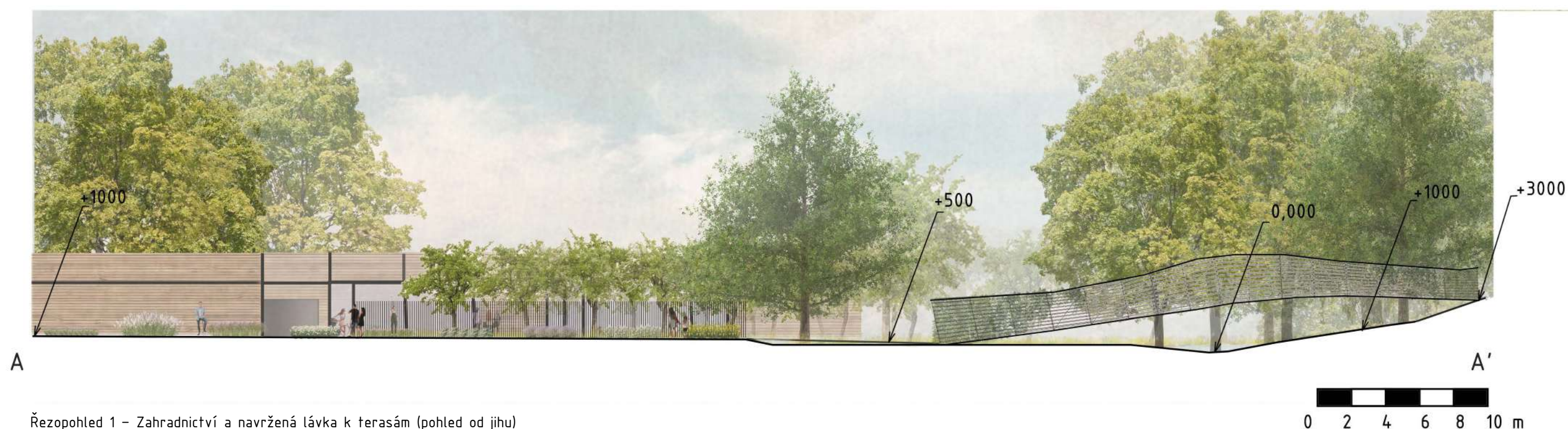
Koncept je tedy založen na principu „show and buy“. Kromě lokálně vypěstovaných rostlin si budou moci pořídit i produkty vyráběné z místních zdrojů a ve stále expozici se dozvědět o nových alternativních metodách

zahraničení, kompostování, včelařství atd. Zakoupením výrobků a rostlin zároveň přispějí na údržbu zahrady a zachování její krásy pro další generace.

5.2.3. STEZKA PŘÍBĚH SIDONIE NÁDHERNÉ

„Příběh Sidonie Nádherné“ nás rovněž provází celou zahradou. Jedná se historicky-naučnou stezkou, na které se návštěvník seznamuje s pohnutým osudem baronky Sidonie Nádherné. Prostřednictvím autentických zápisků, působivých úryvků z dopisů a deníkových záznamů (vyrytých na kovových tabulích rozmístěných v zahradě), postupně odhaluje její život, dovídá se o myšlenkových pochodech této tajemné dámy a jejích ctitelů, a skrze emocemi nabyté osobní události se mu spojují složité historické souvislosti. Stezka tak podává přesvědčivé svědectví o „duchu doby“. Inspiruje. Motivuje. A podněcuje k zamyšlení.

Zápisky a úryvky jsou logicky a sousledně uspořádány – od šťastných a mladých let až po návrat múzy na hřbitůvek do rodných Janovic in memoriam. Vede návštěvníka místy důležitých výhledů – v místech nejjasnějších a nejslunnějších se tak dovídáme o veselých a radostných okamžicích, dočítáme se básně oslavující Sidonii a lásku k ní, zatímco v místech ponurých a tajemných nám dochází, jak se dramatické zvraty doby promítly do jejího neklidného života.

Řezopohled 1 – Zahradnictví a navržená lávka k terasám (pohled od jihu)

ZAHRADNĚ-NAUČNÁ STEZKA

LEGENDA

- místo obnovených výsadeb dle deníku Sidonie Nádherné

STEZKA OD DVORA K ZÁMECKÉMU ZAHRADNICTVÍ / KAVÁRNĚ:

- 1 dvůr
- 2 příjezdová cesta
- 3 hráz rybníka Za Vraty
- 4 příjezdová cesta
- 5 Karlovo místo
- 6 Suchý rybníček
- 7 Lesní rybníček
- 8 Východní louka
- 9 dům zahradníka
- 10 Janovo odpočívadlo
- 11 bývalý altánek Sidonienhaus
- 12 bývalý mléčný sklípek
- 13 obnovený skleník Nádherných
- 14 původní skleník hraběte z Mitrovic
- 15 květinová zahrada
- 16 terasy
- 17 alpinum
- 18 užitková zahrada, kavárna, zahradnictví

PO ZPÁTEČNÍ CESTĚ:

- 19 bývalá prádelna
- 20 vodní příkop
- 21 Amalienplatz
- 22 louka pod zámekem

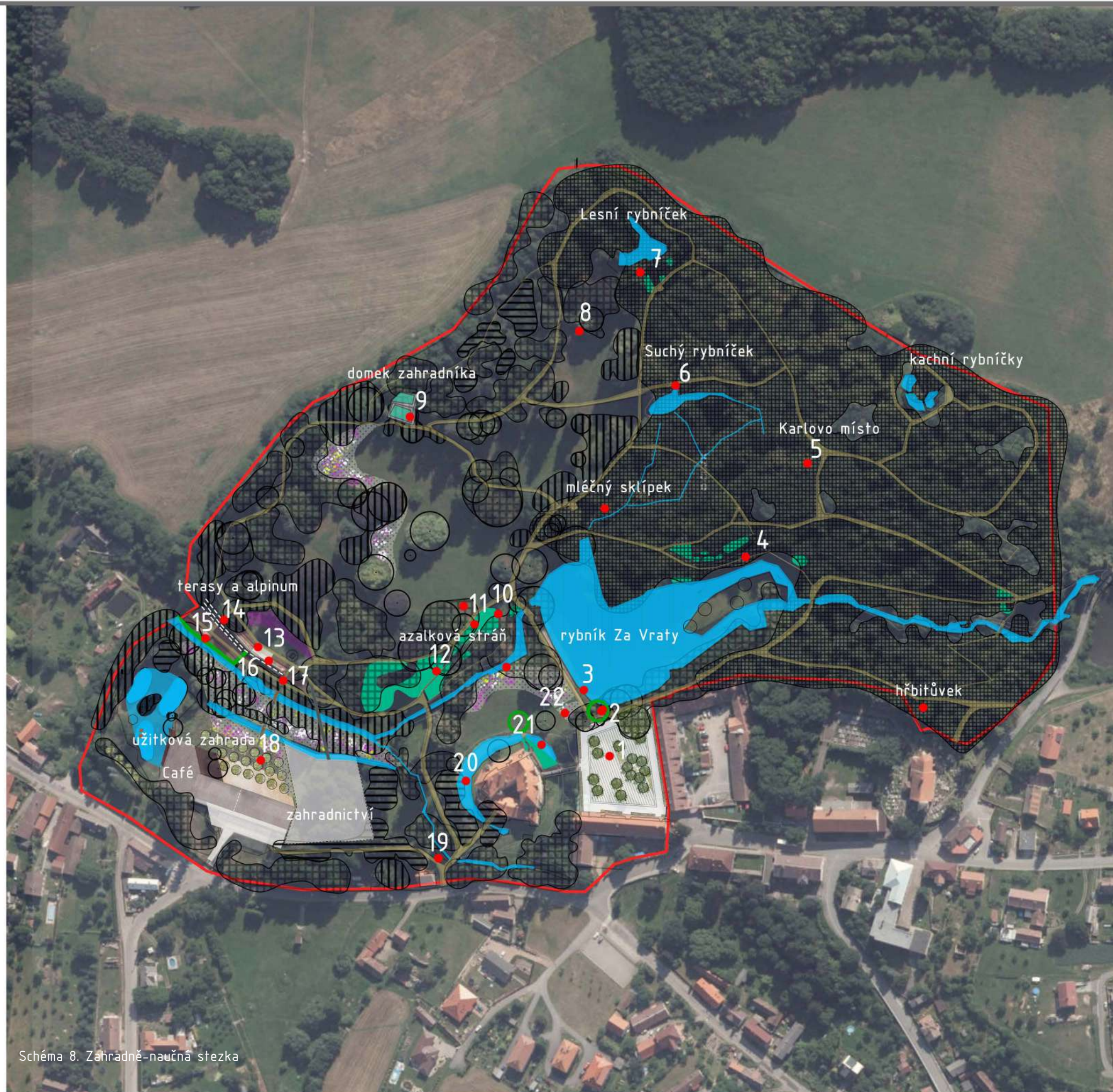

Schéma 8. Zahradně-naučná stezka

STEZKA „PŘÍBĚH SIDONIE NÁDHERNÉ“

LEGENDA

- 1 „TOUHA JMÉNEM EINODIS“
- 2 RILKOVO VYPRÁVĚNÍ
- 3 KRAUSOVA BÁSEŇ „LOUKA V PARKU“
- 4 DOPIS PRO JOHANNESSE
- 5 O SETKÁNÍ S MAXEM ŠVABINSKÝM
- 6 KONEC NADĚJÍ
- 7 „SLOKY PRO SLAVNOSTNÍ HUDBU“, R. M. RILKE
- 8 BÁSEŇ „PŘED FONTÁNOU“
- 9 SLOVA VE VERŠÍCH, K. KRAUS
- 10 NĚMČINA, ŘEČ GOETHA“
- 11 JANOVICE, GENIUS LOCI
- 12 O SVOBODĚ A NEPŘÁTELSKÉM OKOLÍ
- 13 KOŘENY SIDONIE NÁDHERNÉ
- 14 PŘEKROČENÍ HRANICE
- 15 NÁVRAT MÚZY

Schéma 9. Příběh Sidonie Nádherné

1 : 2 500

0 25 50 100 150 200 m

STEZKA PŘÍBĚH SIDONIE NÁDHERNÉ

1 Touha jménem Einodis

Krausova báseň Touha, původně nazvaná Einodis (jejíž titul je zároveň anagramem, Sidonie pozpátku), v Hold umění o jmeninách:

„S hudbou a slovy k nám dnes vkročila,

Ideál planul něhou motýla.

Dej, ať se motýlkovi často daří

Oblažit všechny blízké svojí září.

Nechť je nám vždycky ve všem nakloněna

I tón i slovo osladí co žena.

Epilog chybí: malba s touto tváří.“

(cit. podle Sak, Bezecný, 2000, s. 129)

2 Rilko vyprávění

Z Rilko dopisu ženě Claře dne 4. listopadu 1907:

...“To a dvě hodiny na zámku Janovice bylo to nejlepší a nejklidnější. Také o Janovicích by se toho dalo vyprávět. Už cesta v kočáru strnulým nevlídným podzimním odpolednem a ta naivní země byla tak krásná. Z nádraží a zpátky na nádraží jsem jel sám. A to byly Čechy, které jsem znal, kopcovité jako lehounká hudba a za svými jabloněmi zase náhle rovné, ploché, téměř bez horizontu, a poli a řadami stromů rozdělené jako lidová píseň od refrénu k refrénu. A z toho všeho člověk najednou v klouzne (jako by lodkou proplul jez) do brány parku, a byl to park, starý park, a se svým vlhkým podzimem k člověku úplně přilnul. Až po několik zatáček, mostech a průhledech se vynořil starým vodním příkopem oddělený zámek, starý, nahoře zakloněný jakoby v pýše, nerovnoměrně pokrytý okny a erbovními štíty, s altány, arkýři, a postavený okolo nádvoří, jako by je nikdo neměl nikdy spatřit. Baronka, která ovdověla, zůstala (byly Dušičky) v ústraní; krásná baronesa (vyhlížející jako na miniatuře zhotovené v posledním okamžení, rok před velkou revolucí) mi přišla naproti na zámecký most s oběma velmi sympatickými mladými bratry; prošli jsme parkem; když už se šelilo, tím nádherným zámek (s nezapomenutelnou jídelnou), zatímco dva sluhové s těžkými několikaramennými stříbrnými svícny rozsvěcovali v temných komnatách a na nádvořích. Tak jsme zůstali zcela mezi sebou a (což bylo pro krátkost času zvláště příjemné) pili jsme čaj (k němuž se podávaly plátky ananasu) a byli jsme rádi pospolu, šťastni jeden z druhého. Bylo to trochu jako dětská oslava, jenomže tam nebyli žádní dospělí a hračky se zabalovaly a vybalovaly z krabic jen v duchu“...

Ruth Sieber-Rilke – Carl Sieber (ed.), Rainer Maria Rilke: Briefe aus den Jahren 1907 bis 1914, Leipzig 1933, s. 11 (cit. podle Sak, Bezecný, 2000, s. 203)

3 Krausova báseň Louka v parku

„Unikám času. Nazpět přiváben

tkvím pevně v louce, kde jsem všeho prost

jak taťo labuť v zelenou hlád' vrost.

To bývala má zem.

Těch zvonků kolem! Podívej se sem!

Snad celou věčnost na tom kameni

babočka sedí. Vše je nedělní,

zní modrým cinkotem.

Nač darmo spěchat? Zadrž marný let!

Tu před zázrakem končí všechen chvat.

Mrtvý den začal oči otvírat.

A čas se vrací zpět.“

15. listopadu 1915

Ze sbírky Worte in Versen, Lepizig 1916

Přeložila Michaela Jakobsenová (cit. podle Sak, Bezecný, 2000, s. 91)

Sidonie se s Karlem Krausem poprvé střetla 8. září 1913 v kavárně Imperial ve Vídni, kde se měla setkat se svým příbuzným Maxem Thunem – po smrti milovaného bratra Johannese. Podobnost Krause s bratrem hrála v počáteční fázi jejich vztahu významnou roli. Dne 2. března 1948 zpětně Sidi píše: „Podivné, jak mi v tolikerém připomínal Jana, podivné i to, jak K. K. rovnou vycítil, kým Jan byl, jako by ho byl znal. Ve mně se však něco zlomilo, co se už nikdy nedalo uzdravit. Bratra mi nemohl nahradit nikdo, naše sounáležitost byla jedinečná, mimořádná; patřil k mému naprosto nejvlastnějšímu světu“ (cit. podle Wagnerová, 2010, s. 96).

Karel Kraus byl ve své době nejostřejší kritik rakouské společnosti (a jejich nešvarů), muž chladný a bezohledný, kterého se mnozí obávali. Ve společnosti Sidonie se však stává citlivým a něžným člověkem.

4 Dopis pro Johannese

„Honili jsme se za uměním v nejrůznějších zemích Evropy“, vzpomínala Sidonie Nádherná ještě léta po smrti Jana (v dopise Albertu Blochovi, 2. 3. 1948, cit. Wagnerová, 2010, str. 93). „V Itálii jsme zajížděli do nejnepatrnějších vesniček, abychom našli ten či jiný obraz. Když se naše cesty rozdělily, on byl například v Řecku a já v Paříži či Londýně, přivezli jsme domů celé stohy fotografií obrazů, staveb, soch atd. a v noci jsme všechno rozložili a navzájem se informovali a diskutovali. A to všechno ne z nějakých odbornických pohnutek, ale z čisté lásky ke každému uměleckému dílu. Se stejnou oddaností jsme kromě toho navštěvovali každý významný koncert, sledovali každý herecký či pěvecký výkon, jindy jsem mu zase v noci přehrávala Chopina a jiné skladby a on mi recitoval básně. Vzpomínám na jednu noc při úplňku, kdy mi v Sidoniině domku nahoře v parku jen při svitu měsíce předčítal Wildovu Salome. Tento můj život naráz skončil, když Jan v 29 letech náhle zemřel na srdeční křeč. Byla jsem naprosto ztracena“ (cit. podle Wagnerová, 2010, str. 93).

Jednou z nejotevřenějších „zpovědí“ Sidonie byl dopis pro Johannese z 24. října 1912:

„Pro Johannese

Často, často od té doby jsem ti chtěla vyprávět o věcech, které jsem v minulých letech před tebou tajila, neboť by nutně poskvrnily tvé porozumění mému životu. Ale nestalo se tak, protože jsem cítila, že by tě to mohlo bolet. Skrývala jsem je stále v sobě. Ale nyní jsi starší, a tedy ti to už nebude působit bolest, porozumíš bez odsudku. A docela sám mě uvidíš tak dospělou, že život mi už nemůže přinést žádné nebezpečí. Ach – trpěla jsem v minulých letech –, ale nikdo to nevěděl. Poté se náhle všechno kolem mě prosvětlo a svět se zdál být velmi krásný. – Musíš to znát, v čase sladkého svádění, sebezapomnění, v hodině nejasné touhy a šílených přání nenáležela jsem sama sobě, ale jednomu muži za druhým. První mě miloval divokým, nezměrným způsobem. Co to

bylo v jeho neřesti, v jeho očích, že to mohlo rozechvěť mou krev, co v jeho řeči, v jeho silných pocitech, že mne nakonec přiměly vzdát se mu, následovat ho tmou noci vzhůru do jeho florentského bytu a dovolit mu líbat rty, které čekaly na polibek?... Když jsem odjela do Palerma, bylo to proto, abych byla s ním. A náhoda způsobila, že jsem ho potkala v ohromném Římě na korzu, s ním jsem poprvé vešla za měsíčního svitu do Colossea a ztratila se v jeho polibcích. – Ale brzy se mi stal ničím a přestala jsem se stýkat s tím, který se uzavřel do svého hrobu, náležela jsem ostatním. Nejprve umělci, potom mladíkovi ze společnosti, pak tomu, s nímž jsem dokonce napůl pomýšlela na sňatek, potom znovu umělci. Ale nemilovala jsem žádného, jednoduše jsem je nechala, aby mě získali, pokud jde o ně, všichni mě velmi milovali. – Běda, běda, není těžké rozpálit mou krev, nechat mě zapomenout na to, co mě obklopuje – uvolnit mě. Myslím, že jsem jim všem dala štěstí, které neznali, a všichni mohli říci, že tak vášnivou ženu dosud nepoznali. Trpěla jsem tím, cítíc, jak slabá jsem byla, jak jsem se nemohla ubránit pokušení. Slova mne nedokázala svést – ale nemohla jsem se ubránit toužícím mužským rtům na svých rtech. Již jsem si, unavena životem i muži, myslela, že bych se vdala, když jsem náhodou potkala toho, který mi okamžitě byl dražší a důležitější než cokoliv na světě. Tak silně jsem ho milovala, že jsem mu neuměla na chvíli odolat – protože jsem ho nechťela k sobě připoutat, chtěla jsem, aby na mě zapomněl, aby byl svobodný, ale v krátké době jsem byla jeho a jsem navždy. Bude to brzy dva roky a naše láska stále roste, je nejsvětějším majetkem mého srdce, v této lásce je něco nevýslovně posvátného a čistého, neboť je nedotčena světem a její poslední cíl je vlastní bytí lásky. Není v ní budoucnost, žádné jiné zájmy, žádná naděje a žádný žal. Ale já pro ni žiji a vždy budu, neboť pro mne znamená nejlepší život. Cítím, jak mně dává vnitřně vyrůstat. Poslední dobou jeho mládí, výbušná přirozenost a jeho láska, kterou nemůže nic v její touze uhasit, mnu vnukly přání nečekat déle a podělit se před světem o svůj život s mým a spoutat tuto volnou lásku pouty církve a žádat po mně slib, že budu navždy jeho, když to chce. Ach, je tak mladý, jak by mohl porozumět tomu, že existuje větší láska, láska, která se může podrobit?! Má láska mu nemůže nikdy nahradit nic z toho, co by sňatkem ztratil. A co má sňatek co dočinění s láskou? Skutečná láska chce být velkou sama o sobě a činit milovaného šťastným. Osobně cítím, že by mi nic z mého nitra nemohlo pomoci, abych se o svůj život podělila s ním, chci jen jeho lásku, která může žít věčně, na kterou nikdy nezapomeneme, a toužím, abychom navzájem poznali svá srdce, svá přání, své myšlenky a porozuměli jim“ (cit. Sak, Bezecný, 2000, s. 207).

5 O setkání s Maxem Švabinským

Fiktivní dopis v Sidoniině deníku (cit. podle Wagnerová, 2010, s.79) hovořící o opětovném shledání se Švabinským:

„Sotva dorostlá zamilovala se do umělce, který ji maloval; byl naveskrz umělcem, duchaplný a geniální a miloval krásu. Po mnoho týdnů chodila dopoledne i odpoledne do jeho ateliéru, dokud obraz nedokončil. Rozloučila se s ním pak se smutkem v srdci, a ještě dlouho s tichou lítostí vzpomínala na ony chvíle. Leč ponenáhlu i stesk vybledl. Na dopisy, které mu psala, neodpovídal. Proto když se po několika letech opět ocitla v jeho blízkosti, ohlásila se mu srdcem nedotčeným. Byla tehdy milovanou snoubenkou jiného, nikoli však sama milující. – A stalo se, že jí sešel po schodech vstříc, což předtím nikdy neučinil. Vzal ji za ruku a políbil jí [nečitelně] a pak se dozvěděla, jakou k ní poté, co odešla, cítil velkou lásku, jak se jeho velké dílo stalo zmateným a nepochopitelným. A jak po ni toužil. Neschopni odolat žáru krve ztratili se jeden ve druhém, on žhavě s láskou, již v sobě po léta nosil a potlačoval, ona něžně se vzpomínkou na svou dávnou lásku. Tak daleko to nemělo dojít. Neboť nyní v ní vyhasla i samotná vzpomínka. – Znovu se spatřili po dvou letech. Ona v srdci nesla vysokou, čistou, nekonečnou lásku, jaká se naskytne jen zřídka; šla k němu, protože ji o to prosil, a neodmítla jeho přání, aby ji směl kreslit jako akt. Měl na ni přece právo staré lásky. Třebaže věděla, že po ní touží jako tenkrát, třebaže až příliš dobře znala svou krev i své srdce, stalo se, že ji chvějící se a rozpálenou, držel ve svém náručí nahou, avšak uvěřil jí a zřekl se

jí, neboť více než její tělo miloval její duši. Dle mne to bylo krásné vítězství, jež vybojovali oba, a ona se čistší než dříve a věrnější mohla opět vrátit ke svému jedinému milovanému.“

6 Konec nadějí

Švabinský se však pomalu začíná ze vztahu vyvlékat. Do je ho života totiž vstoupila nová žena, jeho švagrová Anna Vejrychová. Po zakončení sedmibarevné litografie je bratry Nádhernými pozván do Janovic. V samostatných dopisech se 11. července 1912 Janovi a Sidonii omlouvá. Po opakování Sidoniina pozvání, ke kterému připojila Ibsenovův citát s kyticí lipových květů, se Švabinský 13. července ospravedlňuje, že „Sidinka bude mít pochopení a uzná mé důvody“.

Ještě stejného dne svěřuje Sidonie bolestivou bilanci svému deníku:

„Proč jsem to jen psala, možná jsi to nesprávně pochopil, a proto jsi mi už neodpověděl? Bylo to snad ono mírné připomenutí Ibsenových slov ‚Žena je na světě to nejmocnější a na její ruce záleží, aby vedla muže tam, kde ho chce mít Bůh, Pán‘, která jsem Ti napsala, a možná jsi nepochopil, že bys mohl následovat ty, kteří bez ustání usilují o vnitřní sílu a velikost, o kulturu duše a intelektu a o vnitřní krásu. (...) Je možné, že mě opustil ten, jemuž jsem dala své srdce i život hned, jen jsem ho poznala, a kterého jsem obklopovala svou trvalou láskou? Bylo a je posud mým snem, aby ho má láska doprovázela po všechny dny jeho života – nejhlubší láska, jaké je žena schopna –, jako doprovází poutníka hvězda na nebi. Nikdy ať se nedozví, co to znamená zůstat sám a nebýt milován. – Pokud jde o můj život, nedělám si o splnění snu žádné naděje. Ale musí to všechno, co jsem v životě nashromáždila, co jsem pochopila, zůstat ve mně uzavřeno? Ach, mít tak dítě, dítě počaté z lásky, kterému bych mohla dát celé to nesmírné bohatství!“

(cit. podle Wagnerová, 2010, s. 82)

7 Sloky pro slavnostní hudbu, R. M. Rilke

Rainer Maria Rilke vytvořil 10. března 1915 na počest Sidoniiny plánované svatby s hrabětem Carlem Guicciardinim báseň Sloky pro slavnostní hudbu (cit. podle Sak, Bezecný, 2000, s. 106):

„Kam vzlétnou, kam, hlasy lidí,
když do výšin zní? Houpe,
houpe se nebe na nich? Či se mazlí
jen s větrem toulavým?

Hledím dnes, hledím z věže štěstí.
Dnes, dnes nic mě nesouží, že zajdu.
Jedno zvolání dnes volám! A dnes jsem
zlatý svícen hlasů.

Rostou krásně vysoko a palma
se jim nevyrovná. Jistě rostou, vždycky
rostly. Dole se jen
mění ústa.

Několik jich stojí, zpěvů lidstva,
rovnovážně; spočívají,
aniž by se chvěly, neslyšně
na těch druhých. / Ó skvostný
vznešený sloup svatby. Dnes mi ční
nad žalem v srdci. Jak, jak
rušíš ticho
mrtvých mých i mé!

Které pnou se k tobě, z oblouků a sloupů přes – –
které? Nevím. Ale cítím, že Ty
klenbu přijímáš.“

8 Báseň Před Fontánou

Radostná báseň Karla Krause Před fontánou, s podtitulem Vila Torlonia, jako reakce na Sidoniin návrat z Říma domů:

„Jaká síla vodu vzhůru žene!
Proudí a prýští, plyne v pěně,
v paprscích stoupá, stéká zpět
na tento vlhký boží svět,
jenž bez cíle jak v prvý den
své rozkoši tu slouží jen
a dík přející hojnosti
se z povinnosti vyprostí,

před jedinou se sklání mocí,
co stvořila ho – dnem i nocí
se k nebesům dík jeho vzpíná
a šum modlitby neusíná.

Ted' šumí, šeptá, ševelí,
blaženě v živlu vzkypělý,
nahoru padá, zpět se pne,
hrob vroucí, slunce studené.

Že smrtí se zas život tvoří,
tak dál se světlo kapkám koří:
duch, jenž té chuti chvalořečí,
jí za duhové hrátky vděčí.

I když se číše přelije

a v nich se všechno rozpije:
kdo zhlédl ji, je bohatý,
byť chuť se časem vytratí.

Nic neobstojí, trvá vše,
vtěleno svatě do duše,
co v pravdě, víře, blízko zdroji
se k posvátnému rodu pojí.

Čím věčně zvučí fontána,
on od slasti až k žalu zná.
Jen on ví, co chce povědět:
že rozkoš tady viní svět,

který ji zmrhal účelem,
až z jasu žití zůstal šlem,
sám sobě lásku začal krást
a za trest dal si stud a strast.

Zas zřídlo tryská, svit zas jasní,
zas oba stávají se básní,
zas k výšinám je touha hnána,
zas otvírá se nebes brána –

zas s tebou po duhovém mostě
jsem téměř dokázal tam dospět,
kde nepomíjí čas i chuť.
Hojnosti, pochválena bud'!“

Název veršů v rukopisné verzi je S tebou před fontánou (30. dubna 1915) a byl zveřejněn Krausem po půl roce ve vlastním časopisu Fackel. Sidonie si ji ještě po několika letech (v modrém sešitu) připomínala: „Vznikala v erotickém opojení štěstím. Muž a žena. Duch a pohlaví“ (cit. podle Sak, Bezecný, 2000, s. 110).

9 Slova ve verších, K. Kraus

Slova ve verších Karla Krause z roku 1923, jež náležejí k jeho nejoprávněnější milostné lyrice:

„Dřív než jsme oba byli,
my znali se navzájem,
tam, kde je ona zem,
mne potom vítá svál.

Pak s časem prchal jsem,
nikomu klidu nedal,
zrak k tobě stále zvedal,
vždycky byl někde dál.

A vždycky byl jsem zde
a dával, co ty dáš,
myslíš, když mne v myslí máš,
já rozdával se všude.

Bereš mne s sebou všude,
kde čadí žití dým,
jak stéblo vyráží,
svět moje oči má.

Okouzlen jedním psem
a každou formou nadšen,
vím: kterákoli vašeň
tvé srdce mým spojí.

A s každou melodií,
co žebrák pro tebe hrál,
ustrneš, v srdci žal,
a jmenuješ mne jménem.

Já zmizel, já se ztratil
ve sladkém rozdávaní,
bych trval bez ustání
v tvém díku vzápětí.

Ze spleti vynoří se
zas podoba má ryzí,
poté co všechnu cizí

pozemskost opustíš.“

(cit. podle Sak, Bezecný, 2000, s. 153)

10 Němčina, řeč Goetha

Ač českým jazykem plyně nevládla, sama se považovala za Češku. Při návratu domů po válce však Sidonie zjišťovala, že se ocitla v cizím a nenávistném prostředí. Ve svém dopise Václavu Wagnerovi (pracovník památkového úřadu, na kterého se obrátila roku 1942, aby Janovice zachránila před vyvlastněním) ze dne 3. června 1945 se vyjádřila:

„Snad Vás nezaráží němčina; ale není to jen řeč Hitlera, ale také Goetha a neměla by pykat a být činěna odpovědnou za to, že jí v posledních letech měly v ústech bestie a obludy. Nyní ale, když hlavní bestie jsou vyřízeny, nesmí být řeč už zatracována, i když se jí pravděpodobně budou dlouho dobu vyhýbat – duševně malí. A duševně velkým se nebude důvěřovat... Vím ale, že s Vámi mohu užívat Jazyk Goethův a Rilkův, Vy si to nebudete vykládat špatně...“ (cit. podle Sak, Bezecný, 2000, s. 187)

11 Janovice, genius loci

„Zámek se musí stát zase skvostem, ještě cennějším, a já se budu tomuto úkolu věnovat všemi silami... Poté co všichni zlí duchové byli vyhnáni, musí být milovanému místu vrácen někdejší intimní, světu vzdálený genius loci. Zámek a park si musí zase podržet svou osobitost a harmonii, svou jednotnou náladu, své nedefinovatelné cosi, do jehož zajeť upadají ti, kteří dovedou naslouchat a prožívat. Ráda bych to ještě zažila, předtím než zemřu; jako jediná, poslední důvěrnice musím tento genius loci probudit z jeho spánku.“

List Sidonie Nádherné Václavu Wagnerovi na počátku roku 1947 (cit. podle Sak, Bezecný, 2000, s. 192).

12 O svobodě a nepřátelském okolí

„Ve skutečnosti je nám nyní svoboda, kdysi tak přirozená, odepřena od doby, kdy hnusní Němci obsadili naši zemi. Naše sny o její obnově zůstaly snem. Slovy nemohu vyjádřit své utrpení, že veškerá očekávání by měla být tak trpce zničena. To je důvod, proč, jak můžete spatřit v mém dlouhém dopise, stojím někdy na pokraji zhroutilí, o samotě, která se stává nesnesitelnou uprostřed nepřátelského okolí.“

Z nedatovaného dopisu Sidonie Nádherné Albertu Blochovi (pravděpodobně z ledna 1948). Strojopisná edice dopisů je uložena v Brenner-Archivu Univerzity v Innsbrucku, z angličtiny je přeložil Zdeněk Bezecný (cit. podle Sak, Bezecný, 2000, s. 192).

13 Kořeny Sidonie Nádherné

„Narodila jsem se tu a strávila zde celý svůj život. Mé kořeny jsou v polích, loukách, vršcích, lesích... Mám být svědkem zkázy zámku a parku, poté co jsem jeho nádheře věnovala mnoho let svého života?““

Z nedatovaného dopisu Sidonie Nádherné Albertu Blochovi (pravděpodobně z ledna 1948). Strojopisná edice dopisů je uložena v Brenner–Archivu Univerzity v Innsbrucku, z angličtiny je přeložil Zdeněk Bezecný (cit. podle Sak, Bezecný, 2000, s. 192).

14 Překročení hranice

„Můj drahý příteli, před týdnem se mi konečně podařilo překročit hranice a slova nemohou vyjádřit, jakou radost mi přináší pocit svobody, svobodná po 11 letech zajetí, svobodně mluvit, jak se mi líbí a co se mi líbí, svobodná od strachu, že budu každým okamžikem uvězněna. Svět může být zkažený, ale já považuji přítomnost, po všech těch letech bídy, kdy jsem byla obklopena zločiny a lží, za ráj. Cítím se jako znovuzrozená, jako bych měla křídla. Nepamatuji se, kdy jsem se naposledy cítila tak šťastná. Ten, kdo nezažil metody komunistů a jejich nacistických napodobitelů, může stěží pochopit, jak nesnesitelný může být život a jak hluboce může člověk trpět.“

Z dopisu Albertu Blochovi ze dne 18. září 1949 (cit. podle Sak, Bezecný, 2000, s. 195)

15 Návrat múzy

Sidi, Sidie, Sidonie... zemřela v sobotu 30. září 1950 o půl čtvrté odpoledne. Klidně a smířeně. Za dva měsíce by jí bylo šedesát pět let. Byla pochována za slunečného dne na hřbitově v anglickém Denhamu, v hrobu pod s prostou deskou s nápisem: „Kde domov můj, kde vlast má?“

„A přece se její vroucné přání vrátit se do rodné půdy po boku svých rodičů, obou bratrů i milované May–May splnilo. Stalo se tak až bezmála po padesáti letech v zámeckém parku ve Vrchoťových Janovicích v úterý 25. května 1999. Hrob v Denhamu, i s deskou, však zůstal; přál si to prý pan Evans, místní hrobník, který o něj více než třicet let pečoval“ (Sak, Bezecný, 2000).

Vizualizace 1 – Stezka Příběh Sidonie Nádherné, dům zahradníka

5.2.4. SLAVNOSTI SIDONIE NÁDHERNÉ

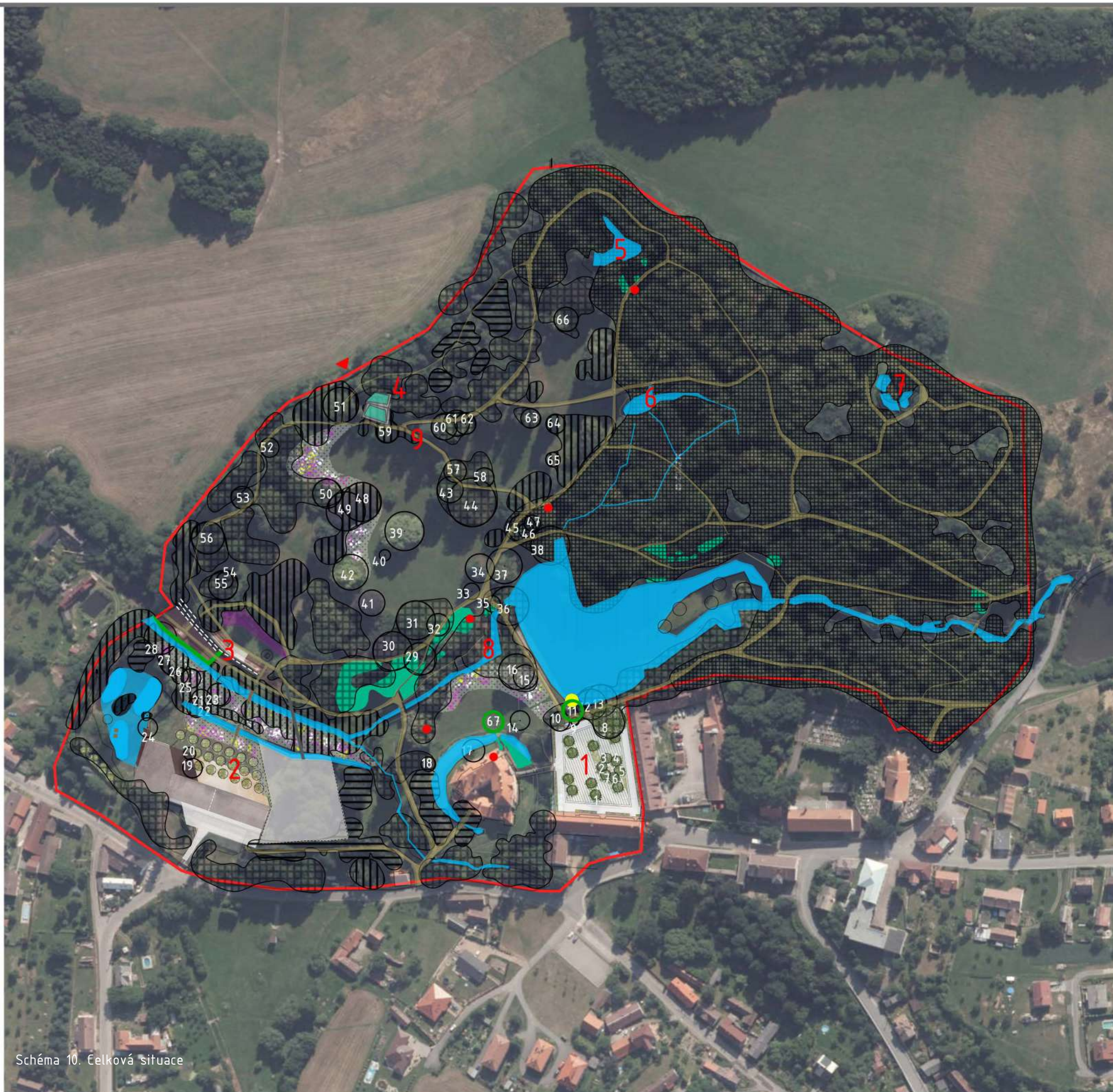
Janovice byly odjakživa místem, které přitahovalo umělce – významné spisovatele, malíře, muže i ženy s nevšedními zájmy, místem střetávání kultur. Součástí návrhu je i obnova Vrchoťových Janovic jako srdce kultury. Je navrženo konání Slavností Sidonie Nádherné, které budou každoročně v centrální louce vítat úvodní divadelní přestavení divadla Ungelt Touha jménem Einodis – s Martou Kubišovou, Anetou Langerovou a Milanem Heinem v hlavních rolích. Autorem libreta je Marta Skarlandtová, hudbu složil Karel Štolba. V blízkosti se nachází areál letního kina – lze je tedy propojit a využít možnosti rozdělení programu na malou a velkou scénu.

Vizualizace 2 – Slavnosti Sidonie Nádherné, malá scéna

CELKOVÁ SITUACE

LEGENDA

- ZACHOVÁNÍ KOMPOZICE:
- SOLITÉRNÍ / VÝZNAMNÝ STROM
 - SMÍŠENÝ POROST
 - ≡ SKUPINA STROMŮ JEHLIČNATÝCH
 - |||| SKUPINA STROMŮ LISTNATÝCH
 - ▤ SKUPINA STROMŮ SMÍŠENÝCH
- DOSADBY KEŘŮ DLE ZAHRAD. DENÍKU
- OBNOVA ŽIVÉHO PLOTU
- VÝSADBA ŠEŘÍKŮ
- ▤ KVĚTNATÁ LOUKA
- PŘÍSTAVIŠTĚ PRO LOŽKY
- ZACHOVÁNÍ HISTORICKÉHO MOBILIÁŘE
- ZACHOVÁNÍ PRŮHLEDŮ
- ▲ DOPLNĚNÍ OHRADNÍ ZDI BRANKOU
- 1 ÚPRAVA PŘEDDVOŘÍ
 - 2 ÚPRAVA UŽITKOVÉ ZAHRADY
 - 3 OBNOVA TERAS, ALPINA A SKLENÍKU
 - 4 OBNOVA DOMU ZAHRADNÍKA – LANDART
 - 5 ÚDRŽBA LESNÍHO JEZÍRKA
 - 6 ÚDRŽBA SUCHÉHO JEZÍRKA
 - 7 OBNOVA KACHNÍCH RYBNÍČKŮ
 - 8 VYČIŠTĚNÍ POTOKA, OSÁZENÍ BŘEHOVÝMI DRUHY
 - 9 ÚDRŽBA STÁVAJÍCÍ CESTNÍ SÍTĚ

1 Odstraněný *Picea pungens* 'Glauca', 2-7 *Aesculus hippocastanum* (7 výměna za jedince stejného druhu a velikosti), 8 *Carpinus betulus*, 9 *Hydrangea petiolaris*, 10 *Picea abies*. 11 *Tsuga heterophylla* – na dožití, do budoucna nahrazení *Quercus robur*, 12-13 *Quercus robur*, 14 *Liriodendron tulipifera*, 15 *Fagus sylvatica*, 16 *Tilia platyphyllos*, 17-18 *Fraxinus excelsior* 'Pendula', 19 *Prunus mahaleb*, 20 *Pyrus domestica*, 21 a 23 *Malus domestica*, 22 *Pyrus domestica*, 24-26 *Salix alba*, 27 *Carpinus betulus*, 28 *Acer platanoides*, 29 *Quercus robur*, 30 *Fagus sylvatica* 'Atropunicea', 31 *Quercus rubra*, 32 *Liriodendron tulipifera*, 33 *Acer tatarica*, 34 *Pinus strobus*, 35 *Malus purpurea*, 36 *Quercus robur*, 37 *Tilia europaea*, 38 *Quercus robur*, 39 *Platanus x acerifolia* 'Suttneri', 40 *Malus purpurea*, 41 *Fagus sylvatica* 'Atropunicea', 42 *Acer pseudoplatanus* 'Aureovariegatum', 43 *Acer platanoides*, 44 *Fagus sylvatica* 'Asplenifolia', 45 *Cercidiphyllum japonicum*, 46-47 *Acer palmatum* 'Rubrum', 48-49 *Fagus sylvatica* 'Atropunicea', 50 *Carpinus betulus* 'Pendula', 51 *Acer platanoides*, 52 *Pseudotsuga menziesii*, 53 *Fraxinus pensylvanica* 'Aucubifolia', 54 *Picea omorika*, 55 *Tsuga canadensis*, 56 *Pseudotsuga menziesii*, 57 *Acer pseudoplatanus* 'Purpurascens', 58 *Quercus robur* 'Fastigiata', 59 *Acer pseudoplatanus*, 60 *Pseudotsuga menziesii*, 61-62 *Acer pseudoplatanus* 'Leopoldii', 63 *Abies grandis*, 64-65 *Quercus robur* 'Fastigiata', 66 *Castanea sativa*, 67 navržená výsadba tzv. Piklerovy kytice stromů *Tilia cordata* (5 ks jedinců soustředně umístěných v jedné výsadbové jámě)

1 : 2 500

0 25 50 100 150 200 m

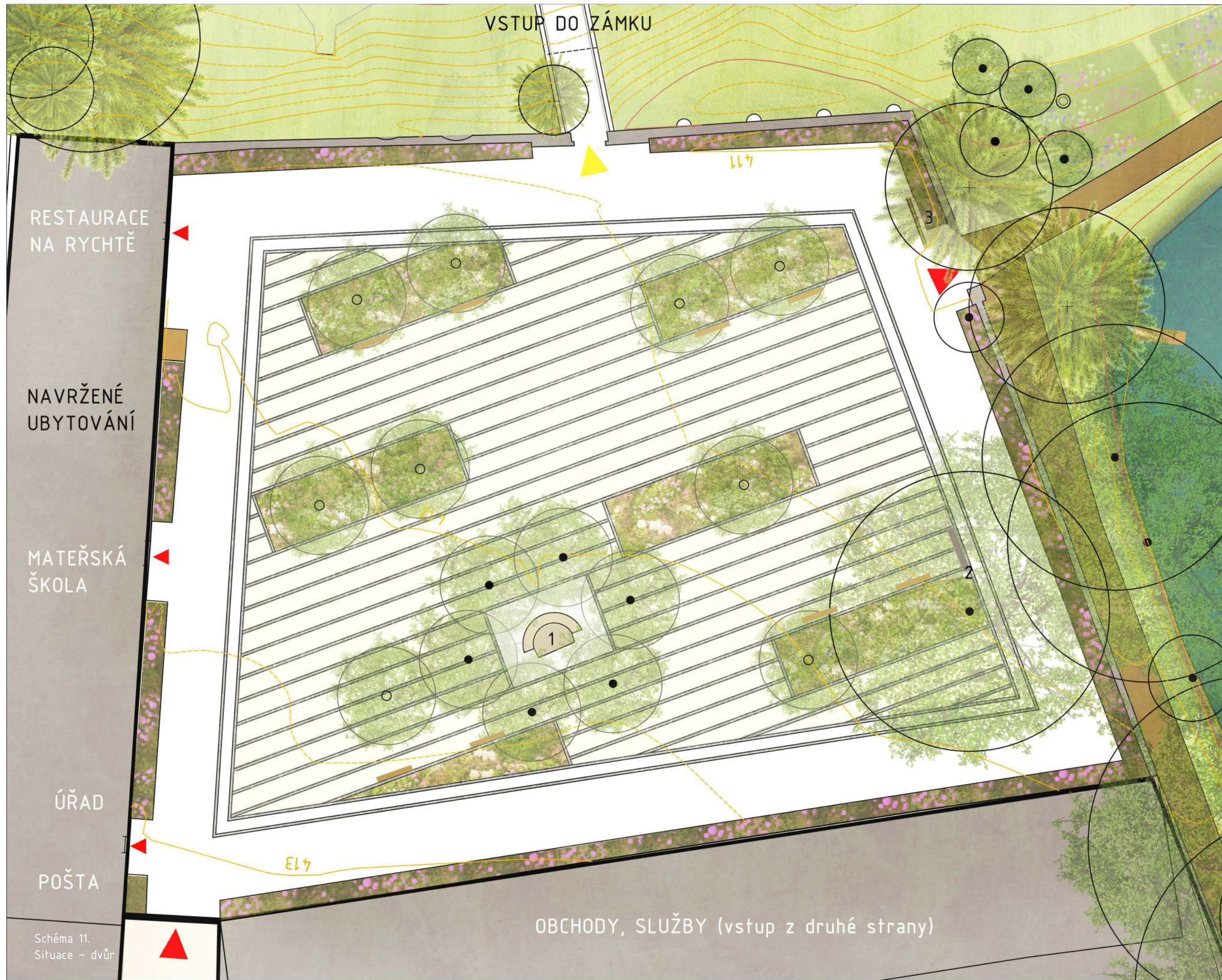
5.2.5. DETAILNÍ ŘEŠENÍ PROSTORU PŘEDDVOŘÍ

Snahou autorky bylo dosažení soudobého výrazu prostranství a současně zajištění intimity a lidského měřítka, zachování romantického ducha místa. Prostor předdvoří má přibližně lichoběžníkový tvar. Je navrženo jeho orámování výsadbou hortenzií a obvodové zadláždění světlými žulovými kostkami, které sjednotí celý prostor a umožní snadný průchod do budov v západní části až k zahrádce restaurace Na Rychtě. Zadlážděná centrální část, tvořená světlými žulovými odseky, bude zvýrazněna pruhy tmavší dlažby, směřujícími a zvoucími návštěvníka do zahrady. Důraz je kladen na jednoduchou, avšak ne příliš pravidelnou a strohou geometrii. Pomocí nepravidelně umístěných pruhů travino-trvalkových záhonů s výsadbou mnohokmenných hlohů dosáhneme vytvoření příjemného prostředí a větší intimity. Po jejich obvodu jsou rozmístěny dřevěné lavičky pro možnost posezení a zachycení slunečných paprsků.

V místě pod stávajícím habrem je navržena zóna pro rozjímání a vzdělávání. Poblíž laviček je umístěna tmavá kovová knihovna, ve které si návštěvník může zapůjčit a přečíst některé z knih – a dozvědět se tak více jak o životě Sidonie Nádherné, tak i významných osobností, které Janovice navštěvovaly a jsou s nimi neoddělitelně spjaty. V dlažbě poblíž knihovny (tmavé kostky jsou vystřídány kovovými pláty s vyrytými texty) jsou vyryty verše Einodis, oslavné básně Karla Krause jeho milované Sidonii. Verše budou podsvíceny a vytvoří tak působivý noční světelný efekt pod korunou mohutného habru.

Ze stávajících prvků jsou zachovány Bacchova kašna včetně výsadeb šestice jírovců (pouze odumírající jedinec v přední části je navržen k výměně za jírovec o stejné velikosti). Kašna je zdůrazněna v dlažbě obdélníkem z žulových kostek. Habr v jihovýchodě území a pnoucí hortenzie u vstupu jsou zachovány. Stávající smrk je navržen k odstranění. Budovám v západní sekci je doporučeno přidání funkce ubytování – jsou v blízkosti plánovaného areálu užitkové zahrady pro konání akcí, avšak v dostatečné vzdálenosti, tak aby hosté nebyli rušeni případným hlukem.

SITUACE - DVŮR

LEGENDA

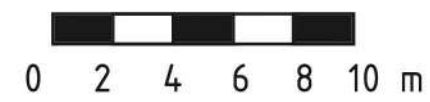
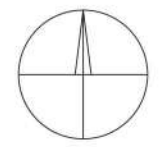
- ▶ VSTUP NA DVŮR / DO PARKU
- ▶ VSTUP DO ZÁMKU
- ▶ VSTUPY DO BUDOV

- STÁVAJÍCÍ BUDOVOVY
- DLAŽBA - SVĚTLÉ KOSTKY
- DLAŽBA - TMAVÉ KOSTKY
- DLAŽBA - ŽULOVÉ ODSEKY

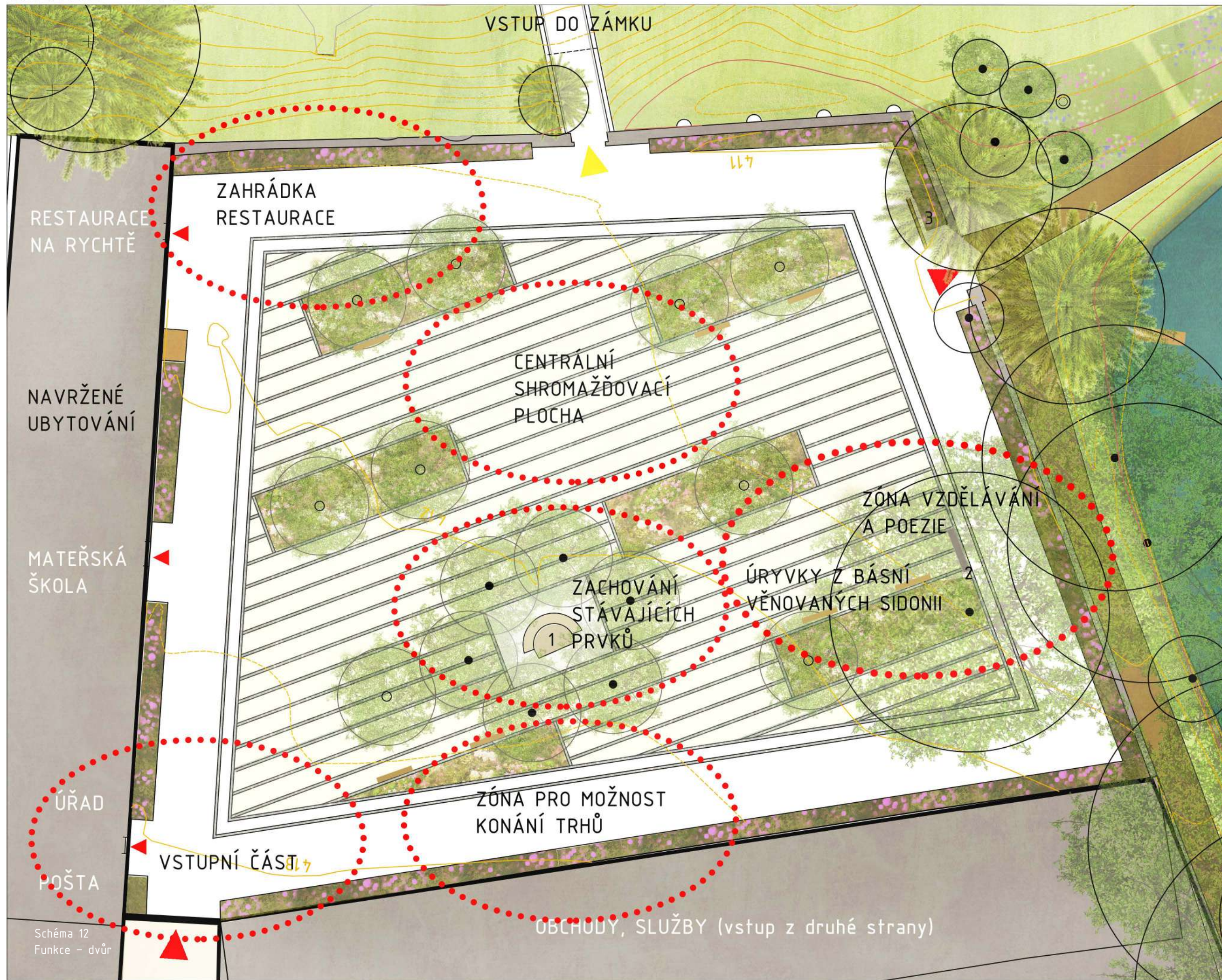
- 1 PŮVODNÍ BACCHOVA KAŠNA
- 2 KNIHOVNA / KOUTEK POEZIE
- 3 INFO TABULE
- LAVIČKA

- PARKOVÝ TRÁVNÍK
- KVĚTNATÁ LOUKA
- TRVALKOVÉ ZÁHONY
- VÝSADBY HORTENZÍÍ, PIVONĚK A PNOUCÍCH R.
- PŮVODNÍ LISTNATÝ STROM
- + PŮVODNÍ JEHLIČNATÝ STROM
- NAVRŽ. LISTNATÝ STROM

Schéma 11.
Situace - dvůr

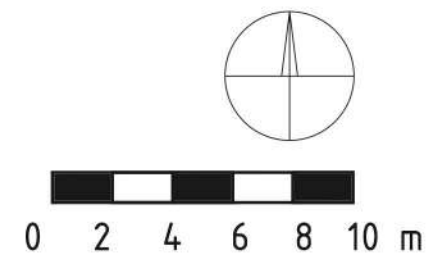
SITUACE - DVŮR

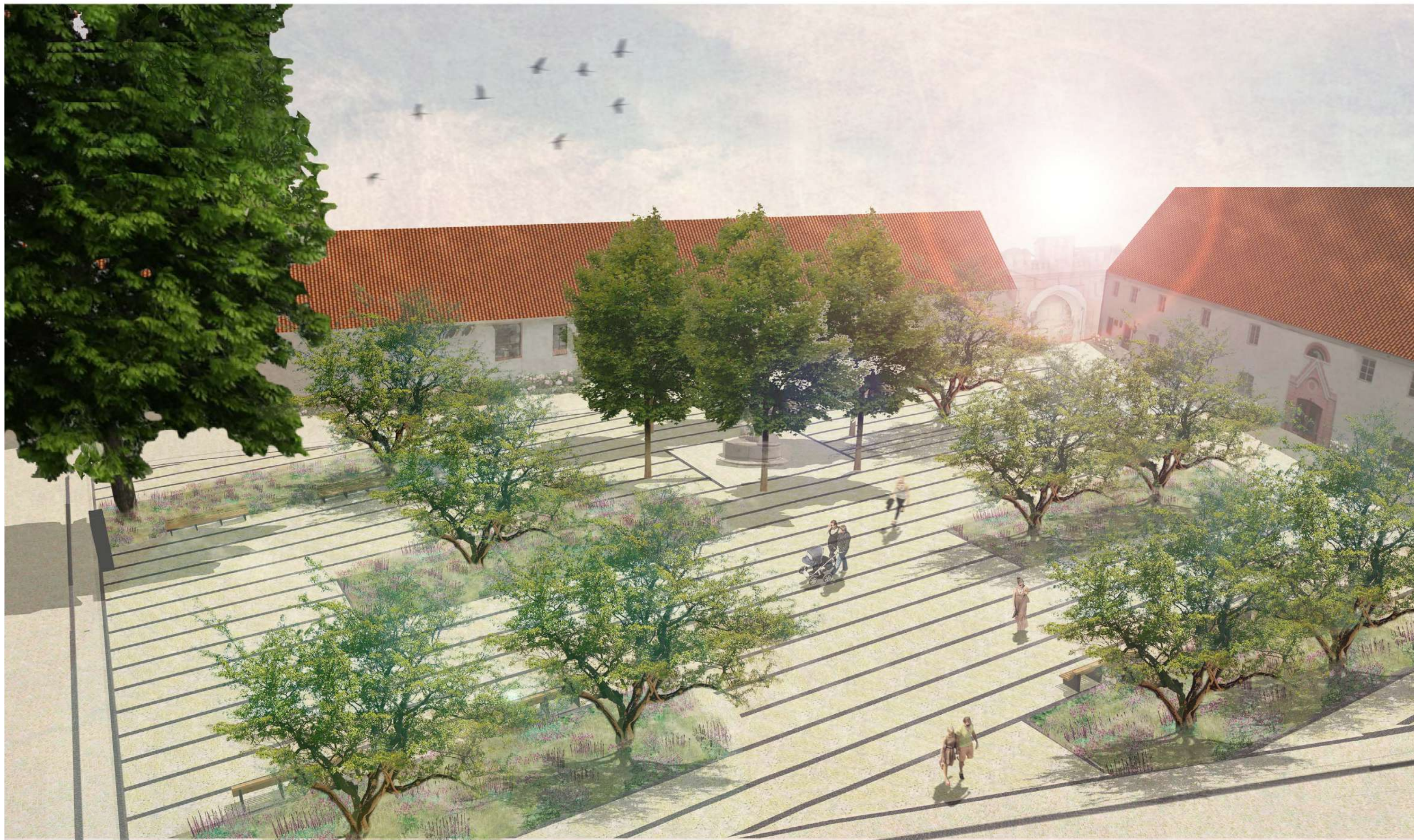

LEGENDA

- ▶ VSTUP NA DVŮR / DO PARKU
- ▶ VSTUP DO ZÁMKU
- ▶ VSTUPY DO BUDOV
- STÁVAJÍCÍ BUDOVY
- DLAŽBA - SVĚTLÉ KOSTKY
- DLAŽBA - TMAVÉ KOSTKY
- DLAŽBA - ŽULOVÉ ODSEKY
- 1 PŮVODNÍ BACCHOVA KAŠNA
- 2 KNIHOVNA / KOUTEK POEZIE
- 3 INFO TABULE
- LAVIČKA
- PARKOVÝ TRÁVNÍK
- KVĚTNATÁ LOUKA
- TRVALKOVÉ ZÁHONY
- VÝSADBY HORTENZÍÍ, PIVONĚK A PNOUCÍCH R.
- PŮVODNÍ LISTNATÝ STROM
- + PŮVODNÍ JEHLIČNATÝ STROM
- NAVRŽ. LISTNATÝ STROM

Schéma 12
Funkce - dvůr

Ptačí pohled 1 - Dvůr

Vizualizace 3 - Dvůr

5.2.6. DETAILNÍ ŘEŠENÍ PROSTORU UŽITKOVÉ ZAHRADY

Na místě dnešní plechové haly, která je navržena k odstranění, je zamýšlena stavba multifunkční budovy – s kavárnou / výstavními prostory, sekcí pro ubytování, obchůdkem a zázemím navrženého zahradnictví včetně skladových prostor pro účely provozu zahradnictví i údržby zámeckého areálu. Kavárna, příhodně nazvaná Café Sidi, bude otevřena sezónně a v době konání akcí. Spolu s návštěvou zahradnictví se stává příjemným zakončením našeho pobytu v zahradě. V prvním patře budovy, nad kavárnou, bude zbudována terasa, pro možnost konání akcí a zachycení pozdně zapadajícího slunce.

Díky velmi výhodné poloze a okouzujícímu prostředí je zámecká zahrada v Janovicích ideálním prostředím pro konání svateb. Slunné historické terasy jsou nádherným místem ke konání obřadů, po jeho ukončení se lze jednoduše, přes nově navrženou lávku, přemostit do nového prostranství v užitkové zahradě. V budově kavárny lze pořádat svatební hostiny.

Fasáda budovy bude dřevěná, s antracitovými ocelovými rámy a prosklenými stěnami (se skleněnými posuvnými dveřmi) pro umožnění pohledů na sad, historické terasy a vodní hladinu. Na fasádu budou použity latě o malém průřezu, aby bylo dosaženo jemně členěného vzhledu. Hrana kavárny / výstavní místnosti je zkosená, aby byly prostory osluněné po celý den. Na ně navazuje dostatečně prostorná jižní terasa. Bude zhotovena z prken sibiřského modřínu, která vypadají velice přirozeně a zároveň jsou dostatečně odolná. Stávající stromy v místě terasy zůstanou, zaslouží se tak o příjemné zastínění a zahrada bude působit kompletně i čerstvě po jejím založení.

Prostor od budovy směrem k historickým terasám bude přecházet od mlátového povrchu, přes intenzivně stříhaný trávnik s možností posezení pod korunami ovocných stromů až po přírodnější luční porost. Oplocení mezi aktivní společenskou částí a zahradnictvím bude jednoduché a transparentní (z ocelové tyčoviny s antracitovým nátěrem nýtované do ocelové pásoviny). Umožní tak komunikaci mezi oběma částmi, ale zároveň umožní uzamčení zahradnictví ve večerních hodinách. Od prostoru užitkové zahrady a zázemí zahradnictví se budeme k historickým terasám moci dostat pomocí nově vybudovaných lávek (z nich nejdelší lávka má převýšení zhruba 3,5 m).

Okolí tůní je přirozeně podmáčené. V návrhu se počítá s jejich spojením do jedné velké vodní plochy. Hloubka v místech současných tůní zůstane nejvyšší, v místech jejich spojení vzniknou mělčí, regenerační zóny. Areál

užitkové zahrady je zamýšlen ke konání nejrůznějších akcí a bude možné si jej dočasně pronajmout. Pro možnost rozjímání a relaxace budou v centrální části vodní plochy umístěny 2 dřevěné stavby, intimní sauny, které budou plovat na vodní hladině. K saunám bude možné doplavat, popř. se k nim dopravit po dřevěném voru.

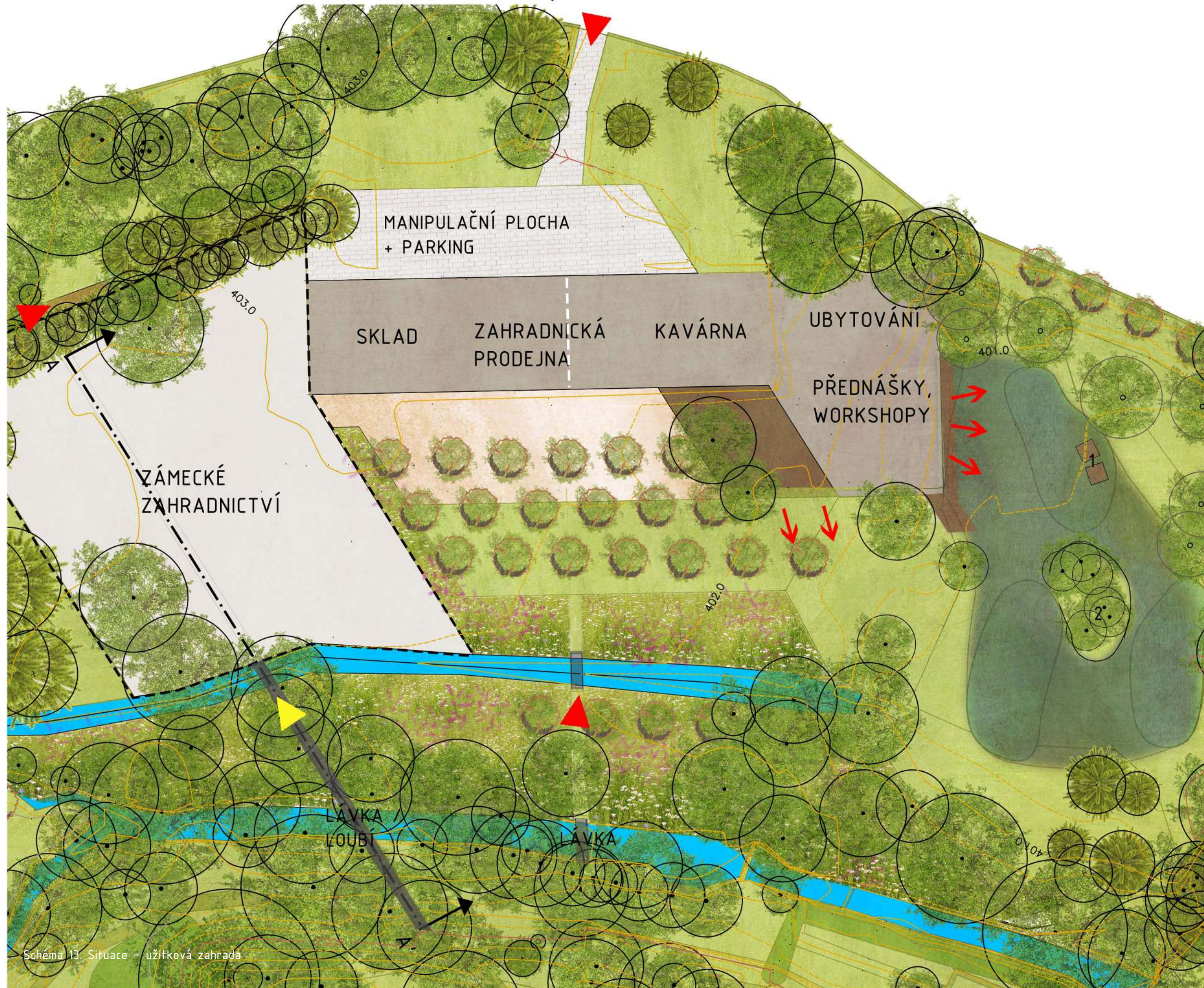
OBNOVA TERAS A BÝVALÝCH SKLENÍKŮ

Součástí návrhu užitkové zahrady je obnova historických teras, alpina a bývalého skleníku rodiny Nádherných včetně obnovy soustavy kamenných jezírek a bazénů v jejich blízkosti. Terasy budou rekonstruovány náznakově, nikoliv puristicky. Přesto se budou snažit o zachycení původní atmosféry, vyplývající z historických fotografií. Je navrženo osázení sortimentem z rozchodníků, lomikamenů, mateřídoušek, netřesků a jiných skalniček (viz zahradnický deník). Nad alpinem budou obnoveny dřevěné treláže s výsadbou růží. Západní zeď a ohradní zeď v této části budou opatřeny hladkou štukovou omítkou se světlým nátěrem.

Skleník bude obnoven v původním umístění podél zdi – soudobou formou, nebude kopírovat původní podobu. Bude využíván pro účely zahradnictví a bude uzamykatelný, jeho okolí však bude veřejně přístupné. Ocelový rám skleníku bude subtilní, v antracitové barvě, výplň bude skleněná. Dvoukřídlé dveře budou umístěny i v zadním čele, aby byl skleník průchozí. Střešní okna budou opatřena automatickými otevírači.

SITUACE - UŽITKOVÁ ZAHRADA S KAVÁRNOU, OBCHŮDKEM A ZAHRADNICKÝM CENTREM

LEGENDA

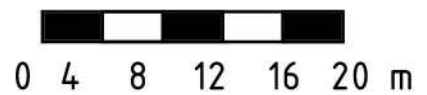
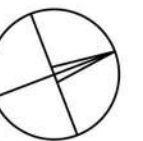
- ▲ VSTUP DO AREÁLU
- ▶ VSTUP PRO ZAMĚSTNANCE
- MÍSTA VÝHLEDŮ

- DLAŽBA - SVĚTLÉ BLOKY
- TERASA / MOLO
- MLAT
- VODNÍ PLOCHA
- POTOK / MOKŘAD

- 1 PLOVACÍ SAUNY
- 2 OSTROV

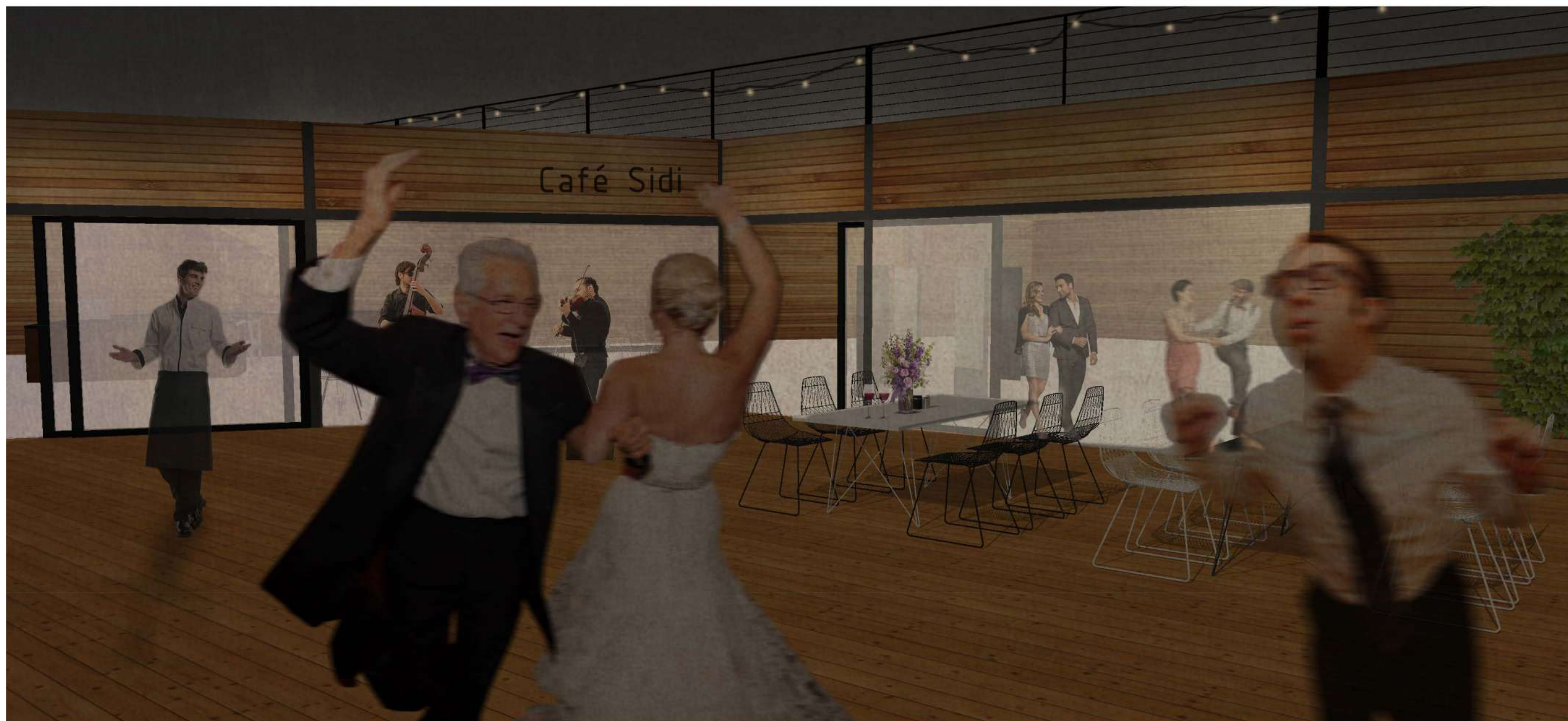
- PARKOVÝ TRÁVNÍK
- LOUKA
- NOVĚ VYSAZENÝ LIST. STROM
- PŮVODNÍ LISTNATÝ STROM
- + PŮVODNÍ JEHLIČNATÝ STROM
- NAVRŽ. LISTNATÝ STROM

Schéma 13. Situace - užitková zahrada

Vizualizace 4 – kavárna, pohled z jihovýchodu

Vizualizace 5 – Večerní akce, svatební hostina

Vizualizace 6 – Východ slunce v sadu, pohled ke kavárně

Vizualizace 7 – Saunové plovoucí domečky, výhled z kavárny

Vizualizace 8 – Jezírko, pohled na terasy

Obr. . Terasy, pohled ze severozápadu v r. 1930

Obr. . Pohled od teras k sadu v r. 1930

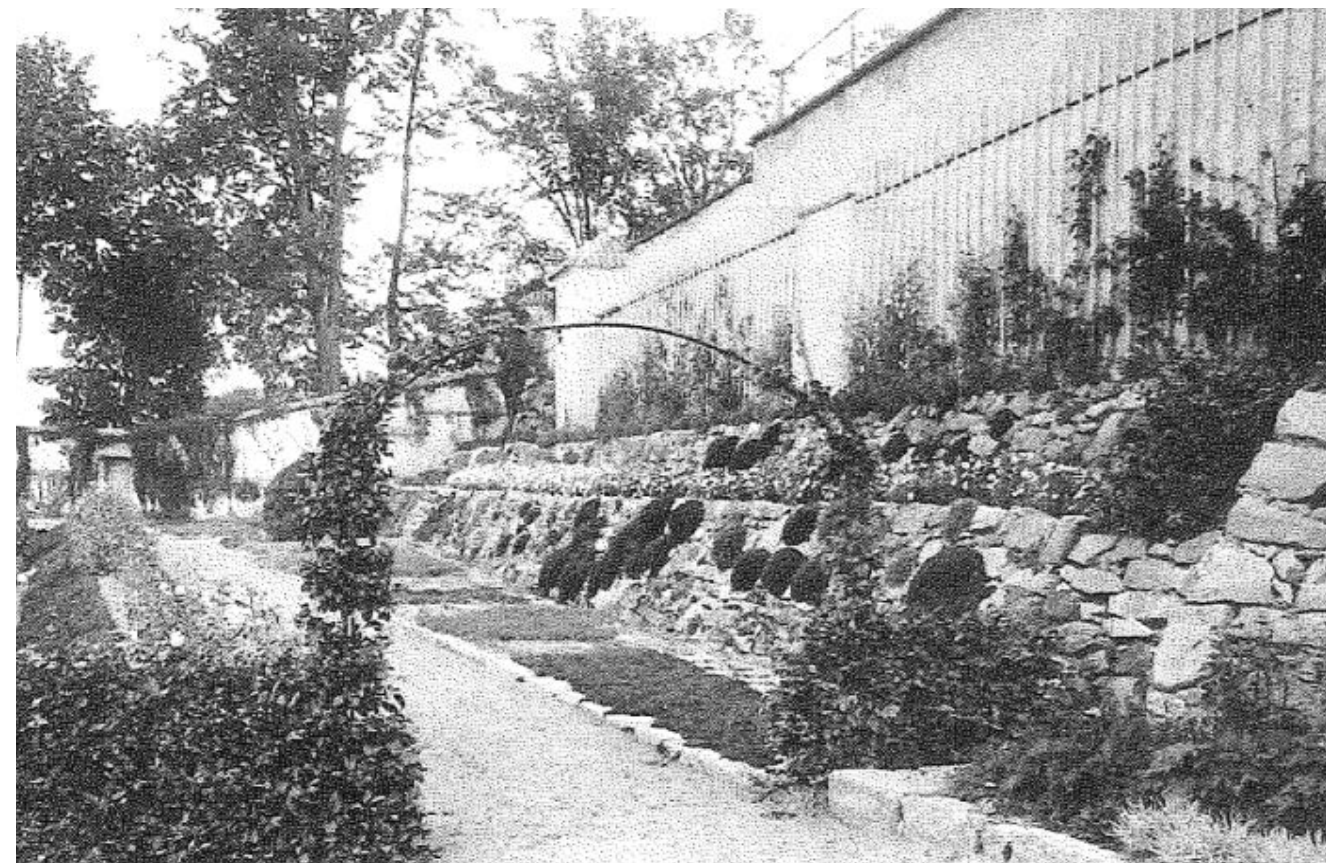
Obr. . Terasy, pohled ze severozápadu v r. 2017

Obr. . Pohled od teras k sadu v r. 2017

Obr. 39. Terasy, pohled od severu v r. 1929

Obr. 40. Terasy, pohled z jihu, rok 1929

Obr. 41. Terasy, pohled od severu, rok 2017 – bazének byl postaven později ve 30. letech a počítá se s jeho zachováním, přestárlé habrové živé ploty je zapotřebí obnovit

Obr. 42. Terasy, pohled z jihu, rok 2016 – v návrhu se počítá s obnovou cesty, teras a habrového loubí

Vizualizace 9 - Terasy a alpinum

5.2.7. DÍLČÍ NÁVRHY ŘEŠENÍ DŮLEŽITÝCH PAMĚTIHODNOSTÍ

BÝVÁLÁ PRÁDELNA / DNEŠNÍ DOMEK ZAHRADNÍKA

Cílem je zachování bývalé prádelny a její udržení v dobrém stavu.

POZŮSTATKY DOMU ZAHRADNÍKA

Cílem práce je vrácení ruinám domu zahradníka život. Prostor je navržen k vyčištění od náletů dřevin a částečné obnově zdí, aby byl jeho obrys více zřetelný. Cílem je spíše naznačení jeho podoby formou landartu – nikoliv věrohodná rekonstrukce původního stavu.

OHRADNÍ ZEDĚ A BRÁNY

Cílem je doplnění dočasných otvorů v ohradní zdi brankou, tak aby zahrada byla uzamykatelná.

CESTY

Cesty vyžadují obnovu a pravidelnou údržbu.

MOSTY A MŮSTKY

Cílem je udržování významných kamenných a jiných mostů a mostků v dobrém stavu.

KAMENNÉ STOLKY A LAVICE

Cílem je udržení významného mobiliáře na původním místě a v dobrém stavu.

RYBNÍK ZA VRATY

Rybník byl mezi lety 2009 až 2010 revitalizován na základě OPŽP Obnova přírodních prvků zámeckého parku ve Vrchoťových Janovicích – vodní nádrž Za Vraty. V návrhu diplomové práce se počítá s obnovou přístaviště pro loďky. Na základě konzultací s paní kastelánkou, Mgr. Ludmilou Fiedlerovou, bylo stanoveno jeho umístění v prostoru pod dnešním jedlovcem.

SOUSTAVA KACHNÍCH RYBNÍČKŮ

Cílem je podtržení atmosféry místa, vyčištění a obnova nádrží a odstranění náletů v jejím bezprostředním okolí. Výsadby rostlin musí být přirozené, umocňující charakter místa. V centrální části mezi nádržemi je navrženo vytvoření souvislého porostu Vinca minor.

LESNÍ JEZÍRKO SE STUDÁNKOU

Cílem je vyčištění studánky a obnova hráze jezírka. V rámci další fáze by měla být vytvořena komplexní historická a krajinná analýza okolí janovické zahrady. Měl být vytvořen krajinařský návrh úprav nad ohradní zdí, který napomůže diverzifikaci ploch, lepšímu zadržování vody v krajině a posílení přítoku vody, který je dnes spíše sezónní.

SUCHÉ JEZÍRKO

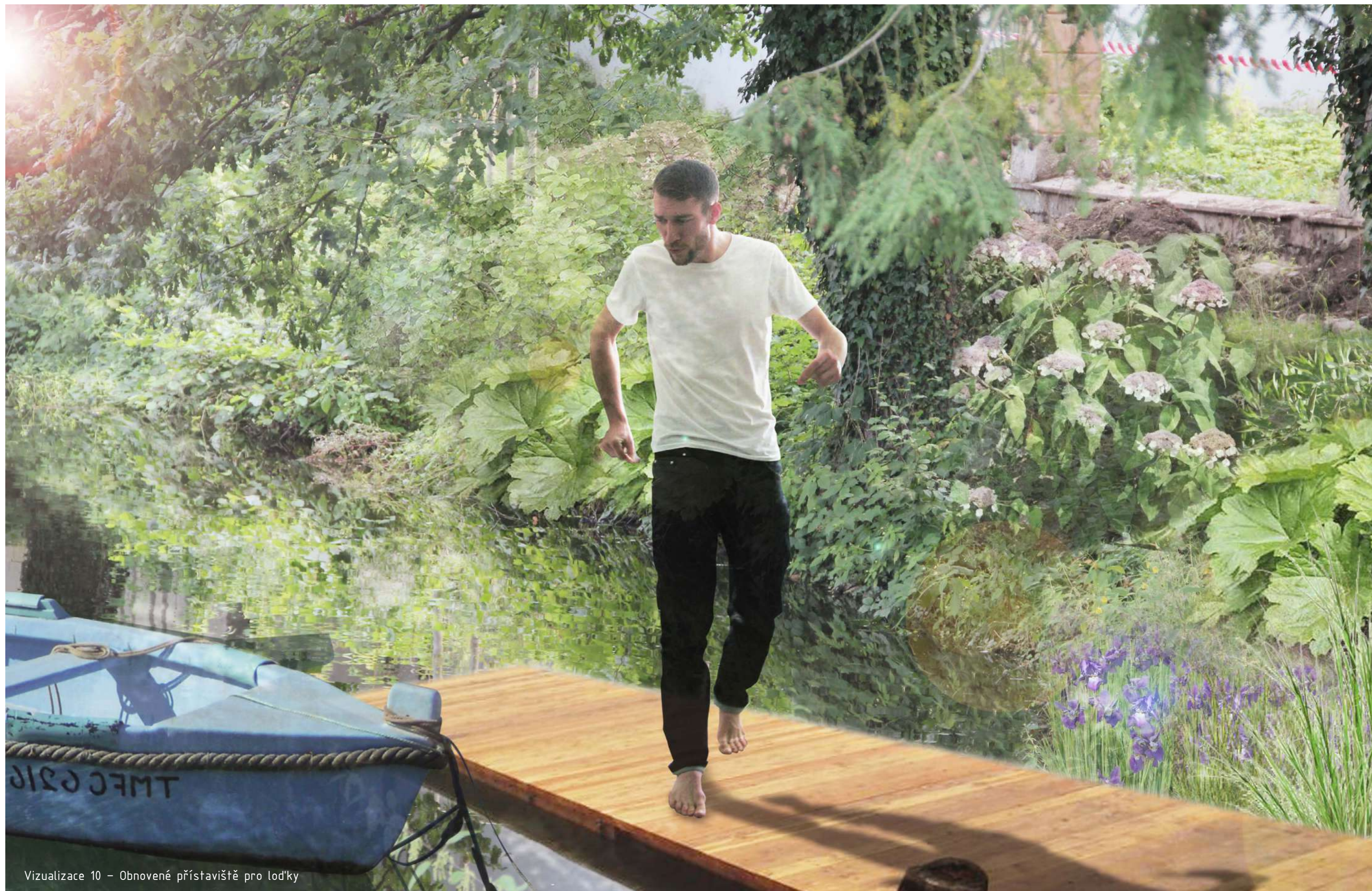
Cílem je vyčištění pramene, obnova hráze jezírka a obnova Skrytého pramene ze soustavy kachních rybníčků.

JIŽNÍ A HORSKÝ POTOK

Cílem je vyčištění Janovického potoka od splavenin z rybníka Musíku a osázení břehovými druhy.

LEVOBŘEŽNÍ PŘÍTOK JANOVICKÉHO POTOKA

Cílem práce je vyčištění přítoku potoka.

Vizualizace 10 – Obnovené přístaviště pro lod'ky

Vizualizace 11 - Kachní rybníčky

5.2.8. PRÁCE S VEGETACÍ

Součástí komplexního řešení obnovy zámecké zahrady ve Vrchoťových Janovicích je projekt revitalizace zeleně. Cílem práce je zajištění prvků historické kompozice s důrazem na zachování a obnovu původní druhové skladby, tak aby její historická kompozice zůstala nadále čitelná. V návrhu jsou stanoveny významné dřeviny (ať už solitérní či jinak kompozičně významné, a zároveň vzácné druhy dřevin či jejich kultivary), jejich skupiny a porosty, které by měly být v zahradě do budoucna ponechány a obnovovány. Především u dřevin solitérních či kompozičně významných je důležitá obnova v původním místě – tzn. ponechání stromu na dožití a v konečné fázi jeho úplné odstranění a obnova dřevinou stejného druhu a kultivaru (pokud je v současné době dostupný, popř. nahrazení co nejpodobnějším možným druhem / kultivarem). Takto budou obnoveny např. *Liriodendron tulipifera* a *Fraxinus excelsior* 'Pendula' v louce před zámkem či solitérní *Platanus x acerifolia* 'Suttneri' v centrální louce (ostatní významné stromy jsou vyznačeny v celkové situaci). Je navržena obnova Picklerovy kytice lip před zámkem, tzn. výsadba pěti jedinců soustředně do jedné výsadbové jámy (viz historické fotografie). Pro větší dramatickost bude v místě výsadby mírně navýšen terén, stejně jako tomu bylo v minulosti.

K nejstarším dřevinám, které je potřeba dochovat, a do budoucna počítat s jejich obnovou, patří solitérní duby v okolí rybníka Za Vraty a nad azalkovou strání, které datujeme do doby před zhruba 170–ti až 190–ti lety. Je navržena výsadba vzrostlejšího dubu na hrázi rybníka – na místě dnešního jedlovce. Ten bude ponechán na dožití a až po jeho odstranění proběhne výsadba, tak aby nebyl poškozen habitus dubu.

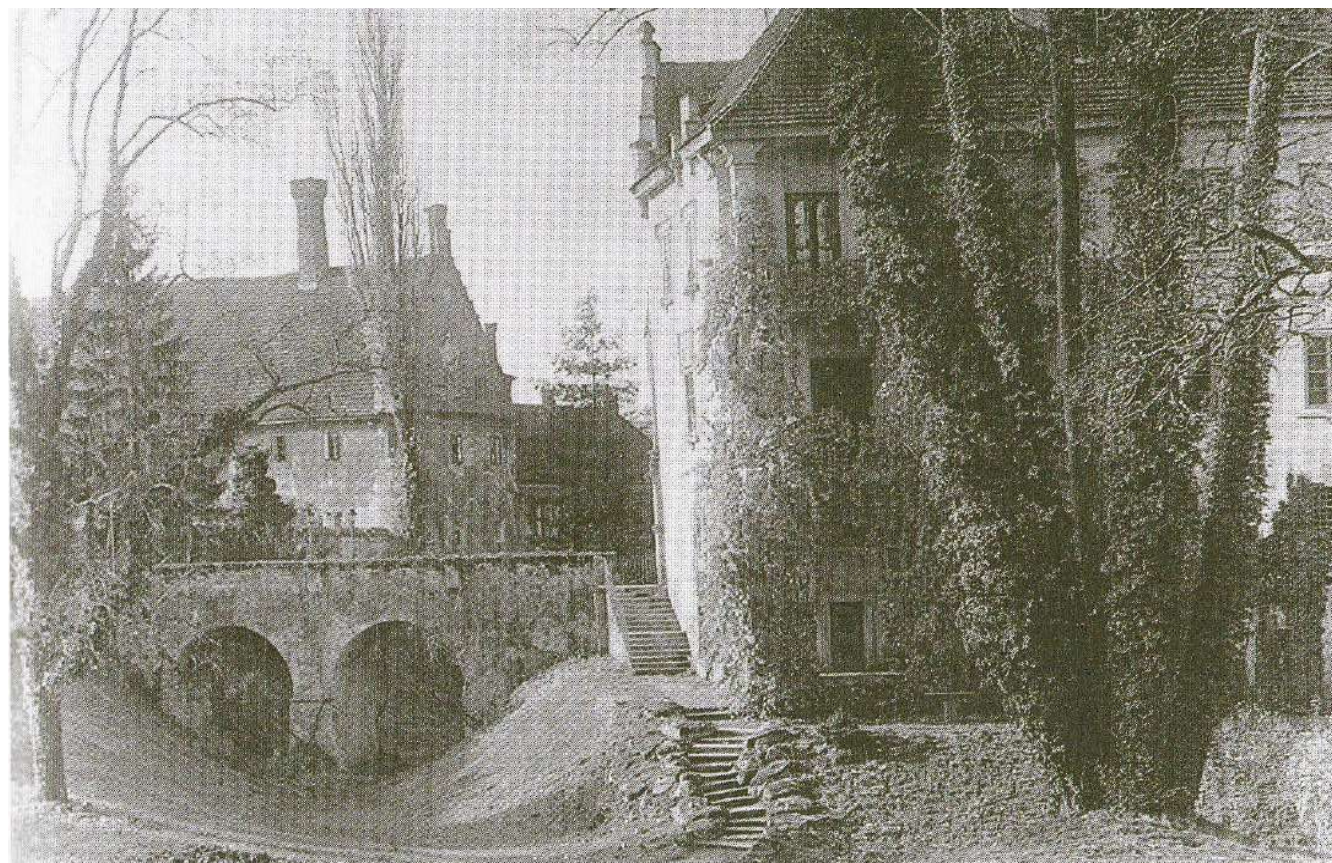
V zarostlejší části na východní straně zahrady se nachází několik kosterních stromů, které byly vysazeny kolem roku 1840, v místě tehdejší obory. Mezi ně patří četné lípy (především srdčité), méně buky a duby letní. U těchto dřevin (významných spíše svým stářím než kompozicí) je potřebná obnova v podobě zachování obdobného druhového složení porostu. Významnými dřevinami, které dokládají historický vývoj zahrady jsou solitéry v centrální a východní louce (platan, solitérní javory, buky, vejmutovky a douglasky), které byla vysazeny po roce 1880, a je nutná jejich obnova v původním umístění. V lese na severovýchodě nalezneme borovice lesní stáří okolo 130 až 140 let. V blízkosti fořtovny se nachází výsadby modřínů z roku 1905. Douglasky pod zámkem, v jihozápadní části zahrady, pocházejí z roku 1924. Porosty tvořené buky, červenými duby a modřínů včetně výsadeb douglasky ve východní části zahrady byly vysazovány převážně mezi léty 1930–1932, po velké vichřici v roce 1929, kdy vzaly za své četné vzrostlé

smrky v oboře. Je potřeba zachovat obdobné druhové složení porostu. Alej smrků k zadní bráně a stromy kolem plechové haly pochází z let 1945 až 1947, tedy za života Sidonie. V návrhu jsou ponechány, ale jejich obnova do budoucna není nezbytná.

V prostoru bývalé užitkové zahrady jsou většinou zastoupeny krátkověké dřeviny (vrby, topoly, olše, osiky a jabloně). V místě návrhu zahradnictví je několik z nich navrženo k odstranění. Ovocné dřeviny (mimo nové výsadby) jsou přestárlé, bez následné péče. Jsou ponechány na dožití – s tím, že v prvních letech po obnově užitkové zahrady budou tvořit vertikální strukturu zahrady a zajímavý kontrast s novými výsadbami. Následně jsou navrženy k obnově stejnými druhy – pro výraznější efekt výpěstky již od země zakmeněnými.

V místě předdvoří je zachována solitéra habru obecného, pnoucí hortenzie u brány a šestice jírovců kolem stávající Bacchovy kašny (resp. 5, jelikož jeden odumírající jírovec je navržen k výměně). Solitérně stojící smrk *Picea pungens* charakterově neodpovídá duchu místa a je navržen k odstranění. V současnosti slouží jako vánoční strom – lze jej tedy nahradit dočasnou instalací v období Vánoc, popř. zvolit jiné místo v obci pro vánoční strom.

V návrhu se počítá s obnovou trvalkových a keřových výsadeb v místech vyznačených v Sidoniině deníku. Druhové složení ani umístění nemusí být zcela autentické, exaktní, jde spíše o jejich naznačení. Deník je k nalezení v příloze této práce.

Obr. 43. Pohled na zámek v roce 1929

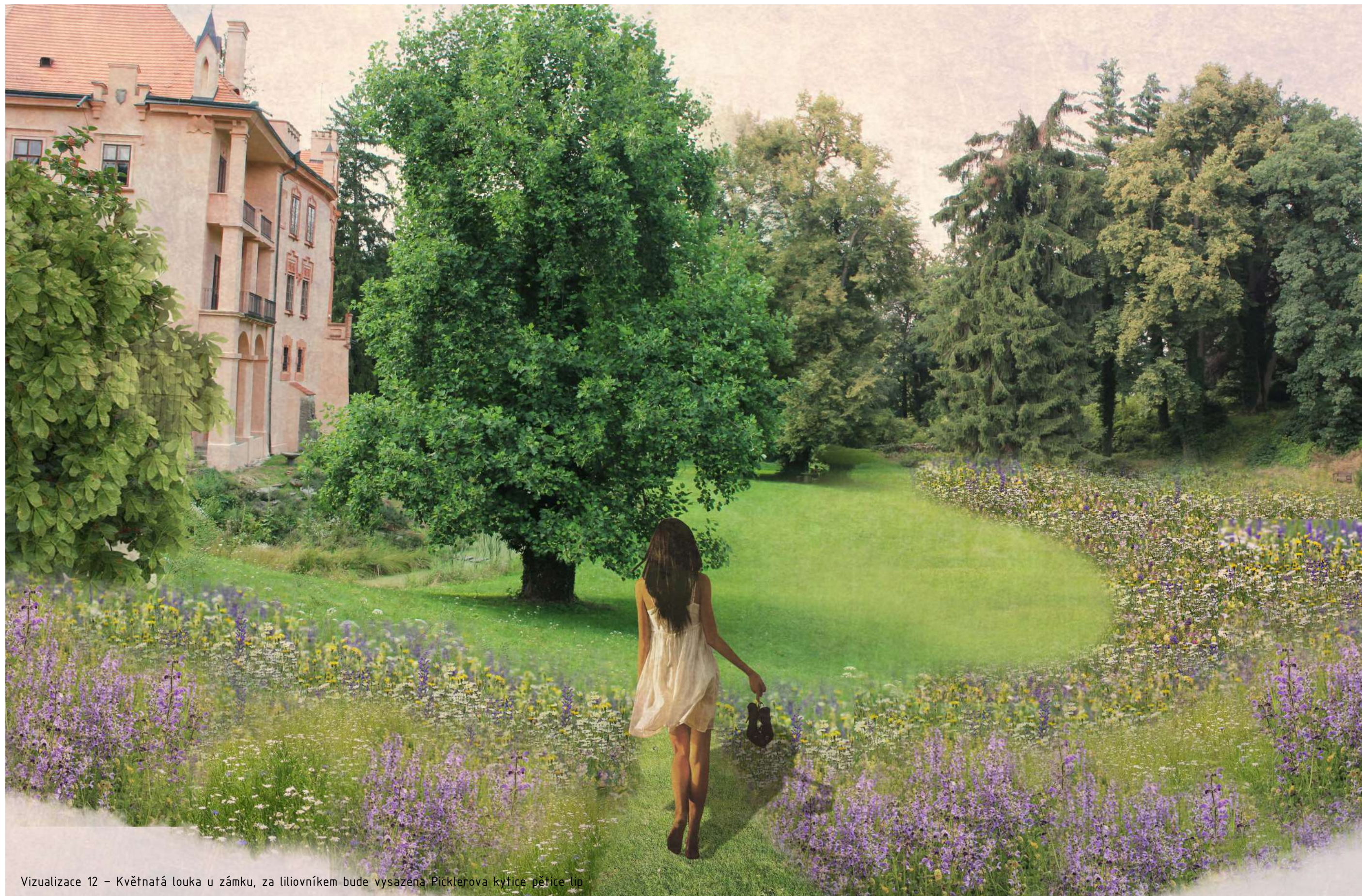
Obr. 44. Pohled na zámek v roce 1929 – Picklerova kytice pětilip a převislý jasan

Obr. 45. Pohled na zámek v roce 2017 – liliovník je již přestárlý, navrhuje se jeho ponechání na dožití a obnova ve stejném místě, shodný postup bude i u převislého jasanu napravo

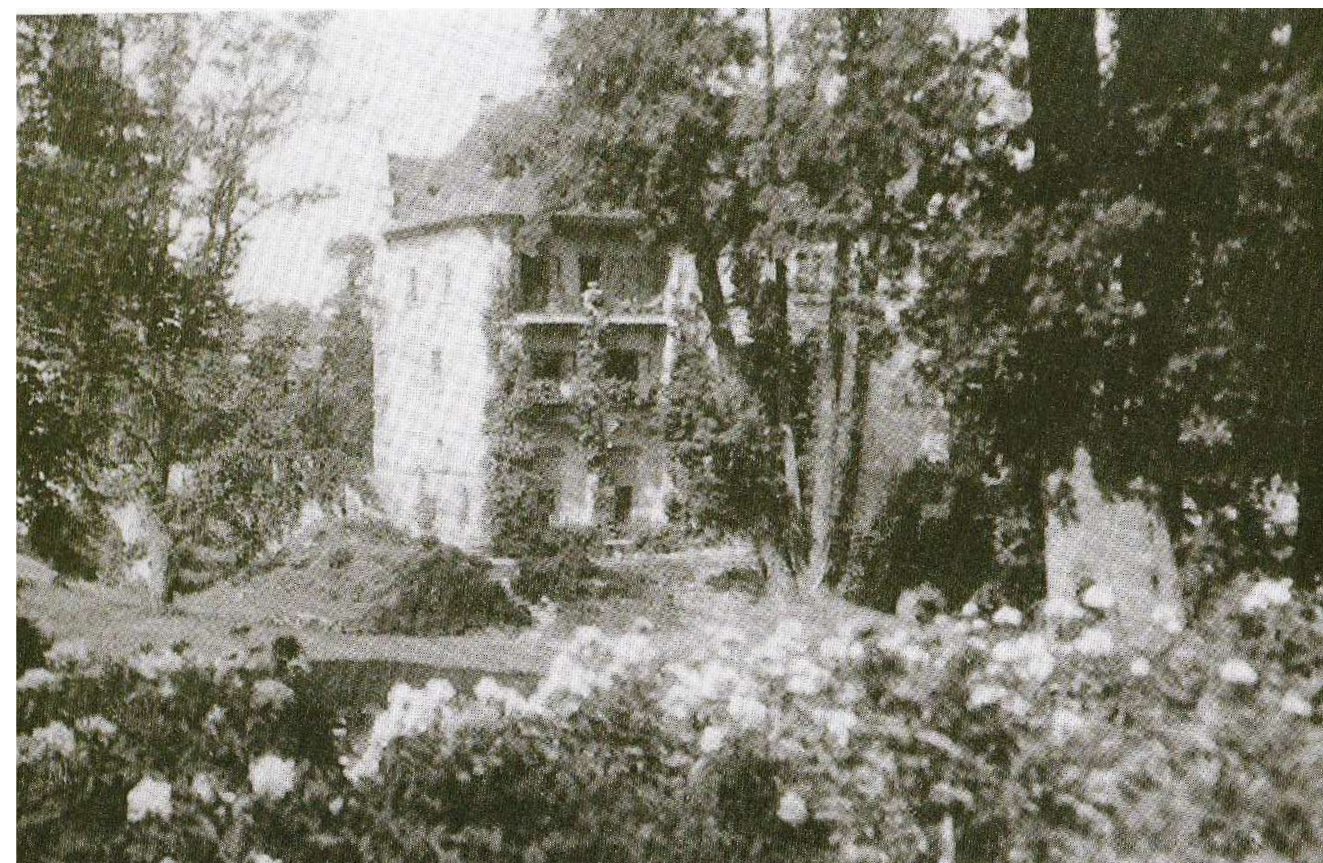
Obr. 46. Picklerova kytice lip se v návrhu doporučuje k obnově ve stejném místě – včetně mírné terénní modelace

Vizualizace 12 – Květnatá louka u zámku, za liliovníkem bude vysazena Picklerova kytice pětice lip

Obr. 47. Sidonie a bratr Karel v předdvorí roku 1930

Obr. 48. Pohled na zámek od Janova odpočívadla

Obr. 49. Předdvorí, rok 2017 – v návrhu se počítá s okrajovými výsadbami (podél plotu) hortenzií, pivoňek a pnoucích růží, v tomto místě pod starým habrem je umístěna knihovna a v dlažbě jsou vyryty verše *Einodis*

Obr. 50. Pohled na zámek od Janova odpočívadla , rok 2017 – v návrhu se počítá s obnovou trvalek i kěrů v místech zahrnutých v Sidoniině zahradnickém deníku

SCHÉMA VÝSADEB PODLE ZAHRADNICKÉHO DENÍKU SIDONIE NÁDHERNÉ

LEGENDA

- 1 alpinum
- 2 altánek Sidonienhaus
- 3 Amáliino místo
- 4 azalková stráň
- 5 domek zahradníka
- 6 dvůr
- 7 Horní (Lesní) rybníček
- 8 Karlovo místo
- 9 květinová zahrada
- 10 louka pod zámek
- 11 louka v centru parku
- 12 mléčný sklípek
- 13 prádelna
- 14 potok pod vodopádem
- 15 prostor vodního příkopu
- 16 Prostřední (Suchý) rybníček
- 17 příjezdová cesta
- 18 rodinný hřbitov
- 19 rybník Za vraty
- 20 skleník hraběte z Mitrovic
- 21 skleník Nádherných
- 22 stůl Jana Nádherného
- 23 Východní louka
- 24 terasy
- 25 užitková zahrada

Schéma 14. Schéma výsadeb podle zahradnického deníku

6. DISKUZE

Návrh řešení je ve shodě s Florentskou chartou a památkovým záměrem, tedy obnovou zahrady do období 20.–30. let 20. století, za života jeho poslední šlechtické majitelky Sidonie Nádherné. Ta zahradě v Janovicích zasvětila svůj život. Jednotliví majitelé a tvůrci na sebe často navazovali a vzájemně se inspirovali. Návrh řešení respektuje tento historický vývoj a citlivě na něj navazuje. Cílem není důsledná, exaktní obnova. Je důležité, abychom obraz zahrady zachovali živý a proměnlivý. A sice využitím soudobých forem a prostředků, reflektováním požadavků uživatelů 21. století a využitím alternativních a nekonvenčních přístupů.

Cílem práce je celkové zlepšení stavu zahrady jako kulturní nemovité památky – je zapotřebí obnovit jeho základní strukturu a zdůraznit důležité prvky, symbolicky rekonstruovat výsadby. Hlavním úkolem je však propojení zahrady jednotným konceptem a připomenutí osudu Sidonie Nádherné a jejích významných hostů, kteří jsou se zahradou neodlučitelně spjati; zvýšení její atraktivity pro veřejnost i odborníky z oboru. Ukazuje se totiž, že užívání památek je jedinou fungující a trvale udržitelnou cestou, jak památky zachovávat i do budoucna.

Můžeme říci, že zahrada už je v současnosti nádherná taková, jaká je. Studie v posledních letech se zabývaly rehabilitací dřevinného patra. Solitéry, skupiny dřevin i porosty byly omlazovány novými výsadbami a na základě dendrologických průzkumů byla prováděna nezbytná arboristická ošetření dřevin za účelem dosažení provozní bezpečnosti a stabilizace jejich sadovnické hodnoty. Po nalezení zahradnického deníku Sidonie Nádherné se ale objevil zcela zásadní, nový podklad, který přímo vybízí k obnově výsadeb a nabídnutí nových aktivit, které s ní budou spojeny.

Na základě deníkových záznamů bylo v návrhu stanoveno celkem 25 stání, která jsou navržena k symbolické rekonstrukci trvalkových výsadeb. Po konzultaci s vedoucí práce a na základě důkladných analýz a problémové mapy byla vytipována další stěžejní místa k obnově. Jedná se o prostor předdvoří, v současnosti nepříliš reprezentativní nástupní prostor do zámku i do zahrady, a místo užitkové zahrady, které je v současnosti nevyužitá, přitom má velmi výhodnou polohu a obrovský potenciál pro nové využití.

7. ZÁVĚR

Často mylnou představou veřejnosti je, že zahradní a krajinářská architektura se zabývá převážně sadovými úpravami. Rostliny, stromy a keře jsou pro zahradní a krajinářské architekty médii, pomocí kterého vytváří krásné prostory – proměnlivé v průběhu roku, v jeho náladách. Co je však nejdůležitějším úkolem nás, architektů, je dát zahradě jednotný koncept, vytvořit „příběh“, který nás pohltí a logicky provede od začátku až do konce. Zahrada v Janovicích je unikátní ve všech jeho dimenzích. Proto je velmi důležité uchovat ji i pro budoucí generace. Nalézt historické stopy, podpořit a obnovit její důležité prvky a citlivě na ně navázat.

Náš obor je velmi rozsáhlý a dotýká se mnoha témat, od historie, sociální psychologie, ekologie až po ekonomiku. Obnova historických zahrad vyžaduje komplexní a nadčasový přístup, nesmíme opomenout žádnou z jeho složek. Důležitá je odvaha dělat věci jinak. Flexibilně reagovat na změny nejen v samotné zahradě, ale i ve společnosti. Snažit se reflektovat soudobé požadavky uživatelů, využít alternativní a nekonvenční přístupy.

Důležitou složkou je vzdělávání samotných návštěvníků. Rozšiřovat jejich obzory, naučit je vnímat nejen zahradu a její jednotlivé části, rostliny. Ale především, pomoci jim pochopit příběh Sidonie Nádherné v historických souvislostech. Historie se často opakuje. O to důležitější je chápat poučení, která z ní plynou. Nejsilnější a nejpůsobivější jsou samotné dopisy a deníkové záznamy. Právě prostřednictvím těchto autentických zápisků můžeme nabýt nových znalostí, naučit se pochopit myšlenkové pochody autorky a jejích přátel. Porozumět „duchu doby“, který je ještě zvýrazněn událostmi a emocemi v osobní rovině.

Prostředí, ve kterém žijeme, má na nás mimořádný vliv. Formuje náš charakter. Osobnost Sidonie je toho jedinečným dokladem. Podstatné je, uvědomit si důležitost našeho údělu a nepromrhat energii na povrchních záležitostech. Aniž si to možná uvědomujeme, jako zahradní a krajinářští architekti máme v rukou jedinečnou příležitost podílet se na formování společnosti.

8. SOUHRN

DIPLOMNÍ PROJEKT – STUDIE OBNOVY HISTORICKÉ ZAHRADY VRCHOTOVY JANOVICE

Diplomová práce se zabývá tématem obnovy historické zahrady ve vybraném modelovém objektu – zámecké zahradě ve Vrchotových Janovicích. První, teoretická, část se zabývá celkovým pohledem na památkovou péči, jejím vývojem, hlavními dokumenty a principy. Druhá část se věnuje modelovému území. V práci jsou obsaženy důkladné analýzy řešeného území – širší vztahy, funkční, provozní a kompoziční analýzy a inventarizace zeleně. Zabývá se historickým vývojem objektu. Především ale, pohnutým osudem jeho poslední šlechtické majitelky, baronky Sidonie Nádherné. Ta vnukla místu nezaměnitelný ráz a práci na zahradě zasvětila celý svůj život. Právě díky Sidonii Nádherné, která se stala inspirací Rainera Maria Rilkeho, Karla Krause či Maxe Švabinského, jsou s Vrchotovými Janovicemi spjata jména mnoha významných umělců.

Záměrem je navrácení zahrady do období 20. až 30.let, za současného rozvinutí potenciálu místa a zvýšení jeho atraktivity pro návštěvníky novodobými formami. Na základě syntézy dat, které byly získány z průzkumů, je vytvořen návrh na úrovni studie. Návrh dokládají celkové i detailní půdorysy území, řezy, perspektivy a ptačí pohledy. Návrh vytváří soudobý prostor, respektuje však historické náležitosti a je citlivě vnesen do současného stavu.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Zahrada, historická zahrada, obnova historické zahrady, Sidonie Nádherná, Vrchotovy Janovice

RESUME

MASTER'S THESIS – HISTORIC GARDEN RECONSTRUCTION IN VRCHOTOVY JANOVICE

This master's thesis deals with the topic of historic garden reconstruction – model object is the castle garden in Vrchotovy Janovice. Theoretical part is focused on a brief literature overview of the issue, historic preservation and its evolution, main documents and principles. Second part is focused on the particular model object. It contains consistent wide relations, functional, operational and composition analysis and greenery inventory. But most importantly, it deals with the historical development of the site, connected to stirred destiny of its last aristocratic owner, baroness Sidonie Nadherná. She devoted her life to this place and created an authentic unforgettable nature of the garden. Sidonie became the source of inspiration for many artists of the time. Thanks to her many personalities as Rainer Maria Rilke, Karel Kraus or Max Svabinsky are linked to Vrchotovy Janovice.

The intention is to restore the garden to the 20th and 30th years, while developing the potential of the place and increasing its attractiveness for visitors in modern forms. Based on the synthesis of the data obtained from surveys, a study-level proposal is created. The proposal is proved by overall and detailed ground plans, section-cut plans, perspectives and bird views. It creates contemporary space, but respects the historical elements and is sensitively brought into the present state.

KEY WORDS:

Garden, historic garden reconstruction, Sidonie Nadherná, Vrchotovy Janovice

9. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

LITERÁRNÍ ZDROJE:

- DOKOUPIL, Z. Zahrada a park v historickém vývoji. Státní nakladatelství technické literatury, 1957
- ČADILOVÁ, O., ed. Vrchoťovy Janovice. Praha: Marolín, 2001. ISBN 80-86453-07-3.
- HENNEBO, D. – HANSMANN, W. a kol. Gartendenkmalpflege: Grundlagen der erhaltung historischer Gärten und Grünanlagen. Stuttgart: Eugen Ulmer, 1985. 393 s. ISBN 3-8001-5046-8.
- CHROMÝ, I., HALÍK, J., JEBAVÝ, M. Obnova přírodních prvků zámeckého parku Vrchoťovy Janovice: Revitalizace zeleně. 2009.
- ICOMOS: Charta o historických zahradách, tzv. Florentská charta, In: Památky a příroda XXXVIII, 5/1978.
- KRAUS, Karl. Wiese im Park: Gedichte an Sidonie Nadherny. Frankfurt am Main: Insel, 2004. ISBN 3458192549.
- KUTOVÁ, J., VOKOLEK, J. Zámecký park ve Vrchoťových Janovicích. Praha: Národní muzeum, 1999. Průvodce (Národní muzeum). ISBN 80-7036-064-X.
- MAREK, I., DANDOVÁ, M., KOSNAR, J. Rehabilitace zámeckého parku Vrchoťovy Janovice. 2002.
- Mezinárodní dokumenty o ochraně kulturního dědictví. I. Svazek. Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, Praha, 2007
- NÁDHERNY VON BORUTIN, Sidonie, Friedrich. PFÄFFLIN a Alena K. WAGNEROVÁ. Gartenschönheit, oder, Die Zerstörung von Mitteleuropa: Briefe an Vaclav Wagner 1942-1949. Göttingen: Wallstein Verlag, 2015. Bibliothek Janowitz. ISBN 3835316184.
- OTRUBA I.: Zahradní architektura. Tvorba zahrad a parků. ERA, 2002, 1. vyd. 180-188 s.
- PACÁKOVÁ – HOŠŤÁLKOVÁ, B., a kol. Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Libri Praha, 2004
- PAVEL, J. Ochrana kulturních památek. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1969
- POLÁKOVÁ, J. (ed.). Mezinárodní dokumenty o ochraně kulturního dědictví. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2007, 235 s. ISBN 978-80-87104-14-9
- QUITT, E.: Klimatické oblasti Československa. Academia, Studia Geographica 16, GÚ ČSAV v Brně, 1971
- RIEDEL, D. – NEUMANN, P. – DOKOUPIL, Z. Historické zahrady v Čechách a na Moravě. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1957.
- ROHDE, M. – SCHOMANN, R. Historic gardens today: to commemorate the 80th birthday of Professor Dr. Dieter Hennebo. Leipzig: edition Leipzig, 2004. 296 s. ISBN 3361005787.
- SAK, R., BEZECNÝ Z. Dáma z rajského ostrova: Sidonie Nádherná a její svět. Praha: Mladá fronta, 2000. Osudy (Mladá fronta). ISBN 80-204-0852-5.
- SAK, R. – STREIT V. – BEZECNÝ Z. Sidonie Nádherná z Borutína a její přátelé: (k 50. výročí úmrtí Sidonie Nádherné). Praha: Národní knihovna České republiky, 2001. ISBN 80-7050-376-9.
- SCHAFFGOTSCH, H. – PLOTZEK, M. F. – PFÄFFLIN, F. – FRITTA, B. – TRAUZETTEL, L. Der Park von Janowitz. Mit Exkursionen in die Botanischen Gärten von Purgstall, Pruhonitz, Prag, Wien, München, Raudnitz und Eisenberg ; aus den Tagebüchern des Grafen Herbert Schaffgotsch 1929-1933. Warmbronn: Keicher, 2007. ISBN 3938743441.
- ŠIMEK, P. Vyhodnocení dendrologického potenciálu objektu: Koncept osnov textu. Mendelova univerzita v Brně, 2013.
- ŠIMEK, P. Pasport zeleně: Koncepty osnov přednášek. Mendelova univerzita v Brně, 2012.
- ŠTORM, B.: Péče o zámecké zahrady, In: Zprávy památkové péče, r. XIII. /1953. 257-263 s.
- VITNER, V.: Stručný slovník památkové péče, KSPPOP Ústí nad Labem, 1983.
- WAGNEROVÁ, A. – KRAUS K. – JACOBSENOVÁ M. Sidonie Nádherná a konec střední Evropy. Přeložil Vratislav

SLEZÁK. Praha: Argo, c2010. ISBN 978-80-257-0329-8.

ZELLNEROVÁ, R., KNECHTEL A., ed. Zámecký park ve Vrchoťových Janovicích: sborník z odborného semináře konaného ve dnech 13. a 14. června 2000 v Praze a Vrchoťových Janovicích = Schlosspark Janowitz : Sammelband mit Beiträgen des Fachseminars in Prag und Vrchoťovy Janovice am 13. und 14. Juni 2000. In: Národní muzeum Praha. Praha, 2001. ISBN ISBN:80-7036-123-9.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

- Založte si květinovou zahradu podle baronky Sidonie Nádherné [online]. In: PONCAROVÁ, J. Časopis Sidonie, 2017 [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: <http://www.sidonie-casopis.cz/zalozte-si-kvetinovou-zahradu-podle-baronky-sidonie-nadherne>
- Navštivte nás: Zámek Vrchoťovy Janovice. In: Národní Muzeum [online]. Vrchoťovy Janovice: Fiedlerová L., 2016 [cit. 2016-10-22]. Dostupné z: <http://www.nm.cz/Hlavni-strana/Navstivte-nas/Zamek-Vrchotovy-Janovice.html>
- Úplný text zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění [online]. Praha, 2017 [cit. 2017-04-01]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/portal/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/pravni-predpisy-a-mezinarodni-dokumenty/text-zakona-o-pamatkove-peci.pdf>
- Naučná stezka [online]. In: Vrchoťovy Janovice: Městys Vrchoťovy Janovice, 2016 [cit. 2017-02-12]. Dostupné z: <http://www.mestysvrchotovyjanovice.cz/cz/naucna-stezka>
- Vrchoťovy Janovice [online]. Wikipedia [cit. 2017-03-13]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Vrchotovy_Janovice
- In: LÁDYOVÁ, J. Byla Sidonie opravdu nádherná? Nevšední osud jedné baronky [online]. Žena-in, 2013 [cit. 2017-03-13]. Dostupné z: <http://zena-in.cz/clanek/byla-sidonie-opravdu-nadherna-nevsedni-osud-jedne-baronky>
- Sidonie Nádherná byla mnohem víc než pomocnicí a múzou velkých básníků [online]. Idnes, 2010 [cit. 2017-10-22]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/sidonie-nadherna-byla-mnohem-vic-nez-pomocnici-a-muzou-velkych-basniku-1z7-/zpr_archiv.aspx?c=A101029_103159_kavarna_chu
- Vrchoťovy Janovice – naučná stezka Po stopách Sidonie Nádherné [online]. Kudy z nudy, c2017 [cit. 2016-10-22]. Dostupné z: <http://www.kudyznudy.cz/aktivity-a-akce/aktivity/zamek-vrchotovy-janovice.aspx>

MAPOVÉ ZDROJE:

- Geologie, radon a geologická mapa Vrchoťovy Janovice [online]. Česká geologická služba, 2016 [cit. 2016-09-27]. Dostupný z http://www.geology.cz/app/ciselniky/lokalizace/show_map.php?mapa=g50&y=738000&x=1090900&s=1
- Hydrogeologická rajonizace [online]. Česká geologická služba, 2016 [cit. 2016-09-27]. Dostupný z http://mapy.geology.cz/hydro_rajony/
- Nahlížení do katastru nemovitostí [online]. Státní správa zeměměřičství a katastru, 2017 [cit. 2016-09-22]. Dostupný z http://nahlizeniidokn.cuzk.cz/ZobrazObjekt.aspx?encrypted=rzVpyj2GWck27Jk9fG15fDYX49WmArG35QZKF-sYRfc-AHdtlkzMm-lToT1NkhrBe3rz-H55qW_koz-XYHfI4C3RvjFHdjlYa6lE6PdKQfaLXNRRwZ0h1X09A9zJOavMi
- Ortofotomapy ČÚZK (aktuální). Národní geoportál INSPIRE [online]. CENIA, 2017 [cit. 2016-09-22]. Dostupné z <http://geoportal.gov.cz/web/guest/map>
- Půdní mapa 1:50 000 [online]. Česká geologická služba, 2016 [cit. 2016-09-27]. Dostupný z <http://mapy.geology.cz/pudy/>
- Stabilní katastr – indikační skici Národního archivu. [online]. 2006. Český úřad zeměměřičský a katastrální [cit. 2016-10-01]. Dostupné z http://archivnimapy.cuzk.cz/skici/skici/BER/BER145018400/BER145018400_index.html

10. SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A SCHÉMAT

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obr. 1. ČUZK. Indikační skica z let 1824–1843. [mapový podklad]. URL<http://archivnimapy.cuzk.cz/skici/skici/BER/BER145018400/BER145018400_index.html>
- Obr. 2. MAREK, I., DANDOVÁ, M., KOSNAR, J. Výřez z mapy evidence nemovitostí z r. 1967. [mapový podklad]. Re-habilitace zámeckého parku Vrchotovy Janovice. Část II, s. 42.
- Obr. 3. KUTOVÁ, J., VOKOLEK, J. Plán úpravy kolem rybníka Za Vraty od Eduarda Fialy z r. 1883. [scan fotografie]. Zámecký park ve Vrchotových Janovicích, s. 11.
- Obr. 4. KUTOVÁ, J., VOKOLEK, J. Plán květinových záhonů před zámek od Josefa Sekala z r. 1889. [scan plánu]. Zámecký park ve Vrchotových Janovicích, s. 14.
- Obr. 5. KUTOVÁ, J., VOKOLEK, J. Květinové záhony před zámek kolem r. 1900. [scan fotografie]. Zámecký park ve Vrchotových Janovicích, s. 15.
- Obr. 6. KUTOVÁ, J., VOKOLEK, J. Východní průčelí zámku v r. 1900. [scan fotografie]. Zámecký park ve Vrchotových Janovicích, s. 16.
- Obr. 7. KUTOVÁ, J., VOKOLEK, J. Amalienplatz kolem r. 1910. [scan fotografie]. Zámecký park ve Vrchotových Janovicích, s. 18.
- Obr. 8. KUTOVÁ, J., VOKOLEK, J. Centrální louka s domem zahradníka před r. 1878. [scan fotografie]. Zámecký park ve Vrchotových Janovicích, s. 21.
- Obr. 9. SCHAFFGOTSCH, H. – PLOTZEK, M. F. – PFÄFFLIN, F. – FRITTA, B. – TRAUZETTEL, L. Schody navržené Camillo Schneiderem v r. 1929. [scan fotografie]. Der Park von Janowitz, s. 31
- Obr. 10. KUTOVÁ, J., VOKOLEK, J. Dub na hrázi rybníka – na místě dnešního jedlovce. [scan fotografie]. Zámecký park ve Vrchotových Janovicích, s. 13.
- Obr. 11. SCHAFFGOTSCH, H. – PLOTZEK, M. F. – PFÄFFLIN, F. – FRITTA, B. – TRAUZETTEL, L. Zámek a torzo starého dubu zrcadlící se na vodní hladině (r. 1929). [scan fotografie]. Der Park von Janowitz, s. 30
- Obr. 12. SCHAFFGOTSCH, H. – PLOTZEK, M. F. – PFÄFFLIN, F. – FRITTA, B. – TRAUZETTEL, L. Květinová zahrada a terasy ve 30. letech 20. st. [scan fotografie]. Der Park von Janowitz, s. 59
- Obr. 13. SCHAFFGOTSCH, H. – PLOTZEK, M. F. – PFÄFFLIN, F. – FRITTA, B. – TRAUZETTEL, L. Sidonie Nádherná v květinové zahradě pod terasami. [scan fotografie]. Der Park von Janowitz, s. 55
- Obr. 14. STŘÍTECKÁ, K. Kamenný most u studánky ve východním cípu zahrady. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2016
- Obr. 15. STŘÍTECKÁ, K. Detail mostu z nepravidelně skládaných kamenů (jižně od rybníka Za Vraty) . [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2016
- Obr. 16. STŘÍTECKÁ, K. Kamenný most z nepravidelně skládaných kamenů jižně od rybníka Za Vraty. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2016
- Obr. 17. STŘÍTECKÁ, K. Kamenný stůl s nášlapy u studánky (východně od rybníka Za Vraty) . [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2017
- Obr. 18. STŘÍTECKÁ, K. Oválný stůl pod Lesním jezírkem. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2017
- Obr. 19. STŘÍTECKÁ, K. Stůl Karla Krause v pozadí pod lipami. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2016
- Obr. 20. STŘÍTECKÁ, K. Janovo odpočívadlo. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2016
- Obr. 21. Detail Janova odpočívadla s kvetoucími pěnišníky v pozadí

- Obr. 22. Čínská bažantnice ve 30. letech 20. století
- Obr. 23. STŘÍTECKÁ, K. Bacchova kašna v předdvoří. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2016
- Obr. 24. STŘÍTECKÁ, K. Soustava 3 tůní pod terasami. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2017
- Obr. 25. STŘÍTECKÁ, K. Soustava kamenných jezírek u bývalých skleníků. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2016
- Obr. 26. STŘÍTECKÁ, K. Budova fořtovny a soustava kachních rybníčků. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2016
- Obr. 27. STŘÍTECKÁ, K. Lesní jezírko. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2016
- Obr. 28. STŘÍTECKÁ, K. Suché jezírko. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2016
- Obr. 29. STŘÍTECKÁ, K. Rybník Za Vraty v zimě. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2017
- Obr. 30. STŘÍTECKÁ, K. Centrální louka se solitérou Platanus x acerifolia „Suttnerii“ v pozadí. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2016
- Obr. 31. STŘÍTECKÁ, K. Centrální louka od domu zahradníka. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2016
- Obr. 32. STŘÍTECKÁ, K. Skrytá louka v severní části zahrady s dominantou Picea omorica. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2016
- Obr. 33. STŘÍTECKÁ, K. Průhled na zámek od Karlova místa. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2016
- Obr. 34. STŘÍTECKÁ, K. Pohledová vazba od Suchého jezírka k místům posezení. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2016
- Obr. 35. STŘÍTECKÁ, K. Severní branka u historických teras. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2016
- Obr. 36. STŘÍTECKÁ, K. Historická brána – původní hlavní vstup. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2016
- Obr. 37. STŘÍTECKÁ, K. Technický vjezd nad terasami. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2016
- Obr. 38. STŘÍTECKÁ, K. Otvor v ohradní zdi bez branky. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2017
- Obr. 39. MAREK, I., DANDOVÁ, M., KOSNAR, J. Terasy, pohled od severu v r. 1929. [scan fotografie]. Rehabilitace zámeckého parku Vrchotovy Janovice, s. 44.
- Obr. 40. SCHAFFGOTSCH, H. – PLOTZEK, M. F. – PFÄFFLIN, F. – FRITTA, B. – TRAUZETTEL, L. Terasy, pohled z jihu, rok 1929. [scan fotografie]. Der Park von Janowitz, s. 29
- Obr. 41. STŘÍTECKÁ, K. Terasy, pohled od severu, rok 2017 . [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2017
- Obr. 42. STŘÍTECKÁ, K. Terasy, pohled z jihu, rok 2016. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2017
- Obr. 43. SCHAFFGOTSCH, H. – PLOTZEK, M. F. – PFÄFFLIN, F. – FRITTA, B. – TRAUZETTEL, L. Pohled na zámek v roce 1929. [scan fotografie]. Der Park von Janowitz, s. 31
- Obr. 44. SCHAFFGOTSCH, H. – PLOTZEK, M. F. – PFÄFFLIN, F. – FRITTA, B. – TRAUZETTEL, L. Pohled na zámek v roce 1929 – Picklerova kytice pětice lip a převislý jasan. [scan fotografie]. Der Park von Janowitz, s. 30
- Obr. 45. STŘÍTECKÁ, K. Pohled na zámek v roce 2017. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2017
- Obr. 46. STŘÍTECKÁ, K. Picklerova kytice lip se v návrhu doporučuje k obnově ve stejném místě. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2017
- Obr. 47. SCHAFFGOTSCH, H. – PLOTZEK, M. F. – PFÄFFLIN, F. – FRITTA, B. – TRAUZETTEL, L. Sidonie a bratr Karel v předdvoří roku 1930. [scan fotografie]. Der Park von Janowitz, s. 62
- Obr. 48. SCHAFFGOTSCH, H. – PLOTZEK, M. F. – PFÄFFLIN, F. – FRITTA, B. – TRAUZETTEL, L. Pohled na zámek od Janova odpočívadla. [scan fotografie]. Der Park von Janowitz, s. 60
- Obr. 49. STŘÍTECKÁ, K. Předdvoří, rok 2017. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2017
- Obr. 50. STŘÍTECKÁ, K. Pohled na zámek od Janova odpočívadla , rok 2017. [fotografie]. Vrchotovy Janovice, 2017

Řezpohled 1 – Zahradnictví a navržená lávka (pohled od jihu)
Vizualizace 1 – Stezka Příběh Sidonie Nádherné, dům zahradníka
Vizualizace 2 – Slavnosti Sidonie Nádherné, malá scéna
Ptačí pohled 1 – Dvůr
Vizualizace 3 – Dvůr
Vizualizace 4 – kavárna, pohled z jihovýchodu
Vizualizace 5 – Večerní akce, svatební hostina
Vizualizace 6 – Východ slunce v sadu, pohled ke kavárně
Vizualizace 7 – Saunové plovoucí domečky, výhled z kavárny
Vizualizace 8 – Jezírko, pohled na terasy
Vizualizace 9 – Terasy a alpinum
Vizualizace 10 – Obnovené přístaviště pro lodky
Vizualizace 11 – Kachní rybníčky
Vizualizace 12 – Květnatá louka u zámku, za liliovníkem bude vysazena Picklerova kytice pětice lip

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Zastoupení nejvýznamnějších taxonů
Tab. 2 Zdravotní stav
Tab. 3 Sadovnická hodnota

SEZNAM SCHÉMAT

Schéma 1 Širší vztahy
Schéma 2 Majetkové vztahy
Schéma 3 Současný stav
Schéma 4 Pohledové vazby
Schéma 5 Provozní vztahy
Schéma 6 Inventarizace zeleně
Schéma 7 Problémová mapa
Schéma 8 Zahradně-naučná stezka
Schéma 9 Příběh Sidonie Nádherné
Schéma 10 Celková situace
Schéma 11 Situace – dvůr
Schéma 12 Funkce – dvůr
Schéma 13 Situace – užitková zahrada
Schéma 14 Schéma výsadeb podle zahradnického deníku

11. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 Tabulka inventarizace zeleně
Příloha 2 Přepis zahradnického deníku Sidonie Nádherné